

شرکت بازرگانی دولتی ایران
مرکز پژوهش‌های غلات

نظام خرید هدفمند گندم

مجری: عزیزاله جعفری
استادیار دانشگاه علم و فرهنگ

سامانه خرید هدفمند گندم

شرکت بازرگانی دولتی ایران

سامانه خرید هدفمند گندم سال ۱۳۹۰

مشخصات کشاورز 1 مشخصات محموله گندم 2 راهنما 3 ویرایش اطلاعات 4

پام خدا

این سامانه با هدف کاهش مدت زمان انتظار کشاورزان جهت تحویل گندم، کاهش هزینه های حمل و نقل و تسریع در پرداخت وجه گندم طراحی و راه اندازی شده است.

مراحل انجام کار :

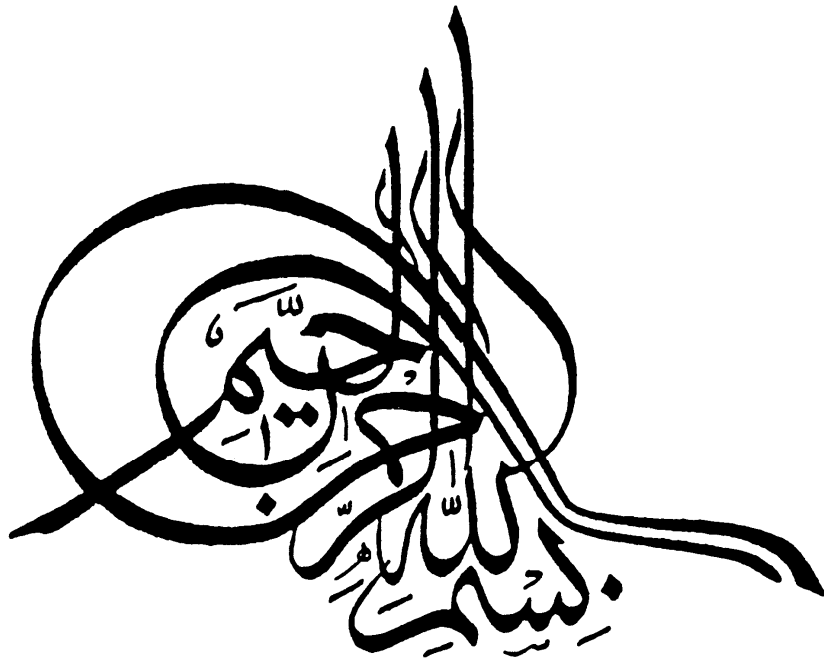
مرحله اول : ثبت مشخصات کشاورزان

- مشخصات شناسنامه ای ✓
- نشانی پستی ✓
- تلفن ثابت و همراه ✓
- ثبت شماره حساب بانکی (شبا) ✓

مرحله دوم : مشخصات محموله گندم

- تخمین مقدار گندم تحویلی ✓
- تخمین درصد افت مغید و غیر مغید ✓
- مکان تحویل گندم ✓
- زمان تحویل گندم ✓

راهنما

اطلاعات کلی طرح

عنوان طرح:	طراحی نظام خرید هدفمند گندم	
کارفرما:	شرکت بازرگانی دولتی ایران (مرکز پژوهشهای غلات)	
مجری:	دانشگاه علم و فرهنگ	
مدیر پروژه:	عزیزاله جعفری	
همکار فنی پروژه:	جناب آقای مهندس رامین جلای آملی (تهیه نرم افزار سامانه)	
اعضای هیئت داور	ناظر کارفرما:	سرکار خانم مهندس متین محمدی
	ناظر علمی طرح:	جناب آقای دکتر اکبر اصفهانی پور (عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی امیرکبیر)
	عضو شورای پژوهشی:	جناب آقای مهندس فیاضی
	متخصص در حوزه ذیربط:	جناب آقای مهندس شریفی
شماره ملی پروژه:	۱۳۸۹/۳۹/ش ب د/وب	
شماره قرارداد:	۵۱/۱۴-۶۷۳۵	
تاریخ عقد قرارداد:	۱۳۸/۰۹/۱۷	
تاریخ ارائه گزارش نهایی:	۱۳۹۰/۰۳/۲۱	
طراحی جلد:	محمد امین رهایی	
طراحی صفحات:	غلامعلی حافظی	
نوبت و سال چاپ:	اول ۱۳۹۰	
شمارگان:	۲۰۰	
قطع:	وزیری	

با حمد و سپاس فراوان به درگاه یکتای هستی بخش،

بدینوسیله از صبر و حوصله، درایت و راهنمایی‌های ارزنده و بسیار راه‌گشای جناب آقای مهندس حیدر علی هاشمی، عضو محترم هیئت مدیره شرکت بازرگانی دولتی ایران و رئیس مرکز پژوهش‌های غلات، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نمایم. از اعضای محترم هیئت داور، سرکار خانم مهندس متین محمدی، سرکار خانم مهندس خالقی پور، جناب آقای دکتر اکبر اصفهانی پور، جناب آقای مهندس فیاضی و جناب آقای مهندس شریفی که وظیفه هدایت و راهنمایی اجرای این طرح را بر عهده داشته‌اند، کمال سپاس و قدردانی را دارم. از مدیران و کارشناسان محترم ذیل که در اجرای طرح از راهنمایی‌ها و نظرات ارزشمند آنها برخوردار بوده‌ام، مراتب تشکر و قدردانی خود را اعلام نمایم:

- ✓ اعضای محترم هیئت مدیره شرکت بازرگانی دولتی ایران
 - ✓ جناب آقای مهندس مهری (قائم مقام محترم مرکز پژوهش‌های غلات)
 - ✓ سرکار خانم مهندس خرسندی (نماینده محترم وزرات جهاد کشاورزی)
 - ✓ جناب آقای مهندس نصر اصفهانی (مدیر کل محترم هماهنگی خرید داخلی و قائم مقام معاونت بازرگانی داخلی)
 - ✓ جناب آقای مهندس فتحعلیان (مدیر کل محترم هماهنگی خدمات بازرگانی)
 - ✓ جناب آقای مهندس مختاری (مدیر محترم IT شرکت بازرگانی دولتی ایران)
 - ✓ جناب آقای مهندس نامور (معاون محترم مدیر کل هماهنگی خرید داخلی)
 - ✓ جناب آقای مهندس سعادت (کارشناس محترم اداره کل هماهنگی خرید داخلی)
 - ✓ مدیران عامل محترم شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق چهارده گانه و مدیران استانها
 - ✓ مسئولین بازرگانی و IT شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق چهارده گانه و استانها
- از جناب آقای کارگری، سرکار خانم حسینی و جناب آقای مهندس کمارج، به خاطر همه زحمات و لطفی که در حق اینجانب در طول اجرای این طرح داشته‌اند تقدیر و تشکر می‌نمایم. همچنین برخورد لازم می‌دانم مراتب تقدیر و تشکر خود را از تیم اجرایی طرح، جناب آقای مهندس رامین جلای آملی، جناب آقای مهندس مهدی جعفریان، جناب آقای مهندس مصطفوی، سرکار خانم مهندس دهنوی، جناب آقای مهندس فکوری، جناب آقای دکتر کارگر، جناب آقای دکتر مشعلی، جناب آقای مهندس باقری و جناب آقای غلامعلی حافظی اعلام نمایم.

عزیزاله جعفری

مجری طرح

استادیار دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه علم و فرهنگ

jafari@usc.ac.ir

۰۹۱۲-۶۸۶۹۷۷۲ ، ۰۲۱-۴۴۲۱۴۷۲۵

آدرس ساختمان مرکزی دانشگاه علم و فرهنگ: تهران، بلوار اشرفی اصفهانی، خیابان پارک.

تلفن تماس ساختمان مرکزی دانشگاه: ۰۲۱-۴۴۲۳۸۱۷۱، وبسایت دانشگاه: www.usc.ac.ir وبسایت معاونت پژوهشی: www.usc.ac.ir/research

چکیده گزارش

خرید گندم از کشاورزان تحت نظام خاصی و با استفاده از «سامانه خرید نقدی محصولات کشاورزی بانک عامل» و از طریق ۱۴ شرکت غله و خدمات بازرگانی در ۳۱ استان کشور صورت می‌پذیرد. نظام فعلی دارای معضلات و مشکلاتی است که باعث گردیده تا شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران طراحی نظام جدیدی را ضروری بداند. کشاورزان پس از برداشت، محصولات خود را به مراکز خرید که نماینده وزارت بازرگانی می‌باشند، تحویل داده و بر اساس قیمت مصوب و تضمینی دولت درآمد خود را دریافت می‌دارند. از آنجایی که هر ساله مقدار گندم ارائه شده توسط کشاورزان و کیفیت آن کاملاً مشخص نمی‌باشد لذا مسائل و مشکلات زیر ایجاد می‌شود:

- ✓ تشکیل صف کامیونها و طولانی شدن زمان انتظار کشاورزان مخصوصاً در زمان اوج تحویل
- ✓ افزایش کرایه حمل محصول گندم بدلیل طولانی شدن زمان انتظار کامیونها
- ✓ تأخیر در پرداخت مطالبات مالی کشاورزان مخصوصاً در زمان اوج تحویل محصول گندم
- ✓ نارضایتی و اعتراض کشاورزان و اعمال فشارهای جانبی (نمایندگان مجلس، استانداران و ...)
- ✓ عدم امکان برنامه ریزی دقیق برای واردات و صادرات گندم
- ✓ کاهش دقت فرآیند ارزیابی محصول گندم دریافتی در زمان اوج تحویل
- ✓ کاهش کیفیت گندم بدلیل نگهداری در فضاهای رو باز و غیر استاندارد

مجموعه مسائل و مشکلات فوق‌الذکر، ضرورت طراحی یک نظام جدید، جامع و مناسب برای خرید گندم را آشکار می‌سازد. نظامی که علاوه بر رفع موانع و مشکلات نظام فعلی، منافع بیشتری را عاید کشاورزان نموده و در راستای سیاست کوچک‌سازی و چابک‌سازی دولت، عمده فعالیت‌های اجرایی آن را به بخش خصوصی واگذار نماید. افزایش سطح کیفی گندم بگونه‌ای که با استانداردهای جهانی برابری نماید، امکان برنامه‌ریزی صادرات گندم، امکان برنامه‌ریزی برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم و غیره می‌تواند بخش دیگری از نتایج حاصل از طراحی و اجرای نظام خرید هدفمند گندم باشد.

برای اجرای طرح خرید هدفمند گندم چهار مرحله و به شرح ذیل پیش‌بینی شده است:

- زمانبندی شدن زمان تحویل گندم
- اصلاح جدول پاکی (معنی‌دار کردن فاصله قیمت‌ها، کوتاه تر شدن بازه پذیرش درصد افت مفید و افت غیر مفید و ...)
- خرید بر مبنای کیفیت ظاهری (جدول پاکی) و کیفیت ذاتی (پروتئین، گلوتن، هکتولیترا، ذلنی و ...)
- تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره‌سازی و توزیع گندم

گزارش پیش‌رو به نحوه زمانبندی شدن زمان تحویل محصول گندم با هدف مرتفع شدن بخش عمده‌ای از مسائل و مشکلات فوق‌الذکر می‌پردازد. در خصوص نحوه اصلاح جدول پاکی، خرید بر مبنای کیفیت ذاتی (پروتئین، گلوتن، هکتولیترا، ذلنی و ...) و فرآیند تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره‌سازی و توزیع گندم پیشنهادهای کاربردی ارائه گردیده‌است. در فصل اول گزارش، وضعیت نظام خرید گندم در گذشته و حال مورد بررسی قرار گرفته‌است. در فصل دوم به مطالعه تجربیات سایر کشورها پرداخته شده‌است. کلیات نظام فعلی خرید گندم و مسائل و مشکلات موجود در فصل سوم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌است. در فصل چهارم نیز جزئیات سامانه خرید هدفمند گندم ارائه گردیده‌است.

سامانه خرید هدفمند گندم پس از تأیید در جلسه مورخ ۸۹/۱۰/۱۸ هیئت مدیره محترم شرکت بازرگانی دولتی ایران، در جلسه مورخ ۸۹/۱۱/۱۰ نیز مورد تأیید وزیر محترم بازرگانی قرار گرفت و در تاریخ ۱۳۸۹/۱۲/۲۳ بصورت رسمی و با پوشش خبری رسانه‌ای توسط جناب آقای دکتر غضنفری رونمایی گردید. مدیرعامل محترم شرکت بازرگانی دولتی ایران، جناب آقای دکتر علیخانی، در نامه شماره ۲/۸۷۲۶۹ مورخ ۸۹/۱۲/۲۵ بصورت رسمی بهره‌برداری از سامانه فوق و خرید گندم سال ۱۳۹۰ کل کشور بر اساس آن را ابلاغ نموده‌است. نشانی اینترنتی سامانه www.nanegandom.ir می‌باشد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰	فصل اول : مطالعه، شناخت و مستند نظام خرید گندم در گذشته و حال
۱۱	۱-۱- مقدمه
۱۱	۱-۲- شرح نظام فعلی خرید گندم از کشاورزان
۱۲	۱-۳- اهداف طرح
۱۴	۱-۴- تاریخچه گندم
۱۵	۱-۵- معرفی گندم
۱۶	۱-۶- عناصر و مواد تشکیل دهنده گندم
۱۶	۱-۷- انواع گندم
۱۷	۱-۸- شرایط مناسب برای رشد گندم
۱۸	۱-۹- آفات و بیماریهای گیاه گندم
۱۸	۱-۱۰- کیفیت گندم از نظر مشخصات ظاهری و فیزیکی
۲۱	۱-۱۱- مشخصات کیفی خرید گندم های داخلی
۲۲	۱-۱۲- خرید تضمینی گندم در گذشته و حال
۲۳	۱-۱۳- قوانین مرتبط با خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی
۲۳	۱-۱۳-۱- قیمت تثبیتی محصولات اساسی کشاورزی
۲۳	۱-۱۳-۲- قیمت تضمینی محصولات اساسی کشاورزی
۲۴	۱-۱۴- قانون قیمت گذاری و تضمین خرید محصولات کشاورزی و تحولات آن
۲۷	۱-۱۵- برخی از ضعف های موجود در قوانین خرید تضمینی
۲۹	۱-۱۶- فرآیند تعیین، پیشنهاد و تصویب قیمت های تضمینی
۲۹	۱-۱۶-۱- معیارهای تعیین قیمت تضمینی
۲۹	۱-۱۶-۲- تعیین قیمت در تئوری های اقتصادی
۳۰	۱-۱۶-۳- روش تعیین قیمت تضمینی
۳۱	۱-۱۶-۴- مراحل تصویب قیمت تضمینی خرید گندم
۳۲	۱-۱۷- وظایف و مأموریت های اصلی شرکت بازرگانی دولتی ایران در فرآیند خرید گندم
۳۳	۱-۱۸- دستگاه های مباشر خرید محصول گندم
۳۳	۱-۱۸-۱- سازمان مرکزی تعاون روستایی
۳۳	۱-۱۸-۲- شرکت های غله و خدمات بازرگانی

فهرست مطالب (ادامه)

صفحه	عنوان
۳۴	۱-۱۹- فرآیند خرید تضمینی گندم
۳۵	۱-۱۹-۱- فعالیت های قبل از شروع خرید گندم داخلی
۳۶	۱-۱۹-۲- روند کلی خرید تضمینی گندم داخلی
۳۷	۱-۲۰- سامانه خرید نقدی گندم بانک ملت
۳۷	۱-۲۰-۱- خرید گندم با سامانه الکترونیکی
۳۸	۱-۲۰-۲- اهداف طرح خرید نقدی گندم
۳۸	۱-۲۰-۳- تجهیزات مورد نیاز طرح خرید نقدی گندم
۳۸	۱-۲۰-۴- اقدامات بانک ملت برای اجرای طرح خرید نقدی گندم
۳۹	۱-۲۰-۵- روش های پرداخت وجوه مربوطه به محصولات خریداری شده
۳۹	۱-۲۱- نرم افزار آماری جهت محاسبه قیمت تضمینی گندم
۴۰	۱-۲۲- جمع بندی فصل اول
۴۱	فصل دوم : بررسی سیستم خرید گندم در پنج کشور جهان
۴۲	۱-۲- مقدمه
۴۵	۲-۲- صنعت گندم ایالات متحده آمریکا
۴۵	۱-۲-۲- انجمن گندم امریکا
۴۷	۲-۲-۲- انجمن کشاورزان گندم کالیفرنیا
۴۷	۲-۲-۳- سیستم تعیین قیمت و نحوه خرید گندم از کشاورزان
۴۸	۲-۳- صنعت گندم کانادا
۴۹	۱-۳-۲- سازمان گندم کانادا
۵۰	۲-۳-۲- نحوه خرید گندم از کشاورزان
۵۰	۲-۴- صنعت گندم استرالیا
۵۱	۱-۴-۲- سازمان گندم استرالیا
۵۲	۱-۴-۲- کشت گندم در استرالیا
۵۴	۲-۵- صنعت گندم مصر
۵۶	۲-۶- صنعت گندم اندونزی
۵۷	۲-۷- جمع بندی فصل دوم (مطالعه تطبیقی نظام خرید گندم ایران با کشورهای منتخب)

فهرست مطالب (ادامه)

صفحه	عنوان
۶۰	فصل سوم : طراحی نظام خرید هدفمند گندم
۶۱	۳-۱- مقدمه
۶۱	۳-۲- شناسایی افراد خبره نظام خرید گندم
۶۱	۳-۳- تصویر شماتیک فرآیند فعلی خرید گندم
۶۳	۳-۴- مشخصات جدول پاکی خرید گندم معمولی در سال ۱۳۸۹
۶۴	۳-۵- شرایط خرید گندم
۶۵	۳-۶- فصل خرید گندم
۶۶	۳-۷- ذینفعان نظام خرید گندم
۶۸	۳-۸- بررسی نظام فعلی خرید گندم از نظر مفهوم بهره‌وری
۶۹	۳-۹- بررسی مسائل و مشکلات نظام فعلی خرید گندم
۷۰	۳-۹-۱- دخالت مسقیم دولت در فرآیند خرید، نگهداری و توزیع گندم
۷۱	۳-۹-۲- دخالت دولت در منطق عرضه و تقاضا محصول گندم
۷۲	۳-۹-۳- پرداخت یارانه به گندم تحویلی بجای پرداخت به کشاورز
۷۳	۳-۹-۴- خرید بر اساس کیفیت ظاهری و عدم توجه به کیفیت ذاتی گندم
۷۳	۳-۹-۵- انگیزه کم کشاورزان برای بهبود کیفیت ظاهری گندم
۷۴	۳-۹-۶- واکنشی عمل کردن بجای عمل بر اساس برنامه ریزی شده از قبل
۷۵	۳-۹-۷- پایین بودن قیمت فروش گندم از قیمت خرید
۸۱	۳-۹-۸- برخی از سایر مسائل و مشکلات فعلی فرآیند خرید، ذخیره‌سازی و نگهداری گندم
۸۲	۳-۱۰-۱- راهکارهای پیشنهادی برای بهبود فرآیند خرید گندم
۸۲	۳-۱۰-۱-۱- زمانبندی شدن زمان تحویل گندم(طراحی سامانه خرید هدفمند گندم)
۸۷	۳-۱۰-۲- اصلاح جدول پاکی
۸۸	۳-۱۰-۳- خرید گندم بر مبنای کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری
۸۸	۳-۱۰-۴- تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره سازی و توزیع گندم
۸۹	۳-۱۱- معیارهای سنجش عملکرد نظام خرید گندم
۹۱	۳-۱۲- جمع‌بندی فصل سوم

فهرست مطالب (ادامه)

صفحه	عنوان
۹۲	فصل چهارم : سامانه نظام خرید هدفمند گندم
۹۳	۴-۱- مقدمه
۹۳	۴-۲- مشخصات فنی سامانه
۹۳	۴-۳- مراحل انجام عملیات سامانه خرید هدفمند گندم
۹۵	۴-۴- توالی عملیات سامانه برای ثبت اطلاعات شناسنامه‌ای
۹۷	۴-۵- مشخصات محموله گندم
۹۹	۴-۶- پوشه‌ها/موجودیت‌های اصلی و فرعی سامانه
۱۰۰	۴-۷- دیاگرام فعالیت‌ها
۱۰۱	۴-۸- گزارش‌های سامانه خرید هدفمند گندم
۱۱۷	۴-۹- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۲۷	فهرست مابعد و مأخذ
۱۳۱	فهرست ضمایم
۱۳۲	ضمیمه (۱): نامه ابلاغ قرارداد
۱۳۳	ضمیمه (۲): ابلاغ رسمی استفاده از سامانه خرید گندم برای مدیریت و خرید گندم سال ۱۳۹۰
۱۳۴	ضمیمه (۳): نامه دعوت به جلسه وزیر محترم بازرگانی جهت ارائه نتایج طرح و قابلیت‌های سامانه
۱۳۵	ضمیمه (۴): کاربرگ تأیید گزارش پژوهشی توسط ناظر علمی
۱۳۶	ضمیمه (۵): صوتجلسه تأیید مراحل اول و دوم توسط هیئت داوران طرح
۱۳۷	ضمیمه (۶): صوتجلسه تأیید مراحل سوم و چهارم توسط هیئت داوران طرح (تأیید نهایی)
۱۳۸	ضمیمه (۷): سرفصل نیازمندیهای پیشنهادی (RFP) برای طراحی و استقرار نظام هدفمند خرید گندم

فصل اوّل

مطالعه، شناخت و مستند سازی نظام خرید گندم در گذشته و حال

۱-۱- مقدمه

گندم حدود ۲۰٪ کالری غذایی مردم جهان را تأمین می‌کند و غذای اصلی حدود ۳۵٪ جمعیت جهان به شمار می‌آید. در ایران، نان مهم‌ترین غذای اکثریت مردم را تشکیل می‌دهد و حدود ۴۵٪ انرژی مصرفی و حدود ۷۰٪ پروتئین مورد نیاز مردم به ویژه در دهک‌های پایین درآمدی را تأمین می‌کند [۴۶].

گندم دان‌های مغذی است و به آسانی قابل ذخیره‌سازی، حمل و تبدیل به انواع غذا می‌باشد. به علاوه، استفاده از نشاسته آن در مصارف صنعتی تهیه چسب، سریش، روغن و الکل کاربرد گاه (محصول جانبی گندم) برای تولید محصولات کاغذی و مقوا و نیز تغذیه احشام، به اهمیت آن می‌افزاید [۴۶].

گندم یکی از مهم‌ترین محصولات کشاورزی و یک محصول استراتژیک می‌باشد که توجه زیادی را می‌طلبد. بر طبق آمار، کنترل و نظارت آمریکا بر تولید گندم و محصولات کشاورزی قوی‌تر از میزان کنترل و نظارت کشورهای تولید کننده نفت بر تولید نفت است [۱] و این مطلب اهمیت و ضرورت توجه بیشتر به این محصول را می‌رساند.

هم اکنون خرید گندم از کشاورزان تحت نظام خاصی صورت می‌پذیرد. نظام فعلی دارای معضلات و مشکلاتی است که باعث گردیده تا شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران طراحی نظام جدیدی را ضروری بداند تا علاوه بر رفع اشکالات نظام فعلی منافع بیشتری را نیز عاید کشاورزان نموده و در راستای سیاست کوچک‌سازی و چابک‌سازی دولت نیز عمده فعالیت‌های اجرایی آن را به بخش خصوصی واگذار نماید [۱۶].

۱-۲- شرح نظام فعلی خرید گندم از کشاورزان [۱۶]

نظام کنونی خرید گندم بدین صورت انجام می‌پذیرد که کشاورزان پس از برداشت محصولات خود آن را به مراکز مشخصی در هر شهر و استانی که نماینده وزارت بازرگانی می‌باشند، تحویل داده و بر اساس قیمت مصوب و تضمینی دولت درآمد خود را دریافت می‌دارند. از آنجایی که هر ساله حجم گندم ارائه شده توسط کشاورزان و کیفیت آن مشخص نمی‌باشد لذا مشکلات زیر ایجاد می‌شود:

۱- بدلیل عدم آگاهی از حجم گندم ارائه شده در یکسال، فضای مورد نیاز برای ذخیره گندم قابل پیش‌بینی و برنامه‌ریزی نیست.

۲- در صورت کمبود گندم مورد نیاز، زمان برای واردات و تأمین کسری گندم کم بوده لذا دسترسی به گندم وارداتی با نرخی مناسب‌تر و کیفیت بالاتر مشکل می‌گردد. در صورتیکه با اطلاع از کسری گندم سالانه در زمان مناسب می‌توان برنامه‌ریزی واردات را با شرایطی بسیار بهتر انجام داد.

۳- در صورت وجود مازاد گندم در یکسال اولاً بدلیل عدم وجود مراکز نگهداری کافی بخشی از محصولات خراب و غیرقابل استفاده می‌شوند، ثانیاً بدلیل عدم اطلاع از مازاد گندم سالانه امکان برنامه‌ریزی مناسب برای صادرات نیز مقدور نمی‌شود.

۴- در نظام فعلی کیفیت ذاتی (پروتئین، گلوتن، هکتولیترا، ذلنی و ...) بطور کامل نادیده گرفته شده و محصولاتی با کیفیت ظاهری (افت مفید و افت غیر مفید) متفاوت با هم آمیخته می‌شوند که این کار دستیابی به آردی یکنواخت و با درجه کیفی مشخص را غیر ممکن می‌سازد.

۵- پایین بودن درجه کیفی ذاتی گندم علاوه بر ایجاد مشکلاتی برای مردم عزیز کشورمان، امر صادرات را نیز با معضل اساسی مواجه می‌سازد بگونه‌ای که جذب سهم اندکی از بازارهای جهانی گندم برای ایران غیر ممکن می‌گردد.

۶- سیاست‌های حمایتی دولت بگونه‌ای است که قیمت تعرفه‌های گندم سالانه بطور ثابت افزایش می‌یابد و تغییر قیمت جهانی گندم هیچ تأثیری روی آنها نمی‌گذارد. افزایش قیمت سالانه تعرفه‌ها بدون در نظر گرفتن تأثیرات قیمت جهانی و شرایط کیفی باعث شده است تا علاوه بر فشار زیاد وارده به دولت برای تأمین بودجه خرید گندم، کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری گندم نیز بهبود قابل توجه‌ای نیافته است.

مجموعه دلایل فوق ضرورت طراحی یک نظام جدید، جامع و مناسب برای خرید گندم را آشکار می‌سازد. نظامی که علاوه بر رفع موانع فوق عمده فعالیت‌های اجرایی آن بر عهده بخش خصوصی گذارده شده و دولت در اجرای این نظام فقط بخش مدیریت و نظارت کلان را برعهده داشته باشد.

لازم به ذکر است، مطالب این گزارش حاصل مطالعه تعداد زیادی از منابع و مأخذ اینترنتی، سایت‌های خبری و همچنین پرسش از افراد مطلع می‌باشد. صحت آمارها و مطالب ارائه شده بر عهده منابع و مأخذ مربوطه است.

۱-۳- اهداف طرح

اهداف کلان این طرح عبارتند از [۱۶]:

۱-۳-۱- دستیابی به گندم با کیفیت بالا در کشور از طریق:

- سنجش کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری گندم در زمان تحویل‌گیری.
- رتبه‌بندی کردن و خرید گندم متناسب با کیفیت گندم‌های تحویلی.
- اعلام قیمت‌های پله‌کانی برای رتبه‌های کیفیتی مختلف و قیمت‌های تضمینی برای سطوح مختلف کیفیتی (فاصله قیمت‌ها باید معنی‌دار و ایجاد انگیزه نماید).

۱-۳-۲- جذب بخشی از بازارهای جهانی گندم از طریق:

- نگهداری گندم‌های خریداری شده در انبارهای جداگانه متناسب با رتبه‌های کیفیتی آنها. این موضوع نیازمند مهیا بودن انبارهای متنوع با ظرفیت‌های مختلف می‌باشد (از نتایج درازمدت اجرای طرح است ولی جزء تعهدات فعلی طرح نمی‌باشد).
- پیش‌بینی حجم تولید و خرید گندم در سطوح مختلف کیفیتی. این موضوع بستگی به پارامترهای بذر مصرفی، کیفیت زمین‌های کاشت، کیفیت آبیاری یا بارش باران، کیفیت کود، کیفیت جداسازی، نگهداری، حمل و نقل و دارد. (از نتایج درازمدت اجرای طرح است و جزء تعهدات فعلی طرح نمی‌باشد).
- تعیین سیاست استفاده داخلی گندم از هر یک از سطوح کیفیتی گندم‌های خریداری شده (مثلاً اگر سه درجه کیفیتی داشته باشیم، گندم‌های با درجه کیفیتی اول باید به مصرف داخلی برسد یا به سایر کشورها صادر شود. برای سایر سطوح کیفیتی نیز همین سؤاها مطرح می‌باشد).
- برآورد نیازهای کشورهای متقاضی به هر یک از سطوح کیفیتی گندم و بررسی توجیه اقتصادی صادرات برخی از سطوح کیفیتی گندم و واردات برخی از سطوح کیفیتی گندم.

۱-۳-۳- حمایت جدی از کشاورزان از طریق:

- خرید تضمینی گندم متناسب با سطوح کیفی مختلف و پرداخت حق و حقوق واقعی تولیدکنندگان برتر (این امر نیازمند تعیین جزئیات معیارهای سطوح کیفیتی مختلف گندم، تهیه امکانات سنجش معیارهای فوق، تعیین مکانیزم محاسبه قیمت تضمینی هر یک از سطوح کیفیتی، امکان‌سنجی امکان نگهداری هر یک از سطوح کیفیتی گندم در انبارهای جداگانه، کسب اجازه و مجوز از هیئت دولت و مجلس شورای اسلامی دارد).
- پرداخت بموقع مطالبات کشاورزان (این موضوع تابعی از میزان تعاملات بین وزارت بازرگانی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری، نقدینگی کشور، بانک مرکزی و بانک‌های عامل دارد. بنابراین بند فوق نمی‌تواند جزء تعهدات این پروژه باشد).
- کاهش زمان انتظار کشاورزان در مراکز خرید از طریق تعیین برنامه تحویل محصول گندم.
- امکان عقد قرارداد و پیش‌پرداخت بخشی از مبلغ قرارداد. برای این منظور باید پس از کاشتن گندم در زمین‌های کشاورزی و اطمینان نمایندگان وزارت بازرگانی از این موضوع و برآورد تقریبی از کیفیت و حجم تولید گندم، قراردادهای لازم منعقد شود و با دریافت تضمین‌های لازم مبلغی بعنوان پیش‌پرداخت به کشاورزان پرداخت شود (اجرای این بند در این طرح قابل برنامه‌ریزی است، اما اجرای آن بدلیل زمان‌بر بودن جزء تعهدات این طرح نمی‌باشد).

۱-۳-۴- جلوگیری از هدر رفتن سرمایه بدلیل برنامه‌ریزی نامناسب برای فضای نگهداری محصول، میزان عدم

آگاهی از تولید مورد نیاز سالیانه، عدم مقابله مناسب با نوسان قیمت جهانی گندم و نبود بهره‌وری و کارایی لازم در کشاورزی (با عقد قرارداد با کشاورزان، برنامه‌ریزی برای فضای نگهداری، آگاهی از تولید سالانه و مقابله با

نوسان قیمت گندم جهانی امکان پذیر می باشد. بالا رفتن بهره‌وری و کارایی کشاورزان در دراز مدت امکان پذیر است و نمی‌تواند از تعهدات این طرح باشد).

۱-۳-۵- هدایت بخش مازاد بر نیاز به سمت کاشت سایر محصولات کشاورزی مورد نیاز و یا جذب پتانسیل‌های موجود و کم‌بازده بسمت کاشت گندم براساس برنامه‌های از پیش تعیین شده. به عبارت دیگر فراهم شدن تضمین تداوم و اطمینان از تولید (با محاسبه منطقی و اعلام بهنگام قیمت‌های تضمینی گندم و سایر محصولات کشاورزی، اهداف این بند در درازمدت امکان تحقق وجود دارد. بنابراین این بند جزء اهداف ضمنی، غیر مستقیم یا ثانویه اجرای این طرح می‌باشد).

۱-۴- تاریخچه گندم [۲]

گندم جزء اولین گیاهان زراعی می‌باشد که اهلی شده و توسط انسان کشت گردیده است. تاریخچه اهلی کردن گندم احتمالاً به ۱۲۰۰۰ تا ۱۸۰۰۰ سال قبل از میلاد بر می‌گردد و شاید شروع آن با جمع‌آوری بذر اجداد وحشی گندم فعلی صورت گرفته باشد.

درباره گندم تاریخچه کاملاً صحیح و روشنی در دست نمی‌باشد. عمر کشت و کار را برای گندم حدود ۱۰۰۰۰ سال تصور می‌کنند. برای گندم‌هایی که از حفاری‌های ژارمو (Jarmo) نزدیک سلیمانیه در عراق به دست آمده است عمری در حدود ۱۰۰۰۰ سال تعیین کرده‌اند. روی تابلوهای برنزی قرن ۱۹ قبل از میلاد که از سوریه بدست آمده است طریقه خردکردن گندم و تبدیل آن به نان مشاهده شده است.

هرودوت تاریخ‌نویس یونانی، در گزارش‌های مربوط به قرن پنجم قبل از میلاد به تهیه نان در مصر اشاره کرده است. گوره‌های امتداد رودخانه نیل دیوارهایی دارد که طرز کشت و کار، برداشت، آسیاب کردن گندم و بالاخره تهیه نان را در آن زمان نشان می‌دهد. آب و هوای نسبتاً گرم عصر حجر موجب کشت غلات گوناگونی مانند گندم، جو و ارزن شد.

مسلم است که بشر اولیه غلات را مطابق روشهای امروزی مورد استفاده نانوائی قرار نمی‌داده است بلکه برای استفاده غذایی، از دانه‌های گیاهان غلات بصورت برشته یا دمی و از دانه‌های خردشده و آرد شده آنها بصورت هریره استفاده می‌کرده است.

هربرت هوور (Herbert Hoover) در سال ۱۹۴۳ راجع به اهمیت نان در جنگ چنین گفته است: «اولین کلمه‌ای که در جنگ از آن سخن به میان آمده است اسلحه و آخرین آن نان بوده است.»

در تمام وعده‌های غذایی ملاحظه می‌شود که هیچ نوع غذایی نیست که گندم یا فرآورده‌های آردی گندم در آن بکار نرفته باشد. بنابراین، نان ارزش و اهمیت غذایی خود را از قدیم تا بحال کاملاً حفظ کرده است.

۱-۵- معرفی گندم [۳]

میوه گندم با توجه به گونه آن، ۳ تا ۱۰ میلیمتر طول و ۳ تا ۵ میلیمتر هم قطر دارد و شامل بخشهای زیر است:

- **گیاهک:** یا رویان یا جوانه که تقریباً ۲/۵ درصد وزن دانه را تشکیل می‌دهد و سرشار از پروتئین و چربی است که این بخش را معمولاً در تهیه آرد گندم جدا می‌کنند.

- **سبوس:** همان پوسته دانه است و تقریباً ۱۴ درصد از وزن دانه را تشکیل می‌دهد. پوسته به صورت قشری اطراف دانه را فرا گرفته و لایه محافظی را برای جوانه و مواد غذایی ذخیره شده در آن تشکیل می‌دهد و شامل دو لایه یعنی اولین پوسته (Pericarp) و دومین پوسته (Testa) می‌باشد [۴]. سبوس را هم همچون گیاهک در مرحله آردسازی از دانه جدا می‌کنند و معمولاً برای خوراک دام مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- **آندوسپرم:** محل ذخیره مواد غذایی دانه و حاوی مواد نشاسته‌ای گندم است و تقریباً ۸۳ تا ۸۷ درصد از کل دانه را شامل می‌شود. آندوسپرم دارای سلول‌های نشاسته‌ای و سلول‌های حاوی مواد پروتئینی می‌باشد که دانه‌های نشاسته آن بوسیله گلوتن که یکی از پروتئینهای موجود در دانه است، بهم چسبیده‌اند. میزان گلوتن موجود در دانه بر حسب نوع و نژاد گندم تفاوت می‌کند. همین میزان گلوتن گندم است که مرغوبیت آن را تعیین می‌نماید. گندمهای قرمز سخت بهاره و پاییزه گلوتن بیشتری دارند و به همین دلیل ارزش تهیه نان از آنها بیشتر است، چون خمیر حاصل از آردی که از لحاظ گلوتن غنی است به دلیل داشتن حالت کشدار قادر است که گازهای ناشی از تخمیر را بیشتر در خود نگهدارد و برای همین، خمیر بهتر ورآمده و حجمش بیشتر می‌گردد.

آب و هوای مناسب برای رشد گندم: شرایط ایده‌آل برای رشد گندم، آب و هوای خنک در دوره رشد رویشی، آب و هوای معتدل در دوران تشکیل دانه و آب و هوای گرم و خشک در زمان برداشت محصول می‌باشد. بنابراین در مناطقی که زمستانهای سخت دارند، کشت گندم با مشکلاتی از قبیل سرمازدگی زمستانی مواجه می‌شود. البته باید بدانیم که گندم در برابر خشکی مقاومت چندانی ندارد و نمی‌تواند به مدت طولانی، خشکی و کم‌آبی را تحمل نماید. اما قادر است خود را با شرایط خشک تا حدی تطبیق داده و با تشکیل یاخته‌های کوچکتر که در نهایت سبب تشکیل برگ‌های کوچک شده و در نتیجه روزنه‌ها کوچک‌تر می‌شود، سطح تعریق را کاهش دهد و از اثرات سوء کم‌آبی تا حدی محفوظ بماند [۳].

۱-۶- عناصر و مواد تشکیل دهنده دانه گندم [۴]

- **کربوهیدرات:** کربوهیدرات ها یا مواد قندی مهمترین مواد تشکیل دهنده دانه های غلات می باشند و حدود ۷۰٪ وزن گندم نیز از نشاسته که به صورت مغز دانه یا آندوسپرم واقعی ذخیره می شود تشکیل شده است.
- **پروتئین ها:** پروتئین ها در تمام قسمت ها بویژه لایه آلرون (لایه ای که بصورت کمربند اطراف آندوسپرم را فرا گرفته ولی گیاهک را در بر نمی گیرد)، جوانه و پوسته وجود دارد و مقدار متوسط این مواد در دانه گندم حدود ۱۲٪ است. به دلیل آنکه آندوسپرم نشاسته ای دارای بالاترین سهم از نظر مواد تشکیل دهنده دانه است، از نظر کل مواد پروتئینی نیز سهم آن بیشترین بوده و نوع پروتئین های آن هم بیشتر از نوع مهم تشکیل دهنده گلوتن (یعنی گلیدین و گلوتنین) می باشد.
- **چربی:** حدود ۲٪ (بیشتر در گیاهک و لایه آلرون)
- **مواد معدنی:** حدود ۱/۸٪ (بیشتر در دومین پوسته)
- **فیبر خام:** حدود ۲٪ (در اولین پوسته)
- **ویتامین ها و آنزیم ها:** به مقدار کم ولی با اهمیت
- **آب:** به مقدار متوسط ۱۳٪

۱-۷- انواع گندم

- معمولاً گندم ها را به دو دسته کلی گندم بهاره و گندم پاییزه تقسیم بندی می کنند. این دو نوع علاوه بر آن که دانه هایشان از نظر رنگ، بافت، شکل و ... باهم فرق دارد، شرایط رشد و نمو آنها نیز باهم تفاوت می کند. این دو نوع گندم را در دو زمان مختلف در سال کشت می نمایند. دانه گندم، دارای شیاری است که در طول دانه قرار می گیرد. عمق این شیار در گندم های پاییزه زیاد و در گندم های بهاره کم است. طرفین این شیار در گندم های بهاره گرد و در گندم های پاییزه گوشه دار می باشد [۳]. به طور کلی تقسیم بندی های گندم بر اساس مشخصات گوناگون آن صورت می گیرد مانند:
- **سختی دانه و کیفیت ظاهری آن:** که به صورت گندم های سخت، نیمه سخت و نرم می باشند و یا شیشه ای، نیمه شیشه ای یا آردی.

- از نظر رنگ پوست دانه: قرمز، سفید و یا کهربایی (زرد)
- از نظر تیپ و فصل کاشت: بهاره، پاییزه و بینابین
- از نظر روش زراعت: آبی (فاریاب)، دیم (بارانی)
- از نظر نوع مصرف: برای تهیه نان، گندم معمولی یا Bread wheat و برای تهیه محصولات خمیری (Pasta) مانند ماکارونی از گندم های سخت یا Durum استفاده می شود. دوروم در زبان لاتین به معنی سخت است. گندم دوروم به-رنگ زرد کهربائی با آندوسپرم شیشه‌ای درشت تر از گندم های معمولی که نسبت به گونه‌های دیگر گندم از پروتئین، گلوتن، مواد معدنی و نشاسته بالاتری برخوردار است این گندم بیشتر در مناطق گرمسیری با متوسط بارندگی ۳۰۰ تا ۵۰۰ میلی متر تولید می شود و بصورت محدود در مناطق سردسیر کشت می شود. به علت خصوصیات ژنتیکی آن مقاوم به شرایط کم آبی، گرما، خشکی و بیماری‌های زنگ گندم و سیاهک غلات می‌باشد و اصولاً در مناطقی که شرایط برای تولید گندم معمولی نامناسب است از محصولات مهم زراعی دنیا است براساس آخرین اطلاعات فائو گندم دوروم هشتمین رتبه در بین غلات را در جهان داراست و ۱۰ درصد از کل تولید کل گندم جهان را تشکیل می دهد. میانگین پروتئین آن بین ۱۲ تا ۱۴ درصد برحسب ماده خشک است ولی مواردی از پروتئین با ۲۲ درصد نیز گزارش گردیده است که در مقایسه با پروتئین گیاهان دیگر موقعیت ممتازی را داراست بر این اساس حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد بیشتر از گندم معمولی ارزش اقتصادی دارد.
- از دیدگاه طبقه بندی علمی و گیاه شناسی: انواع گندم را از نظر ویژگی های گیاه شناسی و ژنتیکی، به شرح زیر طبقه بندی می نمایند:

- ۱- انواع Diploid با تعداد ۱۴ کروموزوم که بیشتر غیر زراعی هستند.
- ۲- انواع Tetraploid با تعداد ۲۸ کروموزوم که نوع زراعی مهم آن، گندم سخت، ویژه تهیه انواع ماکارونی، یعنی Triticum می‌باشد.
- ۳- انواع Hexaploid با تعداد ۴۲ کروموزوم که گندم‌های زراعی فعلی، مانند گندم نان، یعنی Bread wheat، با نام علمی T.aestivum در این گروه قرار می گیرند.

از نظر نوع مصرف نیز ممکن است بعضی از انواع گندم (چند منظوره) باشند یا به علت شرایط کیفی نازل، برای تغذیه دام و طیور به مصرف برسند [۴].

۸-۱- شرایط مناسب برای رشد گندم

خاک شنی و رسی عمیق با زهکشی خوب، برای رشد گندم مناسب است. اصولاً میزان عملکرد گندم در شرایط دیم (آبیاری با باران)، در خاکهای ریزبافت بیشتر است. چون این قبیل خاک‌ها قادرند آب را بهتر و به مدت طولانی‌تر در خود

نگهدارند. اما در شرایط آبی (که کشاورز خود گیاه را آبیاری می‌کند)، معمولاً گندم زیاد تحت تأثیر بافت خاک خود قرار نمی‌گیرد.

گندم بهاره به دلیل ذخیره شدن رطوبت زمستانی در خاک، همواره رطوبت مورد نیاز خود را دارد. اما رطوبت خاک گندم-های پاییزه معمولاً فرایند جوانه‌زنی را با مشکل مواجه می‌نماید. اگر برای جوانه‌زنی یا رشد اولیه جوانه، خاک رطوبت کافی نداشته باشد، بذرها ممکن است بیوسند یا در معرض صدمات ناشی از سرما قرار گیرند.

۹-۱- آفات و بیماریهای گیاه گندم

- **زنگ گندم:** زنگ گندم را قارچی به نام Puccinia ایجاد می‌کند و مهم‌ترین بیماری گندم به شمار می‌رود که شامل زنگ ساقه، زنگ برگ، زنگ خطی و زنگ نواری می‌شود. شرایط محیطی مساعد برای ایجاد این نوع آفت، آب و هوای گرم تا گرم مرطوب می‌باشد. تشکیل حفره‌های قرمز یا سیاه که حاوی اسپوره‌های تولید مثل در سطح ساقه، برگ، غلاف و ... از علائم این بیماری می‌باشند. این قارچها از کارایی گیاه در مصرف آب می‌کاهند، بافتهای گیاه را تخریب می‌کنند و تعداد دانه‌های موجود در سنبله را مانند زمانی که گیاه به کمبود آب دچار شده، کاهش می‌دهند.
- **سیاهک گندم:** سیاهک گندم یکی از بیماری‌های قارچی گندم است که می‌تواند به صورت سیاهک آشکار، سیاهک برگ، سیاهک پنهان معمولی و ... ظاهر گردد. سیاهک پنهان، مهم‌ترین و رایج‌ترین و در عین حال، مخرب‌ترین نوع سیاهک است که خسارت زیادی مخصوصاً به گندم پاییزه وارد می‌آورد.
- **پوسیدگی جوانه و ریشه:** بیماری‌هایی هستند که قارچها آنها را بوجود می‌آورند. این بیماری‌ها هم خسارات زیادی را به محصول گندم وارد می‌کنند. در گذشته، ضدعفونی نمودن بذر با ترکیبات جیوه‌ای تا حدی از این بیماری‌ها جلوگیری می‌نمود. اما امروزه اغلب از کاربامات و هگزا کلرو بنزن برای نابودی این بیماری‌ها استفاده می‌کنند [۳].

۱۰-۱- کیفیت گندم از نظر مشخصات ظاهری و فیزیکی

- **خلوص:** سابقاً در خرید و فروش گندم، افراد خبره و با تجربه بعضی از مشخصات ظاهری را برای تشخیص مرغوبیت جنس و تعیین قیمت مورد توجه قرار می‌دادند و به صورت نظری هر محموله را ابتدا از نظر خلوص (یعنی وجود موادی مانند خاک، سنگ، کاه و کزل، تخم علف‌های هرز و غیره) ارزیابی می‌کردند و سپس

ویژگی‌های دیگری را مانند ریزی و درشتی، رنگ دانه و یا حدس زدن محل تولید آن (به علت شهرت هر منطقه در تولید گندم هایی با کیفیت نانوايي خوب يا بد) مورد ارزیابی قرار می‌دادند. به مرور زمان در اثر ارتباط بیشتر با خارج و ضرورت ایجاد هماهنگی در معاملات بین المللی، استاندارد ویژگی های گندم تهیه شده که در آن علاوه بر ارائه تعاریف علمی درباره هر یک از ویژگی ها، جدولی مشتمل بر حدود مجاز هر یک از آن ها برای هر یک از درجات چهارگانه گندم های تجاری در داخل کشور تنظیم گردید [۴].

هدف از این استاندارد تعیین ویژگی‌ها، درجه بندی، نمونه برداری و روش‌های آزمون گندم می‌باشد. این استانداردها برای گندم‌های معمولی، تولید داخلی و وارداتی مخصوص خوراک انسان کاربرد دارد [۱۹]. در ادامه این استانداردها در جدول (۱-۱) آورده شده است [۴].

جدول (۱-۱): استاندارد ویژگی های گندم

درجه	ویژگی ها	حداکثر دانه های آسیب دیده												حداکثر درصد ناخالصی	
		حداقل وزن جسمی بر حسب کیلوگرم در هکتوپیتتر	مجموع دانه های آسیب دیده	دانه های شکسته و چروکیده	دانه های جوانه زده	دانه های تغییر رنگ یافته در جوانه	دانه های گرامزیده	دانه های آفت زده (بسته بندی سبز زده)	دانه های فاسد	دانه های سیاهک زده	مجموع ناخالصی ها	تخم علف های هرز	نانک	حداکثر درصد دانه های گونه های دیگر گندم	حداکثر درصد دانه های سایر غلات
درجه ۱	۷۸	۳/۵	۳	۰	۵٪	۰	۱٪	۰	۰	۱	۰	۱٪	۰	۱۰	۲
درجه ۲	۷۵	۶	۵	۱	۱	۲٪	۲٪	۲٪	۲٪	۲	۵٪	۳٪	۱	۱۵	۴
درجه ۳	۷۳	۱۰	۹	۲	۲	۵٪	۳٪	۵٪	۲	۳	۱٪	۵٪	۲	۲۰	۷
درجه ۴	۷۱	۱۵	۱۴	۲	۳	۱	۵٪	۱	۳	۵	۲٪	۱	۳	۲۵	۱۰

جزئیات بیشتری از واژه‌های استفاده شده در جدول فوق به شرح ذیل می‌باشد:

- **آفت:** کلیه عوامل خسارت‌زا زنده مانند حشرات، کنه‌ها، قارچ‌ها، نماتدها (در هر یک از مراحل رشد)، جوندگان و پرندگان که پس از برداشت در انبار و فضاهای نگهداری و وسائط نقلیه موجب کاهش کیفیت و کمیت محصول می‌شوند.
- **آفت زدگی:** دانه‌های آسیب دیده‌ای که به وسیله چشم غیر مسلح قابل رویت هستند و بوسیله جوندگان، حشرات، کرم-ها و سایر افات مورد حمله قرار گرفته باشند.
- **آفت:** هر عاملی که باعث کاهش مرغوبیت گندم گردد، آفت نامیده می‌شود.

- **اُفت مفید:** اُفتی است که وجود آن در گندم باعث کاهش کیفیت ارد می‌شود و شامل دانه‌های شکسته (ناشی از بد کار کردن کمباین یا حاصل از عملیات خرمنکوبی) و دانه‌های چروکیده‌ای است که از الک با منافذ $2 \times 20 \text{ mm}$ عبور کند، همچنین شامل دانه‌های تغییر رنگ یافته در جوانه، دانه‌های سرما زده، نارس، جوانه‌زده، حشره‌زده و سایر غلات می‌باشد.
- **اُفت غیر مفید:** اُفتی است که غیر قابل مصرف بوده و شامل مواد خارجی، ناخالصی‌ها، بذر علف‌های هرز (سمی و غیر سمی)، دانه‌های سمی و مضر، دانه‌های سیاهک‌زده، ناخنک (ارگوت)، اُفت (بجز حشره‌زدگی) و دانه‌های کپک‌زده نیز می‌باشد.
- **سایر ناخالص‌ها:** به موادی مانند سنگ، خاک، شن، کاه و کزل، بقایای حشرات و کنه‌ها، فضله و پرندگان گفته می‌شود.
- **دانه‌های شکسته:** دانه‌های گندمی هستند که قسمتی از آندوسپرم آن‌ها قابل رویت باشد.
- **دانه‌های چروکیده:** دانه‌های گندم چروکیده‌ای هستند که از الک با منافذ $2 \times 20 \text{ mm}$ عبور کند.
- **دانه‌های جوانه زده:** دانه‌های گندمی هستند که گیاهک آن رشد کرده و به راحتی قابل رویت باشد.
- **دانه‌های تغییر رنگ یافته در جوانه:** دانه‌های گندمی هستند که ژوسته و یا قسمت جوانه آن به رنگ قهوه‌ای یا قهوه‌ای متمایل به سیاه در آمده و علائم جوانه زنی در آن‌ها ظاهر نشده باشد.
- **دانه‌های گرمادیده:** دانه‌های گندمی هستند که در اثر گرما رنگ بیش از نیمی از سطح دانه تغییر کرده باشد.
- **دانه‌های کپک زده:** دانه‌های گندمی هستند که وجود کپک در آن‌ها با چشم غیر مسلح قابل تشخیص باشد.
- **دانه‌های سیاهک زده:** دانه‌های گندمی هستند که تغییر شکل و رنگ داده و با فشار بر روی پوسته، پودر سیاه‌رنگی از آن خارج شود.
- **دانه‌های سن زده:** دانه‌های گندمی هستند که توسط نیش حشره سن مورد حمله قرار گرفته باشد و آثار ظاهری آن وجود نقطه سیاه رنگ روی دانه با هاله روشن است که می‌تواند با چروکیدگی دانه نیز همراه باشد.
- **بذر علف‌های هرز:** دانه گیاهان ناخواسته، به استثنای دانه سایر غلات می‌باشد.
- **بذر علف‌های هرز غیر سمی:** دانه گیاهان ناخواسته غیر سمی به استثنای دانه غلات می‌باشد.
- **بذر علف‌های هرز سمی:** دانه گیاهان ناخواسته سمی به استثنای دانه غلات می‌باشد.
- **باقیمانده اُفت‌کش‌ها:** به هر گونه مشتقات یک اُفت‌کش مانند محصولات تبدیل شده، مواد حاصل از تجزیه اُفت-کش‌ها و محصولات ناشی از واکنش اُفت‌کش و ناخالصی‌هایی که خاصیت سمی دارند.
- **سموم قارچی:** به سموم طبیعی حاصل از فعالیت‌های بیولوژیکی برخی از قارچ‌ها گفته می‌شود که در شرایط ویژه‌ای ایجاد می‌گردند.

- **دانه سایر غلات:** به دانه‌های دیگر غلات از قبیل جو، ذرت، ذرت خوشه‌ای، ارزن، چاودار، برنج، یولاف و تریتی‌کاله اطلاق می‌شود.
- **وزن حجمی:** عبارتست از حجم معینی از گندم که معمولاً وزن ۱۰۰ لیتر را بر حسب کیلوگرم اندازه‌گیری کرده و آن را وزن هکتولتر می‌نامند.
- **عدد فالینگ:** عبارتست از زمان لازم بر حسب ثانیه برای سقوط همزن ویسکومتر در یک فاصله مشخص در مخلوط ژل داخل لوله ویسکومتر که تحت تاثیر آنزیم آلفا امیلاژ در حال شدن به مایع باشد [۱۹].

۱-۱- مشخصات کیفی خرید گندم‌های داخلی

هم اکنون در کشور، گندم‌هایی قابل خریداری و تحویل خواهند بود که مشخصات زیر را داشته باشند:

- حداکثر افت مفید ۱۰٪
- حداکثر افت غیر مفید ۷٪
- حداکثر رطوبت ۱۲٪
- حداکثر رطوبت در استانهای گیلان، مازندران و گلستان بدلیل شرایط خاص آب وهوائی ۱۴٪ تعیین می‌گردد در مناطقی از استانهای اردبیل و سمنان نیز که رطوبت آنها بالای ۱۲٪ باشد پس از تصویب در ستاد خرید گندم مستقر در شرکت بازرگانی دولتی ایران تا سقف ۱۴٪ قابل خریداری خواهد بود.
- حداکثر سن زدگی ۲٪
- حداکثر دانه های سیاهک زده و تخم علف سرشکافته چهار در هزار وزنی
- حداکثر جو و چاودار مخلوط با گندم به تنهایی یا روی هم ۶٪

گندم های دارای دانه های کپک زده و فاسد و قارچی و آفات انباری و گندم هایی که فاقد مشخصات مندرج در جدول فوق باشند قابل تحویل نمی‌باشد.

تمامی مشخصات ذکر شده برای گندم در جدولی تحت عنوان جدول پاکی آورده خواهد شد، در این جدول بنابه ویژگی گندم خریداری شده، قیمت نیز متفاوت خواهد بود.

جدول (۱-۲): قیمت ضمینی خرید گندم معمولی در سال ۱۳۸۹ (جدول پاکي)

مفيد / غير مفيد	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
-	۳۴۲۶	۳۴۱۲	۳۳۹۸	۳۳۸۴	۳۳۷۰	۳۳۵۶	۳۳۴۲	۳۳۲۸	۳۳۱۴	۳۳۰۰	۳۲۸۶
۱	۳۳۹۱	۳۳۷۷	۳۳۶۳	۳۳۴۹	۳۳۳۵	۳۳۲۱	۳۳۰۷	۳۲۹۳	۳۲۷۹	۳۲۶۵	۳۲۵۱
۲	۳۳۵۶	۳۳۴۲	۳۳۲۸	۳۳۱۴	۳۳۰۰	۳۲۸۶	۳۲۷۲	۳۲۵۸	۳۲۴۴	۳۲۳۰	۳۲۱۶
۳	۳۳۲۱	۳۳۰۷	۳۲۹۳	۳۲۷۹	۳۲۶۵	۳۲۵۱	۳۲۳۷	۳۲۲۳	۳۲۰۹	۳۱۹۵	۳۱۸۱
۴	۳۲۸۶	۳۲۷۲	۳۲۵۸	۳۲۴۴	۳۲۳۰	۳۲۱۶	۳۲۰۲	۳۱۸۸	۳۱۷۴	۳۱۶۰	۳۱۴۶
۵	۳۲۵۱	۳۲۳۷	۳۲۲۳	۳۲۰۹	۳۱۹۵	۳۱۸۱	۳۱۶۷	۳۱۵۳	۳۱۳۹	۳۱۲۵	۳۱۱۱
۶	۳۲۱۶	۳۲۰۲	۳۱۸۸	۳۱۷۴	۳۱۶۰	۳۱۴۶	۳۱۳۲	۳۱۱۸	۳۱۰۴	۳۰۹۰	۳۰۷۶
۷	۳۱۸۱	۳۱۶۷	۳۱۵۳	۳۱۳۹	۳۱۲۵	۳۱۱۱	۳۰۹۷	۳۰۸۳	۳۰۶۹	۳۰۵۵	۳۰۴۱

افت غير مفيد

۷

۲

۳۵

افت مفيد

۱۰

۴

۱۴

مبنای محاسبه

دامنه جدول پاکي

قيمت مصوب بر اساس افت مفيد و غير مفيد (درصد)

فاصله ارقام جدول (به ازای هر درصد افت. کاهش/افزایش)

۱۲-۱- خرید تضمینی گندم در گذشته و حال

بروز جنگ تحمیلی، کاهش ذخایر ارزی، تورم و اثرهای منفی اقتصادی آن و افزایش کاذب قیمت ارز موجب نابسامانی‌های تولیدی در بخش صنایع و امور زیر بنایی کشاورزی، و انتقال ابعاد منفی آن به دوران پس از جنگ منجر به اجرای برنامه قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی شد.

براساس این قانون برخی محصولات که جنبه حیاتی بیشتری را دارا بودند (مانند گندم، شکر، ذرت، برنج، حبوبات و دانه‌های روغنی) در بخش زراعت مورد حمایت بیشتری قرار گرفتند. در مورد گندم که غذای اصلی جامعه را تشکیل می‌دهد، خرید از طریق زیر مجموعه‌های شرکت دولتی بازرگانی ایران تحت عنوان شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی و نیز مباشرین این شرکت از جمله سازمان تعاون روستایی انجام می‌شود که در این زمینه با تجهیز امکانات تدارکاتی و اعتباری و تامین انبارهای نگهداری و گسترش سیلوهای دولتی، دولت اقدام به خرید و پرداخت بهای گندم به کشاورزان گندم کار می‌کند.

سایر محصولات تحت پوشش قانون خرید تضمینی نیز با توجه به امکانات ارزی و ریالی و حساسیت زمانی طبق قانون خرید تضمینی زیر چتر حمایتی و خریده‌های دولتی قرار گرفته‌اند [۵].

۱-۱۳-۱- قوانین مرتبط با خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی [۱۶]

در این قسمت، ابتدا قیمت تثبیتی و تضمینی محصولات کشاورزی از لحاظ حقوقی و مقرراتی تعریف، تفاوت آن‌ها مشخص و سپس قوانین خرید تضمینی و ضعف‌های آن مورد بحث قرار می‌گیرد.

۱-۱۳-۱- قیمت تثبیتی محصولات اساسی کشاورزی

دولت برای حمایت از مصرف کنندگان کالاهای اساسی کشاورزی و جلوگیری از افزایش بی رویه قیمت آن‌ها با وضع قوانین و مقررات اقدام به تثبیت قیمت این کالاهای اساسی از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۹ نمود. قیمت‌های تثبیتی در عمل با دو روش اجرا شد:

در روش اول، دولت با در دست داشتن انحصار خرید و فروش محصولات استراتژیک کشاورزی نظیر گندم، بخش خصوصی را از معامله آن‌ها منع نمود و برای خرید کالاهای کشاورزی استراتژیک و فروش آن‌ها به مصرف کنندگان، قیمت را در سطح پایین تثبیت کرد. چون اتخاذ سیاست قیمت تثبیتی باعث از بین رفتن انگیزه کشاورزان برای افزایش تولید می‌شود، بنابراین دولت با پرداخت یارانه باعث کاهش هزینه‌های تولید و در نتیجه افزایش تولید می‌گردد. در روش دوم، دولت با تعیین سهمیه فروش، قیمت فروش را در سطح معینی تثبیت و در مقابل تفاوت بین قیمت تثبیت شده و قیمت عرضه در بازار را به تولید کنندگان پرداخت می‌کند.

۱-۱۳-۲- قیمت تضمینی محصولات اساسی کشاورزی

دولت به علت عدم موفقیت در اجرای سیاست‌های قیمت تثبیتی محصولات استراتژیک کشاورزی، در آبان ماه ۱۳۶۸ قانون تضمین خرید محصولات کشاورزی را به تصویب مجلس شورای اسلامی رساند. بر اساس این قانون، دولت ضمن خرید تضمینی محصولات استراتژیک کشاورزی موظف شد تا قبل از سال زراعی (آخر شهریور ماه هر سال) حداقل قیمت تضمینی کالاهایی نظیر: گندم، جو، ذرت، برنج پر محصول، چغندر قند، پنبه، دانه‌های روغنی، چای (برگ سبز)، سیب زمینی، پیاز و حبوبات را بوسیله رسانه‌های همگانی به اطلاع کشاورزان برساند و در تعیین حداقل قیمت تضمینی، هزینه واقعی تولید را در هر واحد از سطح زیر کشت لحاظ نماید.

تفاوت قیمت‌های تضمینی و تثبیتی در این است که در قیمت‌های تضمینی، دولت خریدار عمده محصولات کشاورزی نمی‌باشد و کشاورزان در فروش محصولات خود به قیمت مورد نظر آزاد هستند، ولی در صورت عدم فروش محصولات و

نبود مشتری، کشاورزان می‌توانند بر اساس قیمت تضمینی، محصول خود را به دولت بفروشند. دولت برای حمایت از مصرف‌کنندگان، کالای خریداری شده را با قیمت کمتر از قیمت خرید می‌فروشد [۶].

از پیشینه کاربرد سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی ایران اطلاعات دقیق و مستندی موجود نیست ولیکن بر اساس شواهد از سال ۱۳۴۳ و پس از شروع برنامه اصلاحات ارضی از طریق توزیع ارزان قیمت نهاده‌های مورد نیاز کشاورزان، این روند آغاز شده است. در همین سال‌ها دولت بر بازار محصولات کشاورزی بویژه گندم نظارت داشته و در مواقع بحران در امر خرید، تبدیل و توزیع محصولات و جبران آن‌ها از طریق واردات اقدام نموده است. در اواخر سال ۱۳۵۲ هیات وزیران آیین‌نامه تعیین و تضمین حداقل بهای محصولات کشاورزی و دامی را تصویب نمود که به موجب آن شورای عالی تضمین خرید موظف به بررسی قیمت‌ها و تعیین حداقل قیمت محصولات مورد نظر به فاصله زمانی هر دو ماه یکبار بود. هدف از این قیمت‌گذاری حمایت از تولیدکنندگان، تضمین درآمد کافی آن‌ها و تشویق سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و جلوگیری از نوسانات شدید بود (مجموعه قوانین کشاورزی).

از سال ۱۳۶۸ با تصویب قانون تضمین خرید محصولات زراعی توسط مجلس شورای اسلامی، دخالت دولت در بازار کشاورزی شکلی قانونمند یافت و در واقع حمایت قیمتی در کنار تداوم پرداخت یارانه نهاده‌ها، به طور قانونی پیگیری شد.

به طور کلی اهم حمایت‌های انجام گرفته در بخش کشاورزی ایران طی سال‌های گذشته به اشکال زیر بوده است:

- توزیع نهاده‌های مورد نیاز کشاورزان شامل کود، سم و ماشین‌آلات با قیمت ارزان‌تر
- اعطای اعتبارات و تسهیلات با نرخ بهره پایین و باز پرداخت در مدت زمان طولانی
- توسعه بیمه محصولات کشاورزی و پرداخت غرامت و خسارت به کشاورزان
- قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی و خرید تضمینی
- پرداخت یارانه و جوایز به صادرات محصولات کشاورزی
- اقدامات مرزی نظیر برقراری یا حذف تعرفه و سود بازرگانی

۱-۱۴- قانون قیمت‌گذاری و تضمین خرید محصولات کشاورزی و تحولات آن

از شهریور ماه سال ۱۳۶۸ با تصویب قانون تضمین خرید محصولات زراعی مشتمل بر یک ماده واحده و سه تبصره، بکارگیری یکی از ابزارهای حمایتی توسط دولت برای حمایت از کشاورزان قانونمند شد. مطالعات نشان می‌دهد پیش از این زمان، اقدامات دولت برای دخالت در بازار محصولات کشاورزی به صورت مقطعی و در زمان کمبود عرضه نسبت به تقاضا و کنترل قیمت محصول از طریق واردات بوده است و در مورد حمایت از تولیدکننده محصولات کشاورزی به جرات

می‌توان گفت برنامه مدونی وجود نداشته است. با تلاش بسیاری از کارشناسان و مسئولین بخش کشاورزی قانون تضمین خرید محصولات اساسی زراعی در شهریور ۱۳۶۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

تصویب این قانون در سال‌های مذکور گامی بسیار مهم در حمایت از بخش کشاورزی به شمار می‌رفت ولیکن ارزیابی نتایج حاصل از اجرای آن طی سال‌های گذشته نشان دهنده عدم تحقق اهداف مورد نظر قانونگذار نظیر ایجاد تعادل در نظام کشت و جلوگیری از ضایعات است و حتی در مواردی کشاورزان از قیمت تضمینی تعیین شده به دلیل عدم پوشش هزینه‌های تولید ناراضی شده‌اند. در مورد محصولات مهم صادراتی نظیر کشمش و خرما نیز با توجه به تحولات و نوسانات قیمت جهانی و حضور رقبای پر قدرت، قیمت گذاری و دخالت دولت از طریق خرید تضمینی محصول، به عنوان یکی از عوامل موثر بر صادرات، روند صادرات را دچار اختلال نموده است. لذا با توجه به تحولات زیادی که در عرصه اقتصادی ایران و جهان پدید آمده بازنگری در شیوه حمایت و اصلاح قانون فعلی ضروری می‌نماید [۷].

در تبصره ۱ این ماده واحده وزارت جهاد کشاورزی موظف گردیده، همه ساله قیمت خرید تضمینی محصولات اساسی را که اسم آن‌ها در قانون آمده است، با رعایت هزینه‌های واقعی تولید در یک واحد بهره‌برداری متعارف و حفظ رابطه مبادله در داخل و خارج بخش کشاورزی (قیمت دریافتی تولید کننده بخش کشاورزی نسبت به تولید کننده سایر بخش‌ها) تعیین و حداکثر تا آخر تیرماه به هیأت دولت تقدیم کند؛ به طوری که تا شروع فصل زراعی یعنی فصل کاشت محصول، در پایان شهریور ماه قیمت‌ها اعلام شود. قیمت‌های خرید تضمینی باید براساس ۲ اصل مهم تعیین شود که یکی از آن‌ها پیش‌بینی هزینه‌های تولید بر اساس سال زراعی آینده و دیگری رابطه مبادله در داخل و خارج از بخش کشاورزی است.

اگر رابطه مبادله برابر با یک باشد، نشان دهنده آن است که موقعیت اقتصادی تولیدکننده بخش کشاورزی و صنعت یا خدمات با یکدیگر برابر است. اما اگر رابطه مبادله کمتر از یک باشد، بدان معنی است که قیمت دریافتی تولیدکننده بخش کشاورزی نسبت به سایر بخش‌ها کمتر است. این مسئله به زیان تولیدکننده بخش کشاورزی است. روشن است که اگر این مقدار بیشتر از یک باشد، به نفع تولیدکننده بخش کشاورزی است [۸].

به موجب تبصره ۲ قانون، دولت موظف است قیمت‌های مصوب را قبل از آغاز هر سال زراعی یعنی اواخر شهریورماه از طریق رسانه‌های عمومی اعلام نماید. در تبصره ۳ این قانون، وظیفه تامین ضرر و زیان احتمالی موضوع قانون از منابع مالی بر عهده دولت می‌باشد. در سال ۱۳۷۲ قانون اصلاح قانون تضمین خرید مشتمل بر یک ماده و یک تبصره به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. به موجب این قانون محصولات باغی شامل کشمش، خرما، برگه، مرکبات، سیب، انار، انجیر و محصولات دامی و پیله ابریشم به فهرست محصولات قبلی اضافه شد. در تبصره قانون " اصلاح قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی " مصوب خرداد سال ۱۳۷۳ ضمن اضافه شدن محصولات باغی و دامی به فهرست مشمول قانون تضمین خرید، اشاره می‌دارد که اعتبارات مورد نیاز برای خرید محصولات باغی و دامی با رعایت

اولویت برای محصولات اساسی (برشمرده در قانون مصوب سال ۱۳۶۸) تامین خواهد شد که به نظر می‌رسد منظور قانونگذار محصولات زراعی نظیر گندم، جو، دانه های روغنی و برنج بوده است.

در شهریور سال ۱۳۸۳، قانون اصلاح تبصره (۳) قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی و الحاق دو تبصره با آن به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

به موجب این قانون دولت در صورت دیرکرد در پرداخت وجه بابت محصول خریداری شده از زارع موظف است به ازای هر ماه تاخیر کارمزدی متناسب با کارمزد سپرده‌های میان مدت بانکی به صورت روز شمار پرداخت نماید.

همچنین به موجب مصوبه مورخ ۸۴/۴/۲۲ مجلس شورای اسلامی دو تبصره به قانون خرید تضمینی محصولات کشاورزی مصوب سال ۱۳۶۸ اضافه شد [۷] (ماده واحده آن این‌گونه تعریف می‌شد که به منظور حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی و ایجاد تعادل در هزینه‌های تولید و درآمد کشاورزان ۲ تبصره دیگر به عنوان تبصره‌های ۶ و ۷ به این قانون اضافه شود) براساس تبصره ۶، دولت موظف است تا قیمت خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی موضوع این قانون را در هر سال زراعی به گونه‌ای تعیین کند که میزان افزایش آن از نرخ تورم اعلام شده از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در همان سال کمتر نباشد. از آنجایی که این قانون در تیرماه تصویب شده بود در تبصره ۷ گفته شد که مفاد تبصره ۶ در خصوص قیمت‌های سال زراعی ۸۳-۸۴ (همان سال) نیز لازم الاجرا است. به بیان دیگر، دولت موظف گردید که هر ساله قیمت‌های تضمینی باید حداقل به اندازه نرخ تورم اعلام شده در بانک مرکزی افزایش پیدا کند و هیچ‌گاه کمتر از نرخ تورم نباشد [۸].

در ماده واحده قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی، اهداف مورد نظر عبارتند از:

- حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی شامل گندم، جو، برنج، ذرت، چغندر قند، پنبه و ش، دانه های روغنی، چای، سیب زمینی، پیاز و حبوبات
- ایجاد تعادل در نظام تولید
- جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی
- جلوگیری از ضرر و زیان کشاورزان

همچنین در این ماده دولت موظف شده است حداقل قیمت خرید تضمینی را اعلام و نسبت به خرید از طریق واحدهای ذیربط اقدام نماید [۷].

۱-۱۵- برخی از ضعف های موجود در قوانین خرید تضمینی

چنانکه در پیش گفته شد، هدف از سیاست قیمت تضمینی، ایجاد تعادل در نظام تولید و جلوگیری از ضایعات است. مهم ترین نقصان قیمت تضمینی این است که نمی تواند تأمین کننده اهداف اعلام شده در قانون باشد. این سیاست نمی تواند جلوگیری از ضایعات را به دنبال داشته باشد؛ چرا که با تعیین قیمت تضمینی تنها خرید محصول تضمین می شود.

بخش دیگر ابهامات این قانون ناشی از آن بود که سیاست قیمت تضمینی سیاستی بر اساس برنامه ریزی از پیش تعیین شده نیست. بلکه بر این اساس طراحی شده است که اگر در فصل برداشت، قیمت بازار به زیر قیمت تضمینی برسد، دولت در بازار محصول دخالت کرده و اقدام به خرید محصول می کند. بنابراین با گذشت مدتی از اجرای این سیاست مشکلاتی ایجاد شد.

اولین مشکل این بود که برای برخی از محصولات که قیمت آنها به زیر قیمت تضمینی می رسید، دولت اعتبار لازم را برای خرید آن محصولات نداشت. مشکل دوم این بود که دولت توانایی پوشش ۱۷ محصولی را که در قانون اول بود نداشت. به بیان دیگر قیمت تضمینی برای این محصولات اعلام می شد، اما در عمل قیمت بازاری بالاتر از قیمت تضمینی بود. برای نمونه در مورد محصولی مثل گندم که یک محصول استراتژیک بود، دولت مجبور بود که آن را از تولیدکنندگان خریداری کند. بنابراین اعتباری برای خرید محصولات دیگر باقی نمی ماند. قیمت محصولاتی مانند سیب زمینی، پیاز یا سایر محصولات ممکن بود که کاهش پیدا کند و به زیر قیمت تضمینی برسد، اما دولت اعتباری نداشت که این محصولات را خریداری کند یا این که تنها در سطحی محدود می توانست این محصولات را خریداری کند. همچنین برای برخی از محصولات مانند محصولات باغی، عموماً قیمت دریافتی توسط تولیدکننده بسیار بالاتر از قیمت تضمینی اعلام شده بود (که اصل سیاست قیمت تضمینی نیز همین است).

در سال ۱۳۷۲ به این قانون اصلاحیه ای اضافه شد. در این اصلاحیه اولویت را با خرید محصولات استراتژیک (شامل گندم، برنج، جو، ذرت، چغندر قند، پنبه و ش، دانه های روغنی، سیب زمینی، پیاز و حبوبات) می گرفت. اما با وجود چنین مشکلی، چند محصول دیگر به فهرست محصولات قبلی اضافه کردند. به عبارت دیگر، مجلس محترم وقت در حالی که می دانست این قانون برای بسیاری از محصولات کارآیی ندارد، اما چند محصول دیگر چون، کشمش، خرما، برگه مرکبات، سیب، انار، انجیر، محصولات دامی و پیله ابریشم را نیز به فهرست قبلی اضافه نمود. در عین حال اولویت خرید را برای محصولات استراتژیک در نظر گرفت. بنابراین در عمل شاهد هستیم که سیاست قیمت تضمینی تنها تبدیل به سیاستی برای خرید گندم گردید و صرفاً پاسخگوی نیازهای تولید گندم بوده است که البته حمایت جامع و کاملی نیز از آن شده است.

در تاریخ ۱۳۸۳/۰۶/۱۵، مجدداً تبصره ۳ قانون تضمینی خرید محصولات کشاورزی اصلاح و ۲ تبصره دیگر به آن اضافه شد. همان طور که پیش از این نیز عنوان شد، اصلاحیات تبصره ۳ دولت را موظف کرد تا ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع خود تامین کند. به بیان دیگر طی این سال‌ها، سازمان تعاون روستایی به عنوان مباشر اقدام به خرید محصول می‌کرد، این سازمان در مواردی مجبور می‌شد که این محصولات را به قیمت تضمینی خریداری کند و حتی به پایین‌تر از آن بفروشد. اما در قانون بودجه اعتباری برای آن در نظر گرفته نشده بود. هدف از اصلاح تبصره، این بود که ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را دولت از منابع خود تامین کند.

همچنین بر اساس این قانون به دولت اجازه داده می‌شد که ضرر و زیان ناشی از دیرکرد پرداخت‌های بیش از یک ماه موضوع این قانون را از محل منابع مالی خود تامین کند و به ازای هر ماه تاخیر در پرداخت، علاوه بر اصل قیمت محصولات خریداری شده، افزایش متناسب با کارمزد سپرده‌های میان‌مدت که در ابتدای هر سال توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود را به صورت روزشمار به تولیدکنندگان پرداخت کند.

در تاریخ ۱۳۸۵/۰۶/۱۵ دو تبصره دیگر نیز به این قانون اضافه شد. در تبصره ۴ آن آمده بود که به منظور جلوگیری از هر گونه معامله سلف و پرداخت به موقع بهای محصولات، اعتبارات پیش‌بینی نشده مربوط در قانون بودجه سالانه، صد درصد به کشاورزان تخصیص یابد. دلیل افزودن تبصره ۴ این است که اعتبارات مربوط به خریدهای تضمینی را بلافاصله و به موقع در اختیار مباشران خرید بخش قرار دهند تا به صورت صد درصد این اعتبارات تخصیص داده شود.

در این‌جا عملیات فروش در رابطه با برخی از محصولات مانند گندم مشخص بود؛ چرا که خریدار آن دولت بود، اما در رابطه با فروش سایر محصولات باید برای آن‌ها بازاری پیدا می‌کردند، در زمینه خرید محصولات، بانک مرکزی، موظف شد که تسهیلات مورد نیاز دستگاه مباشر را برای خرید تضمینی محصولات در ۱۵ فروردین هر سال با تعیین بانک‌های عامل ابلاغ کند.

این مصوبه نیز مبهم بود. چرا که نوع نرخ تورم در مصوبه مزبور مشخص نبود. در نهایت با استعلام‌هایی که توسط موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی انجام گرفت، مشخص شد که این نرخ تورم بر اساس قیمت دریافتی تولیدکننده است. اما با توجه به اصل موجود در قانون حمایت، نمی‌توان افزایش قیمت تضمینی را دائماً افزایش داد، چرا که هر سال هزینه‌های تولید افزایش یافته و رقابت در بازار جهانی سخت‌تر می‌شود. بنابراین با اعتقادی که به اصل حمایت وجود دارد، حمایت باید جامع باشد. این حمایت تنها از طریق سیاست قیمت تضمینی صورت نمی‌گیرد؛ بلکه همزمان با استفاده از این ابزار باید از ابزارهای دیگر نیز استفاده نمود[۸].

۱-۱۶-۱- فرآیند تعیین، پیشنهاد و تصویب قیمت های تضمینی

همانگونه که در پیش گفته شد وزارت جهاد کشاورزی موظف است همه ساله قیمت تضمینی محصولات اساسی کشاورزی را با شرایط ذکر شده در قانون تعیین و پیشنهاد نماید. بدین منظور ابتدا به مرور مختصری از معیارهای تعیین قیمت می-پردازیم:

۱-۱۶-۱-۱- معیارهای تعیین قیمت تضمینی

به موجب تبصر ۱ قانون تضمین خرید محصولات کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی موظف است همه ساله قیمت خرید تضمینی محصولات را با رعایت هزینه های واقعی تولید در یک واحد بهره برداری متعارف و حفظ رابطه مبادله در داخل و خارج بخش کشاورزی تعیین و حداکثر تا آخر تیرماه به هیات دولت تقدیم نماید.

۱-۱۶-۱-۲- تعیین قیمت در تئوری های اقتصادی

در ادبیات مربوط به سیاست های قیمت تضمینی چهار معیار اقتصادی برای تعیین قیمت به شرح زیر مشاهده می شود:

- ۱- معیار هزینه تولید
- ۲- معیار معادل قیمت سر مرز
- ۳- معیار رابطه مبادله
- ۴- معیار چندگانه

در معیار اول، متوسط هزینه کل تولید شامل ارزش نهاده های مصرفی، دستمزد و اجاره بهای زمین محاسبه و به عنوان قیمت کف قرار داده می شود. در معیار دوم، معادل قیمت سر مرز محصولات با هزینه های حمل و نقل تا سر مزرعه تعدیل شده و به عنوان قیمت کف در نظر گرفته می شود. در معیار سوم، رابطه مبادله به صورت شاخصی از قیمت دریافتی (قیمت سرخرمن و یا قیمت تضمینی) توسط زارعان، به شاخص قیمت های پرداختی توسط آنها برای نهاده های تولیدی و کالاهای مصرفی تعریف می شود. این معیار با هدف حفظ رابطه مناسب سطح قیمت ها در بخش کشاورزی و صنعت صورت می گیرد. محاسبه رابطه مبادله بین قیمت محصولات مختلف در بخش کشاورزی بویژه محصولاتی که فروش آنها تحت کنترل دولت قرار می گیرد با آنهایی که به صورت آزاد عرضه می شوند نیز یکی دیگر از معیارهای محاسبه رابطه مبادله می باشد. در نهایت، معیار چهارم به صورت مجموعه ای از معیارهای سه گانه فوق مطرح می شود. کشورهای مختلف جهان از یک یا چند معیار از معیارهای فوق در تعیین قیمت کف برای محصولات مورد نظر استفاده می کنند.

سایر عوامل موثر و مورد توجه در تعیین قیمت عبارتند از تغییر قیمت نهاده، روند قیمت‌ها در بازار، عرضه و تقاضای محصول، قیمت‌های نسبی در یک گروه از محصولات، تاثیر قیمت بر ساختار هزینه صنایع، تاثیر بر سطح عمومی قیمت‌ها و قیمت محصول در بازارهای جهانی.

در بین عوامل بر شمرده هزینه تولید ملموس‌ترین و مهم‌ترین عامل بوده و در تمامی محاسبات قیمت، جایگاه مهمی دارد. قیمت‌های پیشنهادی در ایران با محور قرار دادن معیار اول یعنی هزینه متوسط تولیدی و توجه همزمان به معیارهای دوم و سوم تنظیم می‌گردد.

۱-۱۶-۳- روش تعیین قیمت تضمینی

هر ساله در اواخر اردیبهشت ماه و اوایل خرداد ماه جداول مربوط به هزینه تولید، درآمد محصولات فرعی، بیمه، عملکرد و ارزش اجاره‌بهای زمین به تفکیک محصولات زراعی منتخب توسط وزارت جهاد کشاورزی برای تمامی استان‌های کشور ارسال می‌گردد. پس از ارسال جداول، سازمان جهاد کشاورزی استان‌ها فرصت دارند که حداکثر تا ظرف یک ماه میانگین هزینه‌های واقعی تولید، درآمد، بیمه، اجاره و عملکرد محصولات زراعی مربوط به شهرستان‌های استان خود را برای موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی ارسال نمایند تا مؤسسه پس از جمع‌آوری آمار و اطلاعات ضمن وارد نمودن اطلاعات استانی بر اساس جلسات کارشناسی با معاونت امور تولیدات گیاهی بویژه دفتر هماهنگی محصولات اساسی، غلات، حبوبات و نباتات علوفه‌ای قیمت تمام شده محصولات زراعی را برآورد نموده و بر این اساس حداقل قیمتی را پیشنهاد نماید. قیمت‌های تضمینی پیشنهادی که بر اساس روش فوق برآورد می‌گردد، پس از تایید معاونین و مقام عالی وزارت جهاد کشاورزی به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری ارائه می‌شود. معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری پس از بررسی قیمت‌ها آنها را برای تایید به کارگروه مستقر در وزارت بازرگانی ارسال می‌نماید. در نهایت نظرات سه دستگاه در مورد قیمت‌های تضمینی به کارگروه تصویب قیمت تضمینی گندم با حضور معاون اول رئیس جمهور، وزیر جهاد کشاورزی، وزیر بازرگانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری ارائه خواهد شد. این کارگروه با توجه به مسائل کلان اقتصاد کشور و میزان اعتبار، قیمت‌های مصوب را اعلام می‌نماید.

• موارد مندرج در جداول تعیین قیمت تضمینی

۱- هزینه‌ها: شامل متوسط هزینه کشت محصول به تفکیک مراحل کاشت، داشت و برداشت و بیمه سهم زارع برای یک هکتار که مجموع آنها به صورت جمع هزینه‌ها آورده می‌شود. سپس گزینه‌ای به عنوان هزینه‌های متفرقه (شامل ۵ درصد کل هزینه‌های انجام شده) به مجموع هزینه‌ها اضافه می‌شود. در ادامه اجاره‌بها (متوسط اجاره یک هکتار زمین) به عنوان بخشی از هزینه‌های معین در ابتدای هر سال زراعی به مجموع هزینه‌ها اضافه می‌گردد. در نهایت با اعمال نرخ موثر بانکی محاسبه شده بر اساس نرخ بهره اعلام شده توسط بانک مرکزی و

دوره کشت هر محصول برای مجموع هزینه‌ها، مورد هزینه‌ای تحت عنوان هزینه سود در گردش محاسبه و با کل هزینه‌های جاری آشکار جمع می‌گردد.

۲-درآمد: درآمد فرعی که شامل درآمد محصولات جانبی مانند برگ و طوقه چغندر قند، سبوس و دانه مرغی برنج، مقداری از کاه و کلش غلات و حبوبات می‌باشد، از جمع هزینه‌ها کسر شده و خالص هزینه حاصل می‌شود.

۳-هزینه تمام شده هر واحد محصول: که از تقسیم خالص هزینه‌ها بر عملکرد محصول (مقدار گندمی که در یک هکتار به دست می‌آید)، محاسبه می‌شود.

در ادامه قیمت تمام شده هر واحد محصول با احتساب هزینه‌های تمام شده هر واحد محصول و درصدی از آن به عنوان مقدار سود تولید کننده، برآورد می‌گردد که با در نظر گرفتن شاخص‌های تورمی برای هر یک از اقلام هزینه‌ای و درآمدی، قیمت تمام شده هر واحد محصول برای سال آتی پیش بینی و به عنوان قیمت تضمینی برآورد می‌شود.

۱-۱۶-۴- مراحل تصویب قیمت تضمینی خرید گندم

- قیمت تضمینی گندم که به روش فوق‌الذکر برآورد گردید پس از تایید معاونین و مقام عالی کشاورزی به معاونت- برنامه ریزی و نظارت راهبردی ارائه می‌شود.
- معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی پس از بررسی قیمت پیشنهادی آن را برای تایید به ستاد بررسی، کنترل و تثبیت قیمت‌ها ارسال می‌نماید.
- نظرات سه دستگاه (وزارت جهاد کشاورزی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی راست جمهوری و سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان) در مورد قیمت تضمینی به کارگروه تصویب قیمت تضمینی گندم با حضور معاون اول رئیس جمهور، وزیر جهاد کشاورزی، وزیر بازرگانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری ارائه خواهد شد و این کارگروه با توجه به مسائل کلان اقتصاد کشور و میزان اعتبار، قیمت‌های مصوب را اعلام می‌نماید [۷] (لازم به توضیح است که تا قبل از سال ۱۳۸۴ قیمت تضمینی گندم برای تصویب به شورای اقتصاد و در سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۷ به هیئت دولت ارسال می‌شد که این امر از سال ۱۳۸۸ به عهده کارگروه تصویب قیمت تضمینی گندم با ریاست معاون اول رئیس جمهور گذاشته شد).

۱-۱۷- وظایف و مأموریت‌های اصلی شرکت بازرگانی دولتی ایران در فرآیند خرید گندم

نقش و جایگاه شرکت بازرگانی دولتی ایران در مأموریت‌های بخش بازرگانی کشور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تهیه و تامین کالاهای استراتژیک از جمله گندم، برنج، روغن خام و شکر خام و ساماندهی خرید و ذخیره‌سازی میوه و مرکبات و ...، بهسازی امور توزیع و ذخیره‌سازی و نگهداری کالا و نظارت کامل بر آنان، بیانگر حضور فعال شرکت بازرگانی دولتی ایران در عرصه اقتصاد کشور است و این شرکت را به عنوان مهمترین بازوی وزارت بازرگانی و همچنین دولت در جهت تامین خدمات مورد نیاز بازرگانی کشور و تعدیل و تنظیم بازار درآورده است.

بر اساس مصوبه شورای عالی اداری مبتنی بر رویکرد اصلاح ساختار نظام اداری در ابعاد تشکیلات و پیش از این به استناد قانون برنامه‌های توسعه کشور از ۴ ادغام در مقاطع مختلف زمانی و از سال ۱۳۷۷ به مرحله اجرا در آمده و خلاصه آن به شرح زیر است:

۱- **ادغام اول:** انتزاع معاونت خدمات بازرگانی از تشکیلات وزارت بازرگانی و الحاق آن به شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی و اصلاح نام آن به سازمان گسترش خدمات بازرگانی از خرداد ماه ۱۳۷۷.

۲- **ادغام دوم:** انحلال شرکت سهامی قند و شکر کشور و انتقال و واگذاری وظایف و مأموریت‌های آن به سازمان گسترش خدمات بازرگانی از خرداد ماه ۱۳۷۷.

۳- **ادغام سوم:** ادغام شرکت سهامی بازرگانی دولتی ایران در سازمان گسترش خدمات بازرگانی و تغییر نام آن به شرکت بازرگانی دولتی از خرداد ماه ۱۳۸۱.

۴- **ادغام چهارم:** انحلال سازمان غله و انتقال و واگذاری وظایف و مأموریت‌های آن به شرکت بازرگانی دولتی ایران از اسفند ماه ۱۳۸۲.

تحولات ناشی از ادغام‌های صورت گرفته، التزام شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران را در امر خرید و نگهداری کالا (ذخیره‌سازی) و توزیع کالاهای اساسی مورد نیاز کشور را به همراه دارد.

عمده فعالیت‌های اصلی شرکت بازرگانی دولتی ایران حول محور مشارکت در اجرای سیاست‌های تنظیم بازار به شرح زیر است:

- خرید کالاهای اساسی، حساس و ضروری وارداتی از جمله گندم، برنج، روغن خام، شکر خام و ...
- خرید کالاهای داخلی از جمله گندم، برنج، قند و شکر سفید.

- توزیع کالاهای اساسی از جمله برنج، روغن نباتی و قند و شکر به تفکیک کالبرگ یارانه‌ای، تعادلی و ترکیبی و آرد بر حسب نوع مصرف آرد.
- امکانات و تاسیسات نگهداری و ذخیره‌سازی کالاها از جمله سیلوها، انبارها، سردخانه‌ها و مخازن.
- حمل شهری، حمل بین شهری و حمل خارجی کالاها.

به طور کلی هدف شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران ساماندهی فعالیت‌های تصدی‌گری دولت در زمینه تنظیم بازار، تهیه، تدارک و نگهداری، خرید و فروش و توزیع کالاهای اساسی، حساس و ضروری و همچنین مدیریت سهام در شرکت‌های زیر مجموعه می‌باشد.

لازم به ذکر است، شرکت بازرگانی دولتی ایران مهم‌ترین دستگاه اجرایی در امر خدمات بازرگانی در کشور و مرتبط با یارانه می‌باشد [۱۹].

۱-۱۸-۱- دستگاه‌های مباشر خرید محصول گندم

۱-۱۸-۱-۱- سازمان مرکزی تعاون روستایی

دستگاه اصلی و مهم برای خرید تضمینی محصولات مختلف، سازمان مرکزی تعاون روستایی می‌باشد. این سازمان با دارا بودن ۲۲۸۶ مرکز در ۲۴۱ شهرستان در سراسر کشور شبکه وسیعی از روستاها را تحت پوشش قرار داده و در زمینه خرید، انبارداری، توزیع نهاده‌ها و کالاهای کوپنی بین روستائیان و عشایر کشور فعالیت می‌نماید و به دلیل وسعت عمل و سابقه طولانی فعالیت مورد اعتماد روستائیان می‌باشد. کمیته خرید و فروش در حال حاضر در وزارت جهاد کشاورزی مستقر است، این سازمان، مباشر شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق ۱۴ گانه است. بدین صورت که محصولات کشاورزی را از کشاورزان خریداری کرده و پس از تایید سلامت محصول، آن را به شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق ۱۴ گانه تحویل می‌دهد.

۱-۱۸-۱-۲- شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی

این شرکت‌ها تحت عنوان شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق ۱۴ گانه زیر مجموعه شرکت بازرگانی دولتی ایران که خود زیر مجموعه وزارت بازرگانی است، می‌باشند. در مورد خرید گندم، بودجه لازم از طریق معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور در اختیار وزارت بازرگانی قرار می‌گیرد سپس این بودجه از طریق شرکت بازرگانی دولتی

ایران به شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق ۱۴ گانه داده می‌شود. جدول (۱-۳) تمامی استان‌های کشور به تفکیک مناطقی که در آن‌ها قرار گرفته اند نشان می‌دهد [۷].

جدول (۱-۳): استانهای تحت پوشش شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی

شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق	استان / استان‌های تحت پوشش
منطقه ۱	تهران، قم، مرکزی و البرز
منطقه ۲	گلستان، سمنان و مازندران
منطقه ۳	فارس، بوشهر، کهکلوپه و بویراحمر
منطقه ۴	خوزستان
منطقه ۵	خراسان رضوی، خراسان شمالی و خراسان جنوبی
منطقه ۶	کرمان و هرمزگان
منطقه ۷	اردبیل، گیلان و قزوین
منطقه ۸	آذربایجان غربی و آذربایجان شرقی
منطقه ۹	ایلام و کرمانشاه
منطقه ۱۰	اصفهان، یزد، چهارمحال و بختیاری
منطقه ۱۱	سیستان و بلوچستان
منطقه ۱۲	لرستان
منطقه ۱۳	کردستان و همدان
منطقه ۱۴	زنجان

۱-۱۹- فرآیند خرید تضمینی گندم [۱۰]

از آنجایی که گندم به عنوان ماده اصلی غذایی مردم در سفره مصرف‌کننده قرار دارد و به طور متوسط هر ایرانی ۱۳۹۳ کیلوکالری از کل ۲۹۳۵ کیلوکالری روزانه را از طریق نان تامین می‌کند، بنابراین گندم به عنوان اساسی‌ترین محصول مورد نیاز جامعه و از محصولات استراتژیک کشاورزی کشور به شمار می‌رود به همین دلیل این محصول مورد توجه سیاستگذاران قرار داشته و با استفاده از ابزارهایی همچون خرید تضمینی مورد حمایت دولت قرار گرفته است.

خرید تضمینی گندم از سال ۱۳۶۸ با تصویب قانون خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی از سوی مجلس شورای اسلامی آغاز شده و تاکنون نیز ادامه دارد. بر اساس گزارش وزارت بازرگانی خرید گندم تضمینی به دو شیوه مستقیم و یا از طریق عقد قرارداد با مباشر انجام می‌پذیرد به طوری که گندم خریداری شده از سوی مباشران به مرور به سیلوه‌ها و انبارهای ملکی شرکت‌های منطقه‌ای تحویل و در نهایت با مباشران تسویه حساب می‌شود. در خصوص خرید مستقیم

شرکت از کشاورزان نیز با مراجعه مستقیم آنها به مراکز خرید، شرکت نسبت به تحویل‌گیری گندم اقدام و بهای گندم نقداً از طریق بانک پرداخت می‌شود.

نحوه اختصاص مراکز خرید: با توجه به میزان پیش‌بینی خرید گندم داخلی، شرکت‌های منطقه‌ای نسبت به ایجاد مراکز خرید اقدام می‌کنند و در مناطق جغرافیایی صعب‌العبور و یا مناطقی که از سیلوه‌ها و انبارهای شرکت فاصله زیادی دارند برای تسهیل تحویل‌گیری گندم از کشاورزان مبادرت به عقد قرارداد با مباشر کرده و به هر مرکز خرید کد تخصیص داده می‌شود. با اطلاع‌رسانی شرکت‌های منطقه‌ای و نصب پلاکاردها در مراکز خرید، کشاورزان از مراکز خرید مطلع می‌شوند.

در سال ۱۳۸۸ نرخ خرید تضمینی هر کیلوگرم گندم معمولی (با ۴ درصد افت مفید و ۲ درصد افت غیر مفید) ۳۰۵۰ ریال بود که در سال ۱۳۸۹ این رقم به ۳۳۰۰ ریال در هر کیلو رسید و در سال ۱۳۹۰ نیز رقم فوق ۳۶۰۰ ریال اعلام شده‌است.

۱-۱۹-۱- فعالیت‌های قبل از شروع خرید گندم داخلی [۱۱]

فعالیت‌ها و متولیان یا مسئولین قبل از شروع خرید گندم به شرح جدول (۱-۴) می‌باشد.

جدول (۱-۴): فعالیت‌های قبل از شروع خرید گندم داخلی

شرح فعالیت	مسئول / مسئولین
برآورد میزان خرید گندم	وزارت جهاد کشاورزی
تامین نقدینگی خرید گندم	معاونت برنامه ریزی و معاونت اداری و مالی شرکت بازرگانی
برآورد موجودی ابتدای فصل خرید	معاونت بازرگانی داخلی و معاونت اداری و مالی شرکت بازرگانی
آخرین وضعیت ظرفیت‌های ذخیره‌ای	دفتر فنی و مهندسی شرکت بازرگانی
اصلاح جدول پاکی گندم	مرکز پژوهش‌های غلات
دریافت ابلاغیه‌های نرخ پایه گندم و جداول پاکی گندم	معاونت بازرگانی داخلی و معاونت اداری و مالی شرکت بازرگانی
دریافت ابلاغیه‌های هزینه‌های تبعی	معاونت برنامه ریزی و معاونت اداری و مالی شرکت بازرگانی
تعیین بانک عامل	معاونت برنامه ریزی و معاونت اداری و مالی شرکت بازرگانی
ضرورت توجه و تعیین مکانیسم پرداخت یارانه به کشاورزان	دفتر برنامه ریزی ریاست جمهوری
اخذ نقطه نظرات شرکت‌های منطقه‌ای در خصوص خرید	معاونت بازرگانی داخلی شرکت بازرگانی
برنامه خرید گندم دوروم	کمیته سامان‌دهی گندم، آرد و نان شرکت بازرگانی
برنامه ریزی نحوه مصرف گندم دوروم	مرکز پژوهش‌های غلات
درجه بندی گندم برای مصارف انسانی و خوراک دام و طیور	مرکز پژوهش‌های غلات
برنامه خرید گندم مورد نیاز دام و طیور	وزارت جهاد کشاورزی
ضرورت توجه ویژه حوزه جهاد کشاورزی به کیفیت گندم تولیدی	مرکز پژوهش‌های غلات
تعیین اعضای شورای خرید گندم در شرکت بازرگانی دولتی ایران	حوزه مدیریت عامل شرکت بازرگانی
تشکیل جلسات با بانک عامل	معاونت برنامه ریزی و معاونت اداری و مالی شرکت بازرگانی
انجام اصلاحات مورد نیاز در سامانه‌های بانکی	معاونت برنامه ریزی شرکت بازرگانی
بستن حساب هاب خرید گندم سال قبل	معاونت بازرگانی داخلی و معاونت اداری و مالی شرکت بازرگانی
ارسال نسخه جدید نرم افزار خرید به شرکت‌های منطقه‌ای	دفتر فناوری اطلاعات شرکت بازرگانی
برگزاری همایش توجیهی با شرکت‌های منطقه‌ای	معاونت امور شرکت‌های منطقه‌ای
ابلاغ دستورالعمل‌های عملیاتی و نظارتی خرید گندم به شرکت‌های منطقه‌ای	معاونت بازرگانی داخلی، معاونت اداری و مالی و حراست شرکت بازرگانی دولتی ایران

۱-۱۹-۲- روند کلی خرید تضمینی گندم داخلی [۱۲]

- برنامه‌ریزی خرید گندم داخلی براساس مصوبات و ابلاغیه‌ها با هماهنگی معاون محترم بازرگانی داخلی.
- پیگیری استفاده از سامانه ملی خرید نقدی محصولات کشاورزی بانک ملت قبل از شروع فصل خرید و هماهنگی با بانک ملت.
- برآورد مقدار خرید به تفکیک ماه و استان در دوره خرید برای برنامه‌ریزی‌های جابجایی و ذخیره‌سازی و نیز تعیین جدول نقدینگی لازم ماهیانه.
- برگزاری جلسات با حوزه‌های تخصصی در وزارت جهاد کشاورزی و سازمان هواشناسی برای ترسیم نمای تولید در فصل زراعی.
- اخذ اطلاعات سطح زیر کشت و نوع کشت (آبی-دیم) به تفکیک استانهای کشور از معاونت زراعت وزارت جهاد کشاورزی.
- دریافت مصوبه شورای اقتصاد در خصوص خرید تضمینی محصولات زراعی و باغی.
- پیگیری و دریافت ابلاغیه معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری در خصوص متولی خرید.
- پیگیری و دریافت ابلاغیه هزینه‌های تبعی خرید گندم.
- برگزاری جلسات هماهنگی برای خرید با هیات مدیره شرکتهای غله و خدمات بازرگانی.
- استعلام پیش‌بینی خرید گندم از وزارت جهاد کشاورزی.
- استعلام آخرین وضعیت ظرفیتهای ذخیره‌سازی از شرکتهای منطقه‌ای و معاونت طرح و توسعه سیلواها.
- تشکیل ستاد خرید گندم در مرکز.
- برگزاری جلسات با ستاد خرید گندم کشور و دفتر حقوقی در خصوص تنظیم متن قرارداد خرید و مباشرت.
- بررسی و تجهیز مراکز تحویل‌گیری گندم با هماهنگی بخشهای ذیربط.
- ابلاغ دستورالعمل خرید گندم.
- تشکیل جلسات هماهنگی با بانک ملت و دفتر آمار و انفورماتیک به منظور چگونگی پرداخت نقدی بهای گندم به کشاورزان از حساب جام بانک ملت.
- پیگیری روزانه اطلاعات آمار خرید گندم در سامانه ملی خرید نقدی محصولات کشاورزی بانک ملت.
- ارائه گزارشات آماری بصورت لحظه‌ای و یا مقاطع زمانی با قابلیت مقایسه با دوره مشابه سال قبل از طریق سامانه ملی خرید نقدی محصولات کشاورزی بانک ملت.
- تعیین نام کاربر و ارجاع رمز عبور به دستگاهها و مقامات خارج از شرکت بازرگانی ایران و اعضای محترم هیات مدیره و معاونین شرکت.
- بازدید استانی اعضای ستاد خرید از مراکز خرید و تشکیل جلسات با مسئولین استان و رفع مشکلات و ابهامات احتمالی در فصل خرید.

- ابلاغ دستورالعمل و بخشنامه‌های لازم در ارتباط با نحوه عقد قرارداد با مباشرین خرید توسط شرکت‌های منطقه‌ای
- ابلاغ دستورالعمل‌های نظارتی در مراکز خرید گندم.
- ابلاغ دستورالعمل‌های لازم به منظور تسریع در تحویل‌گیری گندم مراکز خرید مباشرین با هماهنگی اداره کل هماهنگی خدمات بازرگانی.
- ابلاغ دستورالعمل‌های چگونگی تسویه حساب خرید گندم داخلی با شرکت‌های منطقه‌ای و مباشرین.
- دریافت و رسیدگی به اسناد صورتحساب‌های خرید گندم مناطق و مباشرین و تنظیم صورتحساب نهایی خرید.
- دعوت از نمایندگان استان‌ها به طور جداگانه و موردی به منظور رفع مغایرت‌های موجود در صورتحساب‌های ارسالی.

شایان ذکر است بودجه و هزینه‌های تبعی خرید، از طریق معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور تامین و برای سهولت کار اخیراً از طریق برخی شعب بانک‌ها در اختیار دستگاه‌های مباشر خرید از جمله سازمان تعاون روستایی قرار داده می‌شود. در مورد خرید گندم بودجه لازم از طریق معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور به وزارت بازرگانی داده می‌شود و سپس این بودجه در اختیار شرکت بازرگانی دولتی که زیرمجموعه‌ای از وزارت بازرگانی می‌باشد قرار داده شده و از طریق شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق ۱۴ گانه که بخشی از این شرکت می‌باشد نسبت به خرید تضمینی گندم از تولیدکنندگان اقدام می‌شود.

۱-۲۰-۲۰- سامانه خرید نقدی گندم بانک ملت [۲۰]

۱-۲۰-۱- خرید گندم با سامانه الکترونیکی

بر اساس توافقات فی‌مابین بانک ملت و شرکت بازرگانی دولتی ایران در خصوص خرید نقدی محصولات کشاورزی و در راستای اجرای اهداف دولت و تکریم ارباب رجوع، طرح خرید نقدی برخی محصولات کشاورزی از جمله گندم، برنج و چغندر قند توسط شرکت بازرگانی دولتی ایران و شرکت‌های تابعه از سال ۱۳۸۵ با همکاری بانک ملت و از طریق سامانه‌های الکترونیک انجام گرفت.

۱-۲۰-۲- اهداف طرح خرید نقدی گندم

خرید نقدی محصولات کشاورزی، تسریع و تسهیل اجرای آن، داشتن اطلاعات به روز از وضعیت خرید در تمامی مراکز، استفاده بهینه از امکانات و شرکت بازرگانی دولتی ایران در راستای جلوگیری از انجام امور موازی، تسریع در انتقال وجوه مربوط به محصولات کشاورزی خریداری شده به حساب کشاورزان به صورت Online، کاهش و رفع اختلافات آماری و

مالی شرکت بازرگانی دولتی ایران و آمار ارائه شده در سایت اینترنتی از سوی بانک و استفاده از امکانات سخت افزاری و نرم افزاری موجود در راستای کاهش نیروی انسانی مورد نیاز اجرای طرح و به تبع آن کاهش هزینه‌های اجرایی طرح مزبور، از اهداف طرح خرید نقدی محصولات کشاورزی به صورت الکترونیکی بوده است.

۱-۲۰-۳- تجهیزات مورد نیاز طرح خرید نقدی گندم

جهت اجرای هر چه مطلوب‌تر این طرح بایستی تمامی مراکز خرید تعیین شده از سوی شرکت بازرگانی دولتی ایران و شرکت‌های تابعه اعم از مراکز خرید تحت پوشش شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی و سازمان تعاونی روستایی (مباشر خرید)، دارای سیستم سخت‌افزاری و نرم‌افزاری باشند تا از آن طریق، اطلاعات مربوط به کشاورزان و محصولات خریداری شده، به همراه سند پرداخت، چاپ و به شعب ناظر ارائه شود. در ضمن ایجاد مسیر ارتباطی بین شعب ناظر بر مراکز خرید و مرکز خرید نقدی گندم، جهت انتقال و تجمیع اطلاعات مربوط به مراکز خرید سطح استان و کشور، جهت درج در سایت اینترنتی بانک مورد نیاز بود تا این تبادل اطلاعات بدون دخالت نیروی انسانی انجام گیرد.

۱-۲۰-۴- اقدامات بانک ملت برای اجرای طرح خرید نقدی گندم

بانک ملت به منظور انجام خرید نقدی گندم از کشاورزان اقدامات زیر را انجام داده است:

- تعیین شعب ناظر بر مراکز خرید و ابلاغ دستورالعمل مربوطه
- افتتاح حساب پس‌انداز قرض‌الحسنه الکترونیک به نام کشاورزان و واریز گروهی وجوه مربوطه به محصولات کشاورزی خریداری شده بر اساس فایل ارائه شده از سوی مراکز خرید (به صورت فله‌ای)
- تولید سامانه تجمیع اطلاعات آماری محصولات کشاورزی خریداری شده قابل استفاده در لایه‌های اجرای طرح
- در صورت امکان ایجاد واحدهای بانکی در مراکز خرید دارای ارتباط Online به منظور افتتاح حساب پس‌انداز قرض‌الحسنه الکترونیک به نام کشاورزان در لحظه خرید محصولات کشاورزی
- ایجاد امکان گزارش‌گیری در سامانه جام و سایت اینترنتی بانک با توجه به اطلاعات مورد نیاز شرکت بازرگانی دولتی ایران و شرکت‌های تابعه

گزارشات ارائه شده در سایت اینترنتی بانک ملت (www.wheat.bankmellat.ir) در سه لایه استان، مرکز خرید و به تفکیک کشاورزان مراجعه کننده به مرکز خرید است؛ بدین صورت که علاوه بر گزارش‌های ارائه شده در سایت، کاربر

مربوطه در هنگام انتخاب مرکز خرید مورد نظر قادر به رویت مشخصات کشاورزان مراجعه کننده به آن مرکز و میزان محصول خریداری شده، مبالغ پرداختی به آنان و سایر اطلاعات مورد نیاز خواهد بود.

۱-۲۰-۵- روش‌های پرداخت وجوه مربوطه به محصولات خریداری شده

● حساب‌های الکترونیکی بانک ملت

کشاورزان قبل از انتقال محصولات خود به مراکز خرید به یکی از نزدیک‌ترین شعب بانک ملت مراجعه و نسبت به افتتاح یکی از حساب‌های الکترونیک جام، پس انداز قرض‌الحسنه الکترونیک اقدام می‌نمایند و در پایان همان روز کاری وجوه مربوط به محصولات کشاورزی خریداری شده به حسابشان واریز خواهد شد.

● کارت Access

کشاورزان می‌توانند با استفاده از کارت Access در مناطقی که بانک ملت فاقد شعبه باشد از طریق دستگاه‌های خودپرداز از سایر بانک‌ها که به شبکه شتاب وصل می‌باشند نسبت به دریافت وجه اقدام نمایند. همچنین کشاورزان می‌توانند با استفاده از کارت خرید در فروشگاه‌های دارای دستگاه POS متصل به شبکه شتاب از حساب خود برداشت و کالاهای مورد نیاز خود را خریداری کنند.

۱-۲۱- نرم افزار آماری جهت محاسبه قیمت تضمینی گندم

این نرم افزار جهت محاسبه قیمت تضمینی بر اساس اقلام هزینه‌ای و درآمدی استان‌ها طراحی گردیده است. ورودی‌های این نرم افزار عبارتند از: هزینه‌ها و درآمدهای جانبی، میزان تولید گندم، سطح زیر کشت و عملکرد محصول در هر استان. در این نرم افزار ابتدا پرسشنامه خامی در اختیار مراکز مختلف استان‌ها قرار می‌گیرد و از آن‌ها خواسته می‌شود تا کلیه اطلاعات خود را وارد آن نمایند. سپس این اطلاعات به تایید کارشناسان دفتر برنامه ریزی استان مربوطه خواهد رسید و در نهایت در اختیار مرکز پژوهش‌های برنامه‌ریزی و توسعه اقتصاد کشاورزی وزارت جهاد کشاورزی قرار می‌گیرد که پس از جمع‌بندی و تجزیه تحلیل این اطلاعات، طی جلساتی که با حضور معاونت‌ها و وزیر کشاورزی گذاشته می‌شود، اطلاعات به دست وزیر محترم جهاد کشاورزی رسیده و ضمن در اختیار گذاشتن پشتوانه اطلاعات به وی، تمامی این اطلاعات از سوی او به نهاد ریاست جمهوری ابلاغ می‌شود [۲۲].

۱-۲۲- جمع‌بندی فصل اول

در این فصل اهداف طرح، نظام فعلی خرید گندم، تاریخچه گندم، عناصر و مواد تشکیل دهنده گندم، انواع گندم، شرایط مناسب برای رشد گندم، آفات و بیماریهای گیاه گندم، کیفیت گندم از نظر مشخصات ظاهری و فیزیکی، مشخصات کیفی خرید گندم های داخلی، خرید تضمینی گندم در گذشته و حال، قوانین مرتبط با خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، قیمت تثبیتی محصولات اساسی کشاورزی، قیمت تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، قانون قیمت گذاری و تضمین خرید محصولات کشاورزی و تحولات آن، برخی از ضعف های موجود در قوانین خرید تضمینی، فرآیند تعیین، پیشنهاد و تصویب قیمت های تضمینی، مراحل تصویب قیمت تضمینی خرید گندم، وظایف و مأموریت های اصلی شرکت بازرگانی دولتی ایران در فرآیند خرید گندم، دستگاه های مباشر خرید محصول گندم، فرآیند خرید تضمینی گندم و سامانه خرید نقدی گندم بانک ملت (بانک ملت) مورد بررسی قرار گرفت. در فصل دوم نظام خرید گندم در سایر کشورها مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می گیرد.

فصل دوّم

بررسی سیستم خرید گندم در پنج کشور جهان

۱-۲ - مقدمه

در این فصل از پژوهش، صنعت گندم در پنج کشور جهان به تفکیک بررسی شده است و چکیده‌ای از ساختار صنعت گندم در چند کشور وارد کننده معرفی می‌شود. سعی بر این بوده که کشورهای صادر کننده مورد مطالعه از پیشگامان و تاثیرگذارترین کشورها در صنعت گندم باشند. و کشورهای وارد کننده نیز از برنامه مدونی برخوردار باشند.

کشورهای عمده تولیدکننده گندم و میزان تولید آنها از سال ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۱ به شرح جدول (۱-۲) است [۴۲]. مطابق اطلاعات جدول فوق، پیش‌بینی شده‌است در سال ۲۰۱۱ مجموعاً ۶۷۶ میلیون تن گندم تولید شود و اتحادیه اروپا، چین، هند، آمریکا، روسیه، کانادا و استرالیا به ترتیب با تولید ۱۴۲، ۱۱۳، ۸۱/۵، ۵۶/۶، ۵۵، ۲۵ و ۲۴ میلیون تن تولید گندم جزء هفت تولید کننده برتر جهان باشند.

جدول (۱-۲): اصلی‌ترین کشورهای تولید کننده گندم (میلیون تن)

	Average 2008-10	2009	2010 estimate	2011 forecast	Change: 2011 over 2010 (%)
EU	141.8	138.5	136.5	142.0	4.0
China (Mainland)	114.2	115.1	115.1	113.0	-1.8
India	80.0	80.7	80.8	81.5	0.9
United States	62.8	60.4	60.1	56.6	-5.8
Russian Federation	55.7	61.7	41.5	55.0	32.5
Canada	26.2	26.8	23.2	25.0	7.8
Australia	23.2	21.9	26.3	24.0	-8.8
Pakistan	22.8	24.0	23.3	24.0	3.0
Ukraine	20.7	20.8	17.2	21.0	22.1
Turkey	19.3	20.6	19.5	19.8	1.5
Kazakhstan	14.3	17.0	10.0	15.6	56.2
Iran Islamic Rep. of	12.4	13.0	14.5	13.2	-9.0
Argentina	10.4	8.8	14.0	13.5	-3.6
Egypt	8.3	8.5	8.5	8.6	0.9
Uzbekistan	6.5	6.6	6.7	6.6	-1.5
World	674.4	684.5	653.7	676.0	3.4

¹ Countries ranked according to average production 2008-10.

وضعیت تولید، واردات و صادرات گندم جهان در سال‌های ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۲ در جدول (۲-۲) و جدول (۳-۲) نشان داده شده‌است [۴۳ و ۴۴]. مطابق جدول (۲-۲)، پیش‌بینی شده‌است در سال ۲۰۱۱، آمریکا، روسیه، کانادا، استرالیا و قزاقستان به ترتیب با ۲۳، ۱۷/۵، ۱۷، ۱۴ و ۷/۵ میلیون تن صادرات گندم، پنج صادر کننده اصلی جهان باشند. مصر، برزیل، اندونزی، ژاپن و عراق به ترتیب با ۸/۵، ۶/۵، ۵/۹، ۵/۴ و ۳/۹ میلیون تن واردات گندم، پنج وارد کننده عمده جهان در سال ۲۰۱۱ خواهند بود.

جدول (۲-۲): وضعیت تولید، واردات و صادرات گندم جهان از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ (میلیون تن)

	Production			Imports			Exports		
	2006-2008 average	2009 estim.	2010 f'cast	06/07-08/09 average	2009/10 estim.	2010/11 f'cast	06/07-08/09 average	2009/10 estim.	2010/11 f'cast
(..... million tonnes)									
ASIA	279.5	297.8	297.8	54.3	57.6	55.2	15.2	14.3	14.7
Bangladesh	0.8	1.0	1.0	2.0	2.8	2.0	-	-	-
China	110.1	115.0	113.0	1.9	1.7	1.7	1.1	0.3	0.3
of which Taiwan Prov.	-	-	-	1.1	1.2	1.2	-	-	-
India	74.6	80.7	80.3	2.9	0.7	0.5	0.1	0.2	0.5
Indonesia	-	-	-	5.3	5.6	5.9	-	-	-
Iran, Islamic Republic of	13.1	13.0	14.5	3.2	3.4	2.0	0.5	1.0	1.5
Iraq	2.0	1.4	2.1	3.4	3.8	3.9	-	-	-
Japan	0.9	0.7	0.8	5.3	5.4	5.4	0.3	0.3	0.3
Kazakhstan	15.3	17.0	17.0	-	0.1	-	7.6	7.5	7.5
Korea, Republic of	-	-	-	3.2	3.8	3.6	0.1	0.1	0.1
Pakistan	21.8	24.0	23.9	1.6	1.2	1.0	1.4	0.5	0.5
Philippines	-	-	-	2.7	2.8	2.9	-	-	-
Saudi Arabia	2.2	1.0	0.7	0.5	1.8	2.3	-	-	-
Thailand	-	-	-	1.1	1.2	1.1	0.1	-	-
Turkey	18.3	20.6	21.0	2.4	3.1	2.8	1.9	3.0	3.0
AFRICA	21.6	26.3	24.8	33.1	31.0	34.6	1.0	1.0	0.8
Algeria	2.3	3.6	4.0	5.3	4.7	5.0	-	-	-
Egypt	7.9	8.5	8.6	8.2	8.0	8.5	-	-	-
Ethiopia	2.6	3.0	3.0	1.1	1.1	1.1	-	-	-
Morocco	3.9	6.3	4.5	3.2	1.5	3.5	0.2	0.2	0.2
Nigeria	0.1	0.1	0.1	3.3	3.4	3.8	0.3	0.2	0.1
South Africa	2.1	1.9	1.8	1.1	1.2	1.5	0.2	0.2	0.3
Tunisia	1.2	1.7	1.2	1.8	1.4	1.8	0.2	0.2	0.1
CENTRAL AMERICA	3.7	4.1	4.1	7.0	7.1	7.2	1.0	1.1	1.1
Cuba	-	-	-	0.7	0.8	0.8	-	-	-
Mexico	3.7	4.1	4.1	3.4	3.4	3.5	0.9	1.0	1.0
SOUTH AMERICA	20.2	16.5	20.1	13.3	13.1	13.1	10.6	4.4	5.3
Argentina	13.1	7.5	10.7	-	-	-	9.6	3.0	4.0
Brazil	4.2	5.0	5.6	7.0	6.7	6.5	0.4	0.3	0.3
Chile	1.2	1.2	1.2	1.0	1.1	1.1	-	-	-
Colombia	-	-	-	1.4	1.3	1.3	-	-	-
Peru	0.2	0.2	0.2	1.4	1.6	1.6	-	-	-
Venezuela	-	-	-	1.6	1.5	1.7	-	-	-
NORTH AMERICA	82.3	86.8	79.8	2.8	2.5	2.8	46.3	40.3	40.0
Canada	24.6	26.5	24.2	-	0.1	0.1	17.8	17.5	17.0
United States of America	57.7	60.3	55.6	2.8	2.4	2.7	28.5	22.8	23.0
EUROPE	214.1	228.9	228.3	9.6	8.6	8.5	36.7	45.6	46.1
European Union	129.6	139.4	143.1	6.8	6.5	6.5	16.1	18.5	21.0
Russian Federation	57.5	61.7	60.0	0.4	0.1	-	13.8	17.5	17.5
Ukraine	17.4	20.9	18.5	0.1	0.1	0.1	5.7	9.0	7.0
OCEANIA	15.4	22.0	21.7	0.6	0.6	0.7	10.8	14.0	14.0
Australia	15.1	21.7	21.4	-	-	-	10.8	14.0	14.0
WORLD	636.8	682.4	676.5	120.8	120.5	122.0	121.7	120.5	122.0
Developing countries	295.8	313.1	315.1	95.5	95.7	96.4	19.3	12.6	13.8
Developed countries	341.0	369.3	361.4	25.3	24.8	25.6	102.3	107.9	108.2
LIFDCs	245.9	264.8	261.7	53.1	51.6	52.9	4.3	1.9	1.9
LDCs	9.6	11.6	11.5	13.0	14.0	12.9	0.1	0.4	0.1

جدول (۲-۳): وضعیت تولید، واردات و صادرات گندم جهان از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۲ (میلیون تن)

	Production			Imports			Exports		
	2007-2009 average	2010 estim.	2011 f'cast	07/08-09/10 average	2010/11 estim.	2011/12 f'cast	07/08-09/10 average	2010/11 estim.	2011/12 f'cast
(..... million tonnes))									
ASIA	287.0	289.3	297.2	57.0	54.8	56.0	14.7	13.0	15.6
Bangladesh	0.8	0.9	1.0	2.7	3.4	2.0	-	-	-
China	112.3	115.1	114.5	2.3	3.1	3.3	0.6	1.1	0.9
of which Taiwan Prov.	-	-	-	1.2	1.2	1.2	-	-	-
India	78.4	80.8	84.3	0.7	0.3	0.1	0.1	0.3	1.9
Indonesia	-	-	-	5.3	5.5	5.5	-	-	-
Iran, Islamic Republic of	12.6	13.5	13.5	4.0	1.2	1.2	0.9	0.5	0.2
Iraq	1.6	1.9	1.7	3.1	3.4	4.1	-	-	-
Japan	0.8	0.8	0.8	5.2	5.2	5.1	0.3	0.3	0.2
Kazakhstan	16.5	10.0	14.5	-	-	-	7.5	5.5	7.0
Korea, Republic of	-	-	-	3.6	4.0	4.5	0.1	0.1	0.1
Pakistan	22.8	23.3	24.0	1.6	0.2	0.2	1.2	1.2	1.0
Philippines	-	-	-	2.8	3.1	3.1	-	-	-
Saudi Arabia	1.7	1.3	1.1	1.1	1.7	2.0	-	-	-
Thailand	-	-	-	1.3	1.4	1.4	0.1	0.1	0.2
Turkey	18.5	19.7	20.5	2.9	2.8	2.5	2.6	3.0	3.0
AFRICA	21.8	21.9	24.1	36.1	37.2	36.3	1.0	0.9	0.8
Algeria	2.3	3.1	3.1	5.5	5.4	5.4	-	-	-
Egypt	8.0	7.2	7.9	9.2	10.0	10.0	-	-	-
Ethiopia	2.8	3.0	2.7	1.3	0.8	1.2	-	-	-
Morocco	3.9	4.9	5.9	3.4	3.9	2.5	0.2	0.2	0.2
Nigeria	0.1	0.1	0.1	3.6	4.1	4.2	0.2	0.2	0.2
South Africa	2.0	1.4	1.7	1.3	1.6	1.6	0.2	0.3	0.2
Tunisia	1.3	0.8	1.3	1.9	2.0	1.6	0.2	0.1	0.1
CENTRAL AMERICA	4.0	3.7	4.1	6.9	7.3	7.0	1.1	0.9	0.9
Cuba	-	-	-	0.8	0.8	0.8	-	-	-
Mexico	3.9	3.7	4.0	3.2	3.5	3.2	1.0	0.8	0.9
SOUTH AMERICA	20.3	25.6	23.6	12.9	13.0	12.8	9.4	11.4	10.2
Argentina	11.2	14.7	14.0	-	-	-	7.6	7.5	8.0
Brazil	5.0	6.0	5.0	6.6	6.6	6.7	0.8	2.2	0.7
Chile	1.3	1.6	1.6	0.8	0.8	0.7	-	-	-
Colombia	-	-	-	1.4	1.4	1.4	-	-	-
Peru	0.2	0.2	0.2	1.5	1.7	1.5	-	-	-
Venezuela	-	-	-	1.5	1.7	1.7	-	-	-
NORTH AMERICA	86.6	83.3	81.2	2.8	3.0	3.0	45.7	52.0	46.5
Canada	25.2	23.2	26.2	0.1	-	-	17.4	17.0	17.5
United States of America	61.4	60.1	55.0	2.7	3.0	3.0	28.3	35.0	29.0
EUROPE	221.3	202.2	218.9	8.9	7.0	9.1	43.4	28.8	35.9
European Union	136.3	136.8	137.0	6.5	5.0	7.0	19.1	20.5	19.0
Russian Federation	58.3	41.5	55.0	0.2	-	0.1	16.1	4.2	8.5
Ukraine	19.6	17.2	20.2	0.1	0.1	0.1	7.6	3.6	8.0
OCEANIA	19.3	26.6	24.6	0.6	0.7	0.7	11.6	16.0	15.0
Australia	19.0	26.3	24.3	-	-	-	11.6	16.0	15.0
WORLD	660.3	652.6	673.6	125.1	123.0	125.0	126.9	123.0	125.0
Developing countries	302.4	316.9	320.5	99.9	99.2	99.1	18.0	20.1	19.9
Developed countries	357.8	335.7	353.1	25.2	23.7	25.9	108.9	102.9	105.1
LIFDCs	135.2	139.3	142.9	49.5	47.6	49.5	2.1	1.9	3.5
LDCs	10.4	11.3	10.6	14.9	13.6	13.8	0.2	0.1	0.1

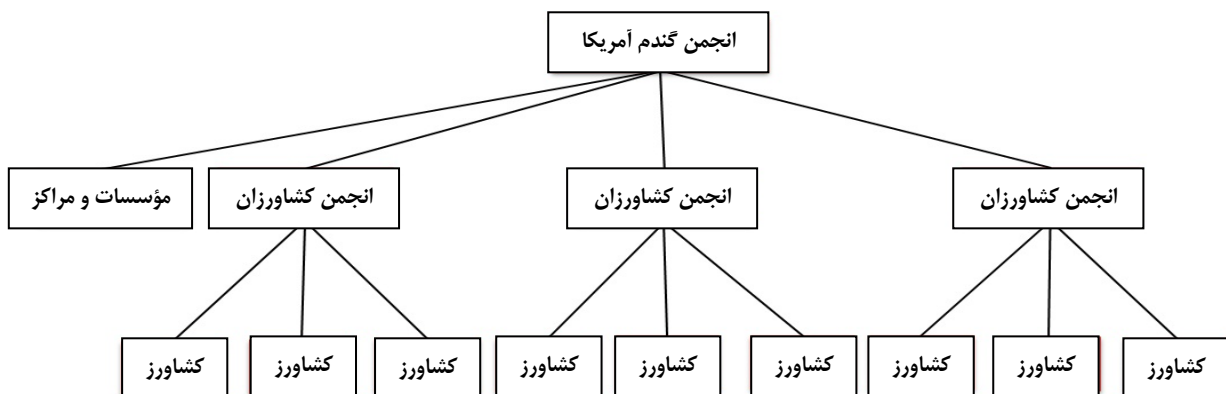
سه کشور ایالات متحده آمریکا، کانادا و استرالیا به ترتیب با سهم حدود ۱۹٪، ۱۴٪ و ۱۱٪ از صادرات گندم جهان در سال ۲۰۰۹-۲۰۱۰، از بزرگترین صادر کنندگان گندم بشمار می‌روند. به همین علت این بخش را با بررسی صنعت گندم این سه کشور آغاز می‌کنیم. سپس به معرفی ساختار صنعت گندم مصر و اندونزی به عنوان کشورهای وارد کننده می-پردازیم.

۲-۲- صنعت گندم ایالات متحده آمریکا [۲۵، ۲۶، ۲۷ و ۲۸]

سیستم تجاری غله در آمریکا کاملاً تحت تاثیر اقتصاد آزاد بنا شده است و کشاورزان و بازرگانان در این کشور به صورت آزاد به داد و ستد گندم می پردازند. بر اساس اطلاعات جدول (۲-۱)، آمریکا در سال ۲۰۰۸، ۶۲/۸ میلیون تن و در سال ۲۰۰۹، ۶۰/۴ میلیون تن گندم تولید کرده و پیش بینی می شود در سال ۲۰۱۰، ۶۰/۱ میلیون تن و در سال ۲۰۱۱، ۵۶/۶ میلیون تن گندم تولید کند. مطابق جدول (۲-۲)، پیش بینی شده است در سال ۲۰۱۱، آمریکا با صادرات ۲۳ میلیون تن گندم، ۱۸/۸٪ سهم بازار و رتبه اول صادرات گندم جهان را به خود اختصاص دهد [۴۱ و ۴۲].

در سه سال متوالی ۲۰۰۹، ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱، آمریکا رتبه سوم تولید گندم و رتبه نخست صادرات گندم جهان را به خود اختصاص داده است که نشان دهنده اهمیت و کارایی بالای نظام حاکم بر مدیریت صنعت گندم آن کشور است [۴۱ و ۴۲].

برای تامین و حفظ منافع کشاورزان انجمن هایی در آمریکا تاسیس شده اند. کشاورزان محلی در کنار هم انجمن کشاورزان را تشکیل می دهند که یکی از مهمترین آنها انجمن کشاورزان آمریکا می باشد. از اجتماع این انجمن ها و همچنین با همکاری مراکز و موسسات تحقیقاتی و پژوهشی، انجمن گندم آمریکا به وجود آمده است. شکل (۲-۲) بیانگر ساختار صنعت گندم آمریکا است.

شکل (۲-۲): ساختار صنعت گندم آمریکا

۲-۲-۱- انجمن گندم آمریکا (U.S. Wheat Associates):

اداره مرکزی این انجمن در ویرجینیا قرار دارد. این انجمن در سال ۱۹۸۰ و با ادغام دو انجمن Great Plains Wheat و Western Wheat تاسیس شد. این انجمن در سازماندهی مراحل مختلف تولید، خرید و فروش گندم به افراد و سازمان های مختلف فعالیت دارد. گندم آمریکا بیشترین طرفدار را در جهان دارد و این باعث پیچیدگی و پیشرفته بودن سیستم بازار غله آمریکا شده است.

این انجمن اهداف زیادی را دنبال می‌کند که اصلی‌ترین آن پیشرفت، ثبات و گسترش بازارهای بین‌المللی برای افزایش سود تولیدکنندگان گندم آمریکا است. این هدف سیر فعالیت‌های انجمن را به سوی سوق می‌دهد که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد شرایطی که تامین‌کننده سود کافی هم برای تولیدکنندگان و هم برای مصرف‌کنندگان باشد.
- فراهم نمودن انواع احتیاجات اعضای مختلف انجمن در بخش‌های مختلف صنعت.
- تمرکز بر روی تضمین آینده صنعت کشاورزی آمریکا در زمینه صادرات گندم.
- آگاهی دادن و راهنمایی مصرف‌کنندگان بین‌المللی برای دستیابی مناسب به گندم آمریکا.

از دیگر اهداف مهم اقتصادی این انجمن تسهیل فرآیند رشد و صادرات انواع گندم معمولی و دوروم است که مستقلاً دارای عملکردی شفاف است که در قالب ۱۵ شعبه در سراسر دنیا و ۲ شعبه در آمریکا فعالیت می‌نماید. این انجمن ۱۹ عضو دارد که عبارتند از: انجمن تحقیقاتی غله آریزونا، هیئت گندم آرکانزاس، کمیسیون گندم کالیفرنیا، کمیته اداری گندم کلرادو، کمیسیون گندم آیداهو، کمیسیون گندم کانزاس، هیئت تولیدکنندگان غله ماری‌لند، هیئت تحقیقاتی گندم مینزوتا، کمیته گندم و جو مونتانت، هیئت گندم نابراسکا، کمیته گندم داکوتای شمالی، کمیسیون برنامه‌ریزی بازار غلات اهایو، کمیسیون گندم اکلاهاما، کمیسیون گندم اریگون، کمیسیون گندم داکوتای جنوبی، هیئت تولیدکنندگان گندم تگزاس، هیئت غلات ویرجینیا، اتحادیه غلات واشنگتن و کمیسیون بازار گندم یومینگ.

انجمن گندم آمریکا راهکاری جامع برای خریداران گندم آمریکا، آسیابان‌ها، فعالان در زمینه گندم و غذا و همچون موسسات حکومتی مختلف در سراسر جهان فراهم کرده که اصول آن به شرح زیر می‌باشد:

- ارائه خدمات بازرگانی گوناگون جهت صادرات گندم.
- بکارگیری روش‌های بیوتکنولوژیکی مختلف و موثر در صنعت گندم.
- ارائه کلیه اطلاعات بازار گندم و غلات به مصرف‌کنندگان.
- تشویق مصرف‌کنندگان از طرق مختلف، به عنوان مثال از طریق ارائه روش‌های آسان و سریع جهت حمل و نقل گندم.

از مهمترین عملکردهای این انجمن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فراهم نمودن اطلاعات لازم برای خریداران گندم چه آنهایی که مدت طولانی است که مصرف‌کننده هستند و چه آن دسته که به تازگی وارد صحنه شده‌اند و نیاز به اطلاعاتی کامل دارند تا در جریان وضعیت بازار قرار گیرند. برای این منظور انجمن گندم آمریکا تمهیداتی اندیشیده‌است که برخی از مهمترین آنها عبارتند از: برگزاری سمینارها و تهیه گزارشات مختلف درباره بازار تولید و عرضه گندم در جهان، تهیه برنامه‌های

آموزشی و کمک آموزشی مختلف برای خریداران خارجی و فراهم نمودن امکان ملاقات گروه‌های تجاری خارجی از کشور آمریکا، فراهم نمودن انواع مساعدت‌های تکنیکی (سرویس‌های مشاوره‌ای الکترونیکی انجمن گندم آمریکا در سایت آن موجود است و اطلاع رسانی در مورد نحوه دسترسی به وسایل آموزشی انجمن و همچنین نحوه استفاده از پیشرفت‌های تکنولوژیکی جدید در صنعت گندم از مهمترین برنامه‌های انجمن می‌باشد زیرا بسیاری از روش‌های تکنولوژیکی در صنعت گندم آمریکا زیر نظر انجمن آمریکا و متخصصین این مرکز مورد بررسی قرار گرفته‌اند)،

- افزایش میزان رضایت و تقاضای مصرف‌کنندگان (انجمن گندم آمریکا به منظور تامین رضایت کامل مصرف‌کنندگان گندم و افزایش میزان تقاضای آنها به انجام تبلیغات گسترده و پخش آنها از طریق وسایل اطلاع‌رسانی جمعی دست زده که تاکنون بسیار موفق واقع شده است).

۲-۲-۲- انجمن کشاورزان گندم کالیفرنیا (CAWG):

یکی از مهمترین اعضای انجمن گندم آمریکا، انجمن کشاورزان گندم کالیفرنیا (CAWG) می‌باشد که با همکاری کمیسیون گندم کالیفرنیا فعالیت می‌کند و اعضاء و برنامه بازار آنها نیز با یکدیگر مطابقت دارد و هدف اصلی این دو سازمان، افزایش سود و منفعت برای کشاورزان گندم کالیفرنیا می‌باشد. این سازمانها که در اصل بوسیله کشاورزان تاسیس شده‌است توجه کافی به پیشرفت و بقا بازارهای خانگی و بین‌المللی برای گندم کالیفرنیا دارند و از پژوهش‌هایی که سبب بهبود کیفیت گندم و افزایش قابلیت بازاری شدن آن می‌گردد حمایت می‌کنند.

صادرات گندم این دو سازمان به مکزیک از سال ۲۰۰۶ شروع شد و اکنون بیشتر صادرات گندم آمریکا به مکزیک از طریق این سازمانها صورت می‌گیرد. پس از سال ۲۰۰۳ که بیش از ۲۵ درصد گندم آمریکا توسط یک بیماری نابود شد، این دو سازمان برنامه‌ای را تنظیم کردند که در شرایط اضطرار و در صورت وقوع حوادث طبیعی، خسارت وارده به کشاورزان جبران گردد.

این سازمانها برنامه‌ای را تدوین کردند که با استفاده از آن بتوان ارزش بازارهای تازه تاسیس گندم در دنیا را برآورد کرد. همچنین گروه‌هایی به سراسر دنیا فرستاده شد تا امور را در صادرات گندم آمریکا تسهیل کنند.

۲-۲-۳- سیستم تعیین قیمت و نحوه خرید گندم از کشاورزان

همان‌طور که گفته شد قوانین حاکم بر اقتصاد آزاد بر معاملات گندم در آمریکا سایه افکنده، به این معنی که قیمت محصولات را عرضه و تقاضا و شرایط بازار تعیین می‌کند و هیچ ارگانی مسئول تعیین قیمت نیست.

گندم در آمریکا به شش نوع متفاوت تقسیم می‌شود که عبارتند از:

- ۱- گندم دوروم
- ۲- گندم بهاره قرمز سخت
- ۳- گندم زمستانه قرمز سخت
- ۴- گندم زمستانه قرمز نرم
- ۵- گندم سفید نرم
- ۶- گندم سفید سخت

برای تعیین قیمت گندمی که کشاورزان ارائه می‌دهند ابتدا نوع گندم مشخص شده سپس با استفاده از شاخص‌هایی کیفیت محصول مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. پس از مشخص شدن نوع گندم، قیمت آن توسط بازارهای بورسی نظیر بورس کanzas سیتی^۱ و بازار بورس شیکاگو^۲ CBO^۲ تعیین می‌شود.

هنگامی که کشاورز محصول خود را برداشت کرد می‌تواند آن را بفروشد یا در انبار خصوصی خود ذخیره کند. بنا به نظر کشاورز او میتواند به سیلوها یا انبارهای غله و یا نمایندگان مراجعه کند و محصول خود را بفروشد. اگر کشاورز راضی به فروش محصولش نبود می‌تواند آن را در ازای پرداخت مبلغی در انبارهای غله ذخیره کند (پرداخت هزینه‌های انبارداری).

در فرآیند تجارت گندم در آمریکا، رفتن گندم به کارخانه‌های آرد یا پایانه‌های صادرات و حرکت گندم از جایی به جای دیگر توسط تاجران گندم صورت می‌پذیرد که ممکن است اصلا گندم را ندیده باشند. مزایده‌ها و مناقصه‌ها و سایر مناسبات معمول، حلقه‌های زنجیره تامین گندم در آمریکا را مشخص می‌کند. عواملی همچون حجم، کیفیت، زمان ارسال، نحوه تحویل و پرداخت از جمله فاکتورهای مهم در تجارت گندم آمریکا هستند. از جمله سیاست‌های حمایتی از کشاورزی که توسط دولت اجرا می‌شود می‌توان به معافیت‌های مالیاتی و وضع برخی تعرفه‌ها و امثال آن اشاره کرد.

۲-۳- صنعت گندم کانادا [۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۳۲ و ۳۶]

بر اساس اطلاعات جدول (۲-۱)، کانادا در سال ۲۰۰۸، ۲۶/۲ میلیون تن و در سال ۲۰۰۹، ۲۶/۸ میلیون تن گندم تولید کرده و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۱۰، ۲۳/۲ میلیون تن و در سال ۲۰۱۱، ۲۵ میلیون تن گندم تولید کند. مطابق جدول (۲-۲)، پیش‌بینی شده‌است در سال ۲۰۱۱، کانادا با صادرات ۱۷ میلیون تن گندم، ۱۳/۹٪ سهم بازار و رتبه سوم (بعد از آمریکا و روسیه) صادرات گندم جهان را به خود اختصاص دهد [۴۱ و ۴۲].

^۱ Kansas City Board of Trade

^۲ Chicago Board Of Trade

در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰، کانادا رتبه پنجم تولید گندم و رتبه دوم صادرات گندم جهان را به خود اختصاص داده است که نشان دهنده اهمیت و کارایی بالای نظام حاکم بر مدیریت صنعت گندم آن کشور است [۴۱ و ۴۲].

تجارت گندم کانادا را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد. این تقسیم‌بندی براساس این فاکتور صورت می‌گیرد که آیا گندم کاران تحت نظارت سازمان گندم کانادا کار می‌کنند یا خیر. در واقع کشاورزان شرق کانادا و بخشی از کشاورزان ایالت بریتیش کلمبیا از سازمان گندم کانادا پیروی نمی‌کنند، ولی در حجمی بسیار وسیع‌تر باقی گندم کاران کانادا پیرو سازمان گندم کانادا هستند. اگرچه کانادا دارای عرضه آزاد گندم نیز هست اما به دلیل اختلاف بسیار در حجم عرضه گندم می‌توان سازمان گندم کانادا را به تنهایی مرجع عرضه گندم در آن کشور دانست. در ادامه سازمان گندم کانادا و نحوه تعامل آن با کشاورزان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۳-۱- سازمان گندم کانادا (CWB):

سازمان گندم کانادا در سال ۱۹۳۵ با تصویب پارلمان کانادا تاسیس شد. هیئت رئیسه سازمان دارای ۱۵ عضو است که ۵ نفر آنها را وزیر معرفی می‌کند و ۱۰ نفر دیگر توسط مزرعه‌داران و تولیدکنندگان گندم انتخاب می‌شوند. CWB هر سال بین ۱۸ - ۲۴ میلیون تن گندم معمولی، دوروم و جو به مشتریانی در بیش از ۷۰ کشور جهان صادر می‌کند. الویت اصلی سازمان گندم کانادا بالا بردن سود کشاورزان و فراهم آوردن تسهیلات بیشتر برای آنان است. اگرچه سازمان گندم کانادا مرکز عرضه گندم است اما نقشی در تعیین قیمت این محصول ندارد و قیمت گندم معلول عرضه و تقاضای جهانی و شرایط بازار است. با وجود این سازمان گندم کانادا از وجود اقتصاددانان مجربی بهره می‌جوید که بتواند قیمت گندم در بازار را در آینده پیش‌بینی کند و همچنین زمان بهینه برای عرضه گندم را مشخص نماید. بدین ترتیب همه تلاش سازمان گندم کانادا بر عرضه در زمان مناسب است که این خود سبب افزایش سود کشاورزان است.

برنامه‌ها و موافقت‌نامه‌هایی که سازمان گندم کانادا با پایانه‌ها، شرکت‌ها و مراکز حمل و نقل و برخی از سایر حلقه‌های زنجیره تامین گندم به امضا رسانیده است، سبب شده تا کشاورزان کاراترین سیستمها را با قیمت‌های معقول و ارزان در اختیار داشته باشند.

برخی از مزیت‌هایی که سازمان گندم کانادا در افزایش ارزش افزوده و سود خود از آنها بهره می‌گیرد عبارتند از:

- کاهش هزینه‌های واسطه‌گری در تجارت گندم
- خرید مستقیم گندم از کشاورزان و فروش به مصرف‌کنندگان
- کاهش هزینه‌های بازاریابی

یکی از عمده‌ترین مزیت‌های سیستم سازمان گندم کانادا در مقابل سیستم رایج در ایالات متحده امریکا یکپارچگی و سرعت بالاتر در طول زنجیره تامین گندم است.

۲-۳-۲- نحوه خرید گندم از کشاورزان

کشاورزان پس از برداشت محصول، گندم خود را به انبارهای غله و سیلوها ارائه می‌دهند. در این مرحله کیفیت گندم و نوع آن مشخص شده و کشاورز همزمان با تحویل گندم قسمتی از پول خود را دریافت می‌کند. تحویل گندم و میزان پول دریافتی در مرحله تحویل طبق قراردادهایی صورت می‌گیرد که قبلاً بین کشاورز و سازمان گندم کانادا منعقد شده است. بخشی از پول که کشاورز در مرحله اول دریافت می‌کند ریسک سرمایه کشاورز را کاهش می‌دهد زیرا این پول توسط دولت کانادا ضمانت شده است. طبق قرارداد کشاورز مابقی پول خود را در دو مرحله دیگر دریافت می‌کند. ممکن است کشاورز همه پول خود را پس از پایان سال زراعی دریافت کند.

سازمان گندم کانادا بر اساس نحوه پرداخت پول به کشاورزان و زمان آن پنج نوع قرارداد اصلی دارد که چهارچوب همه آنها بر طبق اصولی است که ذکر شد.

۲-۴- صنعت گندم استرالیا [۲۴، ۲۹، ۳۴، ۳۵، ۳۸]

بر اساس اطلاعات جدول (۲-۱)، استرالیا در سال ۲۰۰۸، ۲۳/۲ میلیون تن و در سال ۲۰۰۹، ۲۱/۹ میلیون تن گندم تولید کرده و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۱۰، ۲۶/۳ میلیون تن و در سال ۲۰۱۱، ۲۴ میلیون تن گندم تولید کند. مطابق جدول (۲-۲)، پیش‌بینی شده است در سال ۲۰۱۱، استرالیا با صادرات ۱۴ میلیون تن گندم، ۱۱/۵٪ سهم بازار و رتبه پنجم (بعد از آمریکا، اتحادیه اروپا، روسیه و کانادا) صادرات گندم جهان را به خود اختصاص دهد [۴۱ و ۴۲].

در سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ (پیش‌بینی)، استرالیا رتبه ششم تولید گندم و رتبه چهارم صادرات گندم جهان را به خود اختصاص داده است که نشان دهنده اهمیت و کارایی بالای نظام حاکم بر مدیریت صنعت گندم آن کشور است [۴۱ و ۴۲].

همچون کانادا، استرالیا نیز دارای سازمانی است که امور مربوط به گندم را کنترل می‌کند. در ادامه جزئیات بیشتری از سازمان گندم استرالیا ارائه می‌گردد.

۲-۴-۱- سازمان گندم استرالیا (AWB):

در سال ۱۹۳۹ سازمان گندم استرالیا به منظور ساماندهی بازارهای صادرات گندم و نیازهای داخلی کشور توسط دولت استرالیا تاسیس شد. بازارهای محلی گندم نیز همراه با این سازمان در استرالیا وجود داشت تا اینکه در سال ۱۹۸۹ در پی تاسیس صندوق سرمایه صنعت گندم تحت مدیریت سازمان گندم استرالیا، این بازارهای محلی منحل شدند. در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم تغییراتی در این سازمان صورت گرفت که به آنها اشاره می‌گردد.

در سال ۱۹۹۸ امتیاز انحصاری صادرات گندم استرالیا به AWB تعلق گرفت. یک سال بعد این سازمان سرمایه صندوق صنایع گندم را برگرداند و سهام درجه A و B را ایجاد کرد. در سال ۲۰۰۱ این سازمان عمومی (غیر دولتی) شد و در سال ۲۰۰۳ شروع به جذب سهامداران بیشتر نمود و در خصوص ادغام با شرکت Grainco وارد مذاکره شد.

از اوایل سال ۲۰۰۴، AWB خود را به شکل سازمانی یکپارچه با ساختار تلفیقی از اقتصاد کشاورزی تغییر داد. این سازمان نه تنها سعی در افزایش قیمت برای بوجود آوردن منافع بیشتری برای کشاورزان است بلکه به دنبال راهکارهایی است که صادرات گندم استرالیا از نظر اعتبار به بالاترین حد خود برسد.

میزان تولید غلات در استرالیا که میانگین آن هر ساله به ۳۵ میلیون تن می‌رسد، کمتر از ۵ درصد از کل بازارهای گندم جهانی را شامل می‌شود. این کشور بیش از ۸۰ درصد از گندم خود را صادر می‌کند و از لحاظ رده‌بندی کشورها جزء ۵ کشور برتر صادر کننده گندم می‌باشد. AWB در بازارهای آسیایی، که گندم به آرامی توانسته جای غذای سنتی آنها یعنی برنج و سایر غلات را بگیرد، بسیار فعال است. بازارهای اصلی این سازمان شامل عراق، ایران، اندونزی، ژاپن، مصر و کره جنوبی می‌باشد.

علاوه بر فعالیتهای تجاری اصلی، این شرکت در ساخت سیستم‌های ذخیره‌سازی غلات در استرالیا و در عملیات و فعالیتهای آسیابانی آرد و تولید خوراک دام در جاهای دیگر مشارکت می‌نماید. تلاش این سازمان در بدست آوردن موجودی‌های آسیابانی خرده مالک‌های استرالیایی که ارزش آنها حدود ۴۰ درصد کل بازارهای استرالیا می‌باشد به دلیل اهمیت وجود یک فضای رقابتی بی‌نتیجه مانده است.

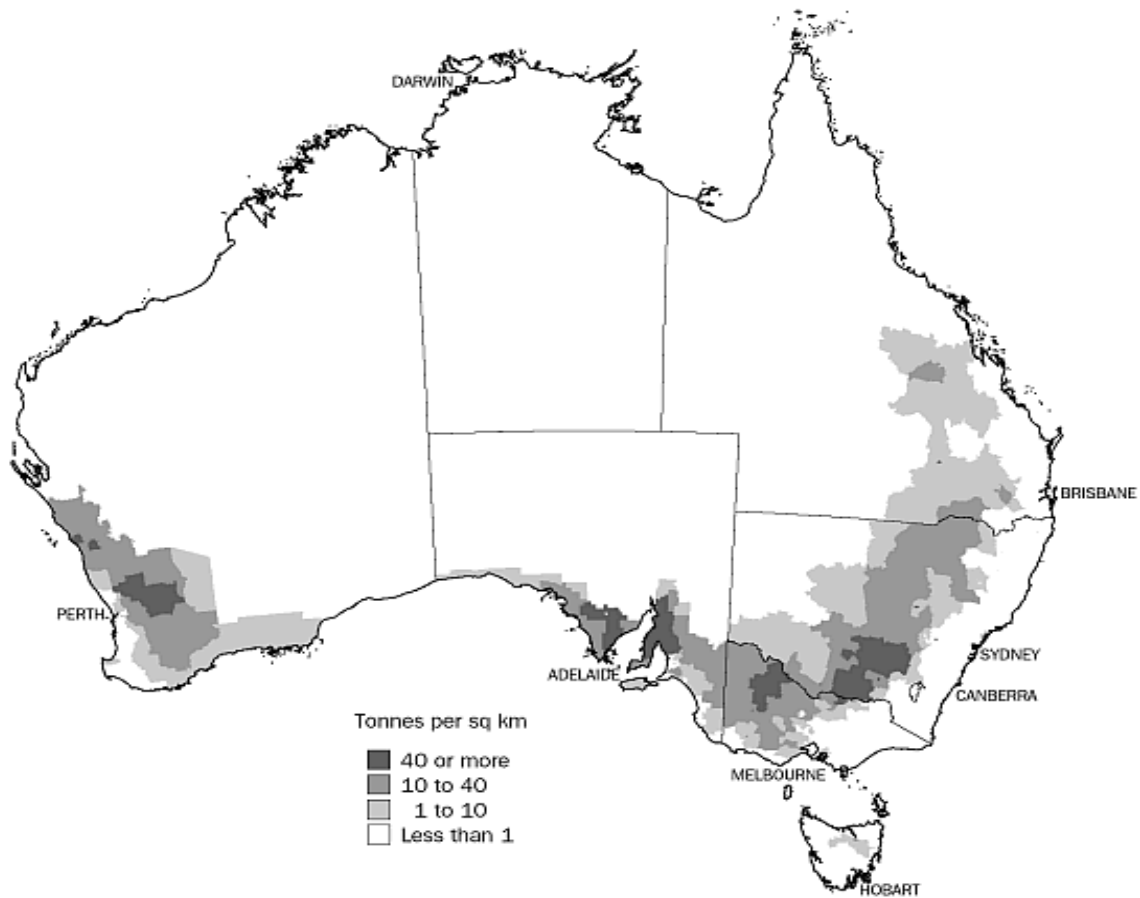
سهام‌داران اصلی این سازمان گروه‌های خدماتی کشاورزی استرالیا را کنترل می‌کنند. سهام نوع B سازمان AWB بدون محدودیت و بطور آزاد در بازار بورس استرالیا قابل داد و ستد است ولی سهام نوع A محدود به یک گروه ۳۸۰۰۰ نفری از کشاورزان گندم‌کار می‌باشد که هر کدام از آنها باید حداقل ۱۰۰ تن گندم در سال تولید داشته باشند. این بخش از سهام‌داران اکثریت مدیران AWB را انتخاب می‌کنند.

در دهه ۸۰ میلادی دولت استرالیا شروع به تجدید نظر در قوانین بسیاری از صنایع تحت نظارت دولت نمود که صنایع مرتبط با گندم را نیز شامل می‌شد. در سال ۱۹۸۹ دولت ماده قانونی را برای بازاریابی گندم به تصویب رساند که کنترل

بازار داخلی را از AWB سلب نمود. همان ماده قانون پشتوانه مالی جداگانه‌ای را برای صنایع گندم بوجود آورد که به وسیله سازمان گندم استرالیا به اجرا گزارده شد. این بازنگری در قوانین منجر به بوجود آمدن تعدادی از مشاغل و شرکت‌های جدید مانند Grianco و Grain Corp گردید. اما انحصار صدور گندم تا اواخر دهه ۹۰ در انحصار دولت باقی ماند. در سال ۱۹۹۸ نیز دولت با تصویب اصلاحیه‌ای قدرت تنظیم بازار را از AWB گرفت. سازمان گندم استرالیا در سال ۲۰۰۱ به انتهای مراحل خصوصی‌سازی خود رسید و نام خود را به AWB Ltd تغییر داد و سهام نوع B را در بورس عرضه کرد و شروع به سرمایه‌گذاری در ذخیره‌سازی غلات کرد و سهام‌هایی در صنایع آسیابانی و خوراک دام را در تعدادی از بازارهای عمده آسیایی خرید.

۲-۴-۲- کشت گندم در استرالیا

کشت گندم در استرالیا در اوایل قرن ۱۹ شروع شد و با گسترش حمل و نقل ریلی گسترش یافت و تا اواسط قرن ۲۰ توسط کشاورزهای مستقل و عمدتاً به صورت خانوادگی اداره می‌شد و این ساختار رغبت و توان سرمایه‌گذاری برای تکنولوژی به‌روز کشاورزی را نداشت. همین امر باعث آسیب‌پذیری بیشتر صنعت گندم استرالیا شد. اما با تمهیداتی که دولت استرالیا در زمان جنگ‌های جهانی اندیشید، صنعت کشاورزی استرالیا تبدیل به یک صنعت قابل تکیه برای استرالیا شد. اولین سازمان گندم در استرالیا نیز نه‌تنها توانست امنیت اقتصادی را برای کشاورزان بوجود آورد بلکه توانست قیمت گندم را به بالاترین میزان خود در آن دهه‌ها برساند. با این وجود این سازمان بعد از جنگ منحل شد و تعدادی از تعاونی‌های محلی توانستند خلاء ناشی از انحلال آن را پر کنند و با واگذاری زمین به سربازان از جنگ برگشته تولید گندم را در برخی مناطق استرالیا ۴ برابر کنند. شکل (۲-۳) پراکندگی کشت گندم در استرالیا را در اوایل قرن ۲۱ نشان می‌دهد.

شکل (۲-۳): پراکندگی تولید گندم در اوایل قرن ۲۱

همان‌طور که ذکر شد، در حال حاضر صنعت گندم در استرالیا صنعتی خصوصی محسوب می‌شود و دولت در آن هیچ نقش اجرایی ندارد. حمل و نقل، ذخیره‌سازی و سایر امور مربوط به صنعت گندم توسط شرکت‌های خصوصی انجام می‌شود که از جمله می‌توان به شرکت CBH Ltd اشاره کرد که در دریافت، کنترل، ذخیره‌سازی و فروش گندم فعالیت می‌کند. این شرکت توانایی ذخیره‌سازی تا ۱۹ میلیون تن گندم را در سال دارد و بطور میانگین سالانه ۱۱ میلیون تن گندم دریافت می‌کند. گندم دریافتی را نیز به محل انبارهای استراتژیک خود می‌فرستد تا قابلیت بالایی برای فروش و صادرات گندم داشته باشد.

از جمله فاکتورهای مهم تعیین قیمت گندم در استرالیا عبارتند از: عرضه و تقاضای جهانی، کیفیت محصول، نوع گندم و محل انبارش آن. به همین دلیل است که شرکت‌های بزرگ گندم خود را به نقاطی منتقل می‌کنند که در فروش و تحویل گندم به مشتری امکانات بیشتری در اختیار داشته و هزینه‌های کلی را کاهش دهند.

خریداران گندم در استرالیا بخصوص مصرف‌کنندگان داخلی گندم راه‌های متفاوتی برای تامین گندم مورد نیاز خود دارند و این حق انتخاب را داد و ستد غیر دولتی امکان پذیر کرده‌است. برای مثال یک آسیابان برای تامین گندم مورد نیازش می‌تواند:

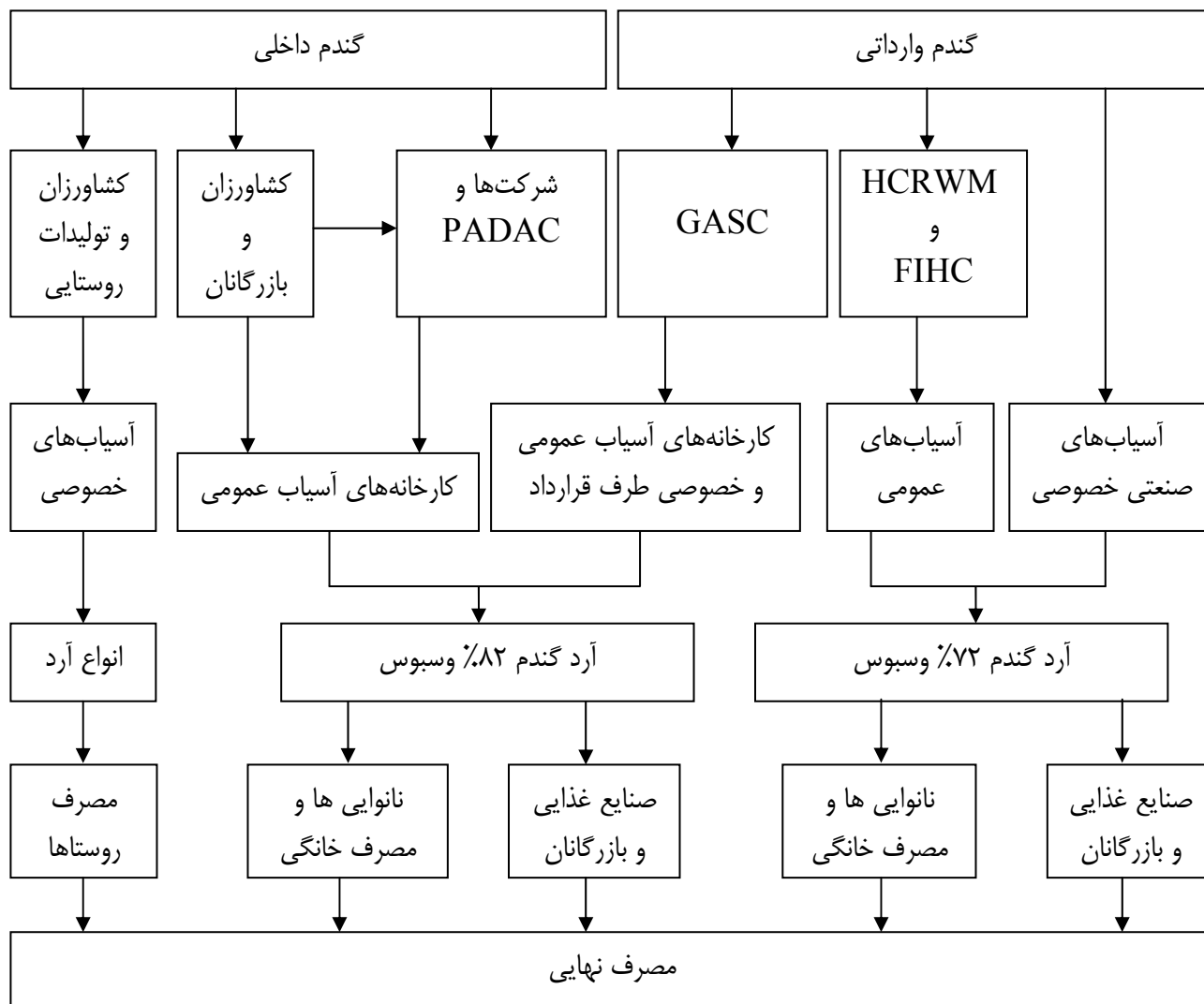
- مستقیماً از کشاورزان خرید کند که در اغلب موارد نحوه پرداخت باید نقدی باشد.
- از تجار داخلی یا بازرگانان خرید کند.
- از شرکت‌های بزرگی همچون CBH Ltd خرید کند تا بتواند حجم بالایی از نیاز خود را برطرف سازد.

نحوه پرداخت پول هم به کشاورزان طبق قراردادهای منعقد بین فروشنده و خریدار صورت می‌گیرد.

تا به اینجا ساختار تولید گندم در ۳ کشور بزرگ صادرکننده این محصول مورد بررسی قرار گرفت. در ادامه دو کشور مصر و اندونزی به عنوان کشورهای واردکننده گندم مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۵- صنعت گندم مصر [۳۹]

مطابق آمارهای منتشر شده سازمان جهانی خواروبار و کشاورزی سازمان ملل (فائو)، مصر در سال ۲۰۱۰ از مجموع ۱۶/۶ میلیون تن گندم مصرفی، ۸/۶ میلیون تن تولید کرده و ۸ میلیون تن نیز واردات انجام داده‌است. بر اساس اطلاعات جدول (۲-۲) و جدول (۳-۲)، مصر در طی سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ (پیش‌بینی) به ترتیب با واردات ۸/۲، ۸ و ۸/۵ میلیون تن گندم رتبه اول واردات گندم در جهان را به خود اختصاص داده است [۴۳ و ۴۴]. بدلیل سهم بالای گندم در سبد غذایی مردم مصر، دولت کنترل‌هایی روی این محصول اعمال می‌کند تا از بروز بحران جلوگیری کند. شکل (۲-۴) ساختار صنعت گندم را در مصر نشان می‌دهد.

PADAC: Principal Bank for Development and Agriculture Credit.

GASC: General Authority for Supply Commodities.

HCRWM: Holding Company for Rice and Wheat Mills.

FIHC: Food Industries Holding Company.

شکل (۲-۴): ساختار صنعت گندم مصر

با مشاهده‌ی این نمودار به راحتی می‌توان با ساختار صنعت گندم مصر آشنا شد. بدین ترتیب که دو تقسیم‌بندی عمده گندم (گندم وارداتی و گندم داخلی) در این ساختار قابل مشاهده است. مصرف نان در بخش‌های روستایی اغلب به طور مستقیم از گندم داخلی تامین می‌شود در حالی که گندم وارداتی اغلب توسط مجموعه شرکت‌های صنایع غذایی و شرکت‌هایی که متولی تامین مایحتاج مردم هستند مورد استفاده قرار می‌گیرد و در نهایت اغلب گندم‌ها برای تولید دو نوع نان (آرد گندم ۷۲٪ و ۸۲٪) مصرف می‌شوند.

قبل از جنگ جهانی دوم، همه مراحل و حلقه‌های زنجیره تامین گندم از تولید، ذخیره‌سازی، آسیابانی و حمل و نقل گرفته تا تولید نان و دیگر محصولات نهایی به صورت آزاد و غیر دولتی اداره می‌شد تا اینکه در سال ۱۹۴۰ در پی افزایش شدید قیمت و سخت شدن معیشت مردم، دولت دخالت در امور گندم را شروع کرد و به وضع برخی قوانین و مقررات پرداخت. در سال ۱۹۶۰ در هر روستا شرکت‌های کشاورزی تاسیس شدند که وظیفه آنها کنترل تولید و بازار محصولات و غلات از جمله گندم بود. بعد از ۴۷ سال از شروع دخالت دولت یعنی در سال ۱۹۸۷ اصلاحاتی اساسی روی سیستم صنعت گندم صورت گرفت که طی آن تجارت آزاد گندم آسان‌تر شد. هدف اجرای این اصلاحات تغییر سیستم از یک بازار بسته تحت نظارت به یک بازار آزاد بود.

مصر نیز تلاش کرد که از صنعت دولتی گندم فاصله بگیرد و امور را به بخش خصوصی واگذار نماید. اما برای حصول به این هدف باید اصلاحات بیشتری در این بخش صورت گیرد. در مورد نحوه پرداخت پول به کشاورزان باید به این نکته اشاره کرد که فقط ۸ درصد از کشاورزان قادرند به صورت اعتباری کار کنند و حدود ۹۲ درصد دیگر به صورت نقدی هنگام فروش محصول پول خود را دریافت می‌کنند. نوع گندم و کیفیت آن و قیمت جهانی نیز از فاکتورهای مهم تعیین ارزش گندم در مصر است. از مزایای طرح اصلاحی در مصر می‌توان به پویایی بیشتر صنعت گندم و حرکت به سوی تولید گندم با کیفیت‌تر و مرغوب‌تر اشاره کرد.

۲-۶- صنعت گندم اندونزی [۲]

مطابق آمارهای منتشر شده سازمان جهانی خواروبار و کشاورزی سازمان ملل (فائو)، اندونزی در سال ۲۰۱۰ همه ۵/۶ میلیون تن گندم مصرفی خود را از طریق واردات تأمین کرده‌است. بر اساس اطلاعات جدول (۲-۲) و جدول (۲-۳)، پیش‌بینی می‌شود اندونزی در ۲۰۱۱ با ۵/۹ میلیون تن واردات گندم، بعد از کشورهای مصر و برزیل سومین وارد کننده اصلی گندم در جهان و رتبه نخست وارد کننده گندم، آرد و فرآورده‌های آن در آسیا باشد [۴۳ و ۴۴].

در سال تجاری ۲۰۱۰ - ۲۰۰۹ مصرف سرانه آرد گندم در اندونزی حدود ۱۸ کیلوگرم در سال است. کشورهای صادر-کننده گندم به اندونزی عبارتند از: استرالیا، کانادا، آرژانتین، اکراین، امریکا، چین، پاکستان، روسیه و سنگاپور.

بیشتر افراد با درآمد متوسط یا پایین به دلیل پایین بودن قیمت نودل نسبت به برنج معمولاً نودل مصرف می‌کنند. بنابراین صنعت نودل در بین سایر بخش‌ها از سریع‌ترین رشد برخوردار است و ۶۰ درصد کل مصرف آرد گندم را به خود اختصاص می‌دهد.

در حال حاضر ۱۴ آسیاب با ظرفیت ۷/۹ میلیون تن در سال در این کشور فعال هستند و فعلاً از ۶۰ درصد ظرفیت خود استفاده می‌کنند.

تغییر رژیم غذایی برخی از اقشار بالا و میانه جامعه و قرار گرفتن نان در وعده غذایی آنها به جای برنج، افزایش تعداد نانوائی‌ها بویژه در شهرهای بزرگ و تقاضای بالا برای آرد گندم و قیمت پایین فروش آن در اندونزی (در مقایسه با سایر کشورهای آسیا) بسیاری از تولیدکنندگان چند ملیتی غذا با پایه آرد گندم را بر این داشته تا فعالیت خود را در این کشور آغاز کنند. شرکت‌هایی مثل AWB فعالیت وسیعی در این کشور دارند تا بتوانند سهم بیشتری از این بازار را به خود اختصاص دهند. واردات گندم اغلب توسط شرکت‌های بزرگ و چند ملیتی و تجار به این کشور صورت می‌گیرد. جدول (۲-۴) و جدول (۲-۵) آمار مربوط به صنعت گندم در کشور اندونزی را نشان می‌دهد.

جدول (۲-۴): آمار مربوط به تولید، مصرف و ذخایر گندم اندونزی (میلیون تن)

تولید، مصرف و ذخایر گندم	میانگین سال‌های ۲۰۰۶/۲۰۰۷ تا ۲۰۰۸/۲۰۰۹	برآورد سال ۲۰۰۹/۲۰۱۰	پیش بینی سال ۲۰۱۰/۲۰۱۱
تولید	-	-	-
مصرف	۵	۳.۵	۴.۵
ذخایر	۳.۲	۶.۲	۶.۲

جدول (۲-۵): آمار مربوط به واردت گندم، آرد و فراورده‌های آن در کشور اندونزی (هزار تن)

سال				
۲۰۰۶-۲۰۰۷	۲۰۰۷-۲۰۰۸	۲۰۰۸-۲۰۰۹	۲۰۰۹-۲۰۱۰	۲۰۱۰-۲۰۱۱
۵۵۹۶	۵۲۲۴	۵۴۲۳	۵۵۰۰	۵۸۰۰

۲-۷- جمع‌بندی فصل دوم (مطالعه تطبیقی نظام خرید گندم ایران با کشورهای منتخب)

گندم به عنوان یک محصول استراتژیک برای همه‌ی ملتها تلقی می‌شود، از این‌رو دولت‌ها سعی در تامین این محصول به طور پایدار دارند. در کشورهای خاورمیانه مثل ایران، مصر، ترکیه و کشورهای عربی گندم سهم بزرگی در سبد مصرف خانوارها دارد و اغلب بصورت نان مورد مصرف مردم قرار می‌گیرد. در کشورهای نظیر اندونزی و حوزه جنوب شرقی آسیا در پی تغییراتی در عادات غذایی مردم که اخیراً بطور ملموس قابل مشاهده است، استفاده از گندم بسیار بیشتر شده است.

روش‌های متنوعی برای تامین نیاز مردم به گندم و فراورده‌های آن وجود دارد. در کشورهای پیشرفته اغلب این صنعت با مدیریت بخش خصوصی اداره می‌شود و دولت‌ها نیز برای حمایت از صنعت کشاورزی از سیاست‌هایی نظیر وام‌های کم بهره بانکی برای کشاورزان، معافیت‌های مالیاتی و امثال آن استفاده می‌کنند. در سراسر اروپا ارتباطی تنگاتنگ بین بخش نان‌پزی صنعتی و صنایع کشاورزی و آسیابانی وجود دارد و بنگاه‌های مهم کشاورزی و آسیابانی اصلی، مالک بسیاری از نان‌پزی‌های بزرگ هستند. برای مثال انجمن غذاهای بریتانیا^۱ و رنک هاویس مک دوگال^۲ مالک دو تا از بزرگترین کارخانه‌های نان: الاید بیکریز^۳ و بریتش بیکریز^۴ هستند. بر خلاف صنعت بیسکویت که شرکت‌های چند ملیتی مانند دانون و باهلسن^۵ بر آن حاکم هستند، صنعت پخت نان صنعتی عمدتاً شامل شرکت‌هایی است که تنها بر بازار داخلی کشور خود تمرکز دارند.

تمرکز بر بازار داخلی نان در بسیاری از کشورها رایج است زیرا دولت‌ها در بسیاری از کشورهای جهان هر یک به طریقی از سیاست‌های حمایتی برای کاهش قیمت نان استفاده می‌کنند و نتیجه منطقی این امر وضع تعرفه‌هایی برای صادرات این محصول است.

در برخی دیگر از کشورها شرکت‌هایی که توسط دولت کنترل می‌شوند همراه با بخش خصوصی، بازیگران اصلی بازار گندم هستند که این مورد اغلب در کشورهای جهان سوم دیده می‌شود مثل مصر.

در اغلب کشورهای جهان بازار آزاد برای گندم وجود دارد و کشاورزان می‌توانند محصولات خود را به تجار یا به مصرف‌کنندگان بفروشند. قیمت گندم را نیز فاکتورهایی از قبیل کیفیت، نوع گندم و عرضه و تقاضا و قیمت جهانی مشخص می‌کند.

با بررسی سیستم موجود در کشورهای جهان به راحتی می‌توان مشاهده کرد که هرچه نقش دولت در ساختار و بدنه‌ی زنجیره تامین گندم کمتر باشد و حمایت از تولید گسترده‌تر باشد، تولید گندم از انسجام بیشتری برخوردار است. در واقع می‌توان با معافیت‌های مالیاتی و حمایت از تولیدکننده قیمت تمام شده را کاهش داد و کشاورزان را برای رقابت با تولیدکنندگان خارجی آماده کرد. از طرف دیگر با برگزاری دوره‌های آموزشی در مورد علم نوین کشاورزی و با ارائه بذر مناسب کیفیت و حجم محصول را افزایش داد. خصوصی بودن بازار گندم مزیت‌هایی با خود به همراه دارد که به چند مورد از آنها اشاره می‌کنیم.

^۱ British Food Associated

^۲ Rankds Havis Macdougall

^۳ Allied Bakeries

^۴ British Bakeries

^۵ Danone & Bahlsen

- افزایش اختیار و قدرت تصمیم‌گیری کشاورزان
- اشتغال زایی
- به وجود آمدن تعاونی‌هایی در میان کشاورزان و متحد شدن آنها برای ایجاد سود بیشتر
- تعاونی‌ها برای افزایش بهره‌وری و کیفیت به دنبال افزایش دانش خود و استفاده بهینه و درست از منابع خواهند بود
- تداوم سالانه کاشت گندم توسط کشاورزان عضو تعاونی‌ها و در نتیجه ثبات در روند تولید
- پویایی بازار آزاد
- افزایش رقابت و بهبود کیفیت

بنابراین باید به سوی خصوصی‌سازی و آزادسازی بازار گندم حرکت کرد اما باید به این نکته توجه داشت که بهتر است به جای صرف انرژی و منابع دولت، با سیاست‌گذاری‌های مناسب بازار را به سوی پویایی سوق داد. برای مثال به جای اینکه دولت قیمت گندم را برای داد و ستد مشخص کند بهتر است با بهره‌گیری از نظرات و تحقیقات اقتصاددانان مجرب قیمت گندم را در سال آینده پیش‌بینی کند و مقدار کمی پایین‌تر از آن را به عنوان قیمت تضمینی اعلام نماید. با این سیاست هم ریسک کشاورزان برای تولید کمتر می‌شود و هم آنها سعی می‌کنند محصول خود را در بازار آزاد به قیمتی بالاتر از قیمت دولت بفروشند. دولت نیز با ابزارهایی نظیر حمایت‌های مالیاتی و وام‌های کم بهره می‌تواند از تولید حمایت کند و در پایین نگهداشتن قیمت گندم و رقابت‌پذیر کردن آن و متعاقباً در ثبات قیمت نان بکوشد.

با توجه به توضیحات ارائه شده در خصوص کشورهای مورد مطالعه، به نظر می‌رسد در فرآیند مدیریت صنعت گندم سه نقش عمده برای دولت‌ها قابل تصور است، که شامل «تصدی‌گری»، «توانمندسازی و هدایت» و «حمایت» می‌باشد. در مرحله تصدی‌گری، بدلیل نقش استراتژیک گندم در سبد غذایی مردم و فقدان تشکل‌ها و نهادهای خصوصی قوی، دولت‌ها با سیاست‌های حمایتی، ضمن تشویق کشاورزان به کاشت گندم، بخش عمده‌ای از فرآیند قیمت‌گذاری، خرید، نگهداری و توزیع گندم را بر عهده دارند. در مرحله توانمندسازی و هدایت، نهادها و تشکل‌های خصوصی با هدایت‌ها و سیاست‌های دولت شکل گرفته و با مشارکت محدود دولت، مسئولیت خرید، نگهداری و توزیع گندم را بر عهده می‌گیرند. در مرحله حمایتی، با سیاست‌گذاری‌ها و هدایت‌های دولت، تشکل‌ها و نهادهای خصوصی و ساز و کارهای بازار آزاد شکل گرفته و کلیه امور مربوط به فرآیند قیمت‌گذاری، خرید، نگهداری و توزیع گندم را مدیریت می‌نمایند. آمریکا، کانادا و استرالیا نمونه‌هایی از کشورهای پیشرو هستند که با اعمال سیاست‌های حمایتی (از جمله دادن وام‌های کم بهره و طولانی مدت، معافیت‌های مالیاتی، بیمه محصولات و غیره) به افزایش کیفیت، کاهش قیمت تمام‌شده و افزایش رقابت‌پذیری محصولات تولیدی کمک می‌نمایند. در بررسی‌های انجام‌شده در فصل اول، نشان دهنده این است که در فرآیند مدیریت صنعت گندم، دولت ایران هنوز در مرحله تصدی‌گری بوده و باید فعالیت‌های گسترده و فشرده‌ای در بخش ایجاد، توانمندسازی و هدایت تشکل‌ها و نهادهای خصوصی و اعمال سیاست‌های تشویقی و حمایتی از این نهاد انجام شود.

فصل سوّم

طراحی نظام خرید هدفمند گندم

۳-۱- مقدمه

در این فصل ضمن تحلیل فرآیند کلی خرید گندم و آشنایی با مهم‌ترین مسائل و مشکلات نظام فعلی، پیشنهادهای جهت بهبود فرآیند خرید گندم ارائه می‌گردد.

۳-۲- شناسایی افراد خبره نظام خرید گندم

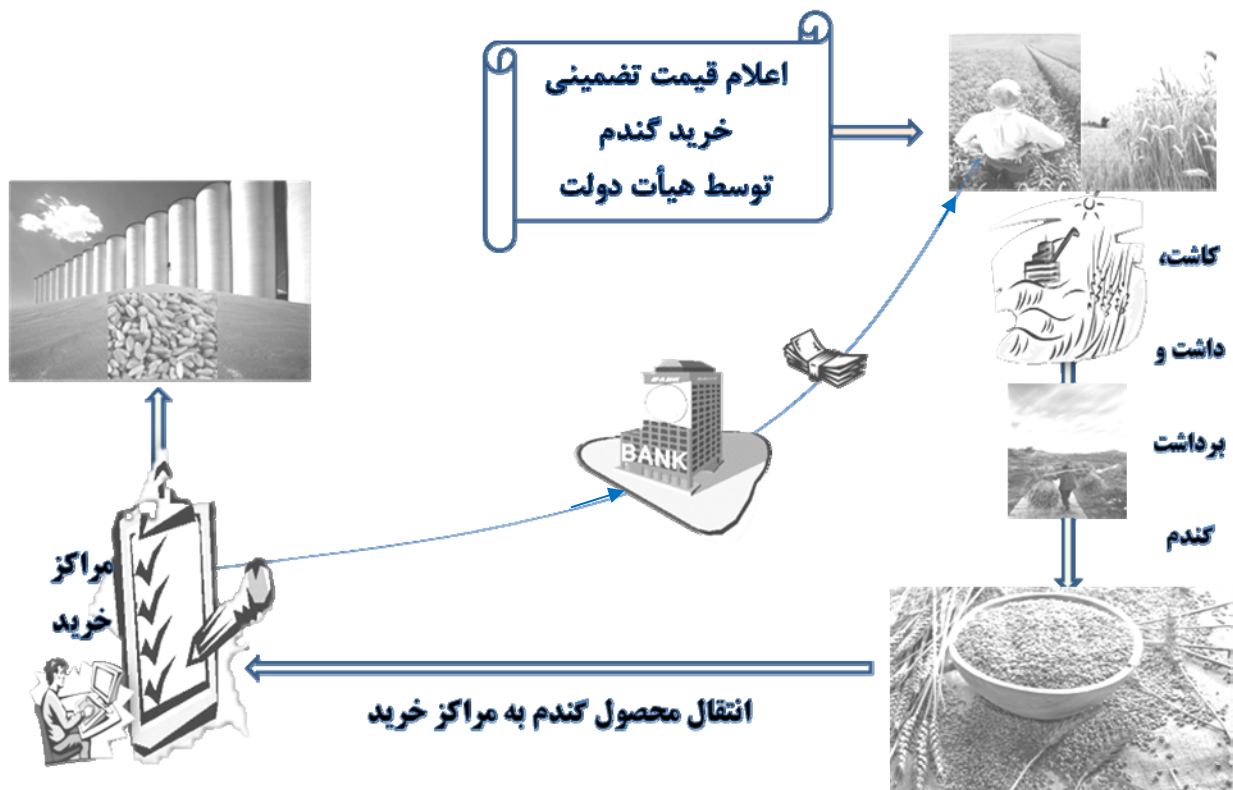
در تهیه مطالب این فصل از نظرات کارشناسی و راهنمایی‌های تیم خبره‌ای شامل جناب آقای مهندس حیدرعلی هاشمی (عضو هیئت مدیره شرکت بازرگانی دولتی ایران و رئیس مرکز پژوهشهای غلات)، آقای مهندس مهری (قائم مقام مرکز پژوهشهای غلات)، آقای مهندس شریفی (مدیر بخش مطالعات اقتصادی مرکز پژوهشهای غلات)، سرکار خانم خرسندی (نماینده وزارت جهاد کشاورزی)، آقای مهندس رامین آملی (کارشناس رایانه و مدیر عامل شرکت داده پردازان کوپای پاسارگاد) و سایر عزیزان به شرح جدول (۳-۱) استفاده شده است.

جدول (۳-۱): فهرست خبرگانی که در اجرای طرح از راهنمایی‌ها و نظرات آنها استفاده شده است

ردیف	فهرست خبرگان	سمت اجرایی	تعداد جلسه
۱	آقای مهندس هاشمی	عضو هیئت مدیره شرکت بازرگانی دولتی ایران و رئیس مرکز پژوهشهای غلات)	۲۴
۲	آقای مهندس مهری	قائم مقام مرکز پژوهشهای غلات	۱۲
۳	آقای مهندس شریفی	مدیر بخش مطالعات اقتصادی مرکز پژوهشهای غلات	۱۰
۴	خانم مهندس خرسندی	نماینده وزارت جهاد کشاورزی	۹
۶	آقای مهندس نصر اصفهانی	مدیر کل هماهنگی خرید داخلی و قائم مقام معاونت بازرگانی داخلی	۴
۷	آقای مهندس فتحعلیان	مدیر کل هماهنگی خدمات بازرگانی	۲
۸	آقای مهندس نامور	معاون مدیر کل هماهنگی خرید داخلی	۶
۹	آقای مهندس سعادت	کارشناس اداره کل هماهنگی خرید داخلی	۱۴
۱۰	آقای مهندس مختاری	مدیر IT شرکت بازرگانی دولتی ایران	۴
۱۱	اعضای محترم هیئت مدیره شرکت بازرگانی دولتی ایران		۴
۱۲	وزیر محترم بازرگانی، جناب آقای دکتر غضنفری		۱
۱۳	مدیران عامل شرکت های غله و خدمات بازرگانی مناطق چهارده گانه و مدیران استانیها		۲
۱۴	مسئولین بازرگانی و IT شرکت های غله و خدمات بازرگانی مناطق چهارده گانه و استانیها		۲

۳-۳- تصویر شماتیک فرآیند فعلی خرید گندم

شمای کلی فرآیند خرید گندم در شکل (۱-۳) ارائه شده است. مطابق شکل فوق، پس از تصویب و اعلام قیمت تضمینی خرید گندم در اواخر شهریور ماه هر سال، کشاورزان عملیات کاشت، داشت و برداشت محصول گندم خود را انجام می‌دهند. با توجه به وضعیت آب و هوایی، زمان شروع و پایان خرید هر استان اعلام می‌گردد. در فصل خرید با توجه به اطلاعات سالهای گذشته و پیش‌بینی مقدار برداشت و فروش محصول گندم توسط سازمانهای جهاد کشاورزی استانها، تعداد و محل مراکز خرید تعیین می‌شود. با توجه به مجموعه امکانات تخلیه، بارگیری و ذخیره‌سازی، ظرفیت عملیاتی دریافت گندم تعیین می‌گردد. محل مراکز خرید به شیوه‌های مختلف (نصب بنر، مصاحبه مدیران استان در شبکه‌های اطلاع رسانی محلی و ...) به کشاورزان اطلاع رسانی می‌شود. کشاورزان محصول گندم خود را مراکز خرید تحویل داده و با توجه به معیارهای کیفی ظاهری درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید و سایر پارامترهای کیفی، قیمت هر کیلو گرم گندم تحویلی و ارزش ریالی کل محموله گندم تعیین می‌شود و از طریق بانک عامل که در سال ۱۳۸۹ بانک ملت بوده است پرداخت می‌گردد. خریداری شده نیز به مراکز ذخیره سازی (سیلوها، انباره و ...) منتقل می‌گردد.

شکل (۱-۳): تصویر شماتیک فرآیند خرید گندم در سال

۳-۴- مشخصات جدول پاکی خرید گندم معمولی در سال ۱۳۸۹

خرید گندم از کشاورزان مطابق مشخصات جدول (۲-۳) انجام می‌شود. بر اساس جدول فوق که به جدول پاکی معروف است، قیمت هر کیلوگرم گندم بر اساس درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید تعیین می‌گردد. در سالهای گذشته قیمت پایه خرید تضمینی برای هر کیلو گرم گندم بر مبنای چهار درصد افت مفید و دو درصد افت غیر مفید تعیین و اعلام شده‌است. در سال ۱۳۸۹ قیمت فوق ۳۳۰۰ ریال ابلاغ گردیده است. در سال ۱۳۸۹، به ازای هر واحد افزایش یا کاهش درصد افت مفید ۱۴ ریال و هر واحد افزایش یا کاهش افت غیر مفید ۳۵ ریال به ترتیب از قیمت پایه هر کیلو گرم گندم کسر یا به آن افزوده شده‌است. در سال ۱۳۸۹ حداکثر قیمت پرداختی برای هر کیلو گرم گندم با صفر درصد افت مفید و صفر درصد افت غیر مفید که گندم پاک نامیده می‌شود، مبلغ ۳۴۲۶ ریال بوده‌است. حداقل قیمت پرداختی برای هر کیلو گرم گندم با ۱۰ درصد افت مفید و ۷ درصد افت غیر مفید نیز مبلغ ۳۰۴۱ ریال در نظر گرفته شده‌است. بیشترین فاصله قیمت در جدول (۲-۳) مبلغ ۳۸۵ (۳۴۲۶-۳۰۴۱) ریال می‌باشد. مطابق جدول فوق حداکثر افت مفید مجاز ۱۰ درصد و حداکثر افت غیر مفید نیز ۷ درصد در نظر گرفته شده‌است و اگر مشخصات گندم تحویلی بیش از اعداد فوق باشد تحویل گرفته نمی‌شود.

در محاسبه افت مفید، درصد وزنی دانه‌های سایر غلات، دانه‌های شکسته و چروکیده، دانه‌های جوانه‌زده، دانه‌های تغییر رنگ یافته در جوانه و دانه‌های حشره‌زده (با استثنای سن‌زده) در نظر گرفته می‌شود.

در محاسبه افت غیر مفید نیز، درصد وزنی بذر علف‌های هرز سمی و غیر سمی، دانه‌های سیاهک‌زده، دانه‌های کپک‌زده، کاه و کزل، لاشه آفات انباری، مواد خارجی نظیر سنگ، شن، خاک، خاشاک، کلش و غیره در نظر گرفته می‌شود.

جدول (۲-۳): قیمت تضمینی خرید گندم معمولی در سال ۱۳۸۹ (جدول پاکي)

مفيد / غير مفيد	-	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
-	۳۴۲۶	۳۴۱۲	۳۳۹۸	۳۳۸۴	۳۳۷۰	۳۳۵۶	۳۳۴۲	۳۳۲۸	۳۳۱۴	۳۳۰۰	۳۲۸۶
۱	۳۳۹۱	۳۳۷۷	۳۳۶۳	۳۳۴۹	۳۳۳۵	۳۳۲۱	۳۳۰۷	۳۲۹۳	۳۲۷۹	۳۲۶۵	۳۲۵۱
۲	۳۳۵۶	۳۳۴۲	۳۳۲۸	۳۳۱۴	۳۳۰۰	۳۲۸۶	۳۲۷۲	۳۲۵۸	۳۲۴۴	۳۲۳۰	۳۲۱۶
۳	۳۳۲۱	۳۳۰۷	۳۲۹۳	۳۲۷۹	۳۲۶۵	۳۲۵۱	۳۲۳۷	۳۲۲۳	۳۲۰۹	۳۱۹۵	۳۱۸۱
۴	۳۲۸۶	۳۲۷۲	۳۲۵۸	۳۲۴۴	۳۲۳۰	۳۲۱۶	۳۲۰۲	۳۱۸۸	۳۱۷۴	۳۱۶۰	۳۱۴۶
۵	۳۲۵۱	۳۲۳۷	۳۲۲۳	۳۲۰۹	۳۱۹۵	۳۱۸۱	۳۱۶۷	۳۱۵۳	۳۱۳۹	۳۱۲۵	۳۱۱۱
۶	۳۲۱۶	۳۲۰۲	۳۱۸۸	۳۱۷۴	۳۱۶۰	۳۱۴۶	۳۱۳۲	۳۱۱۸	۳۱۰۴	۳۰۹۰	۳۰۷۶
۷	۳۱۸۱	۳۱۶۷	۳۱۵۳	۳۱۳۹	۳۱۲۵	۳۱۱۱	۳۰۹۷	۳۰۸۳	۳۰۶۹	۳۰۵۵	۳۰۴۱

افت غير مفيد

۷

۲

۲۵

افت مفيد

۱۰

۴

۱۴

مبنای محاسبه

دامنه جدول پاکي

قیمت مصوب بر اساس افت مفید و غیر مفید (درصد)

فاصله ارقام جدول (به ازای هر درصد افت. کاهش/افزایش)

۳-۵- شرایط خرید گندم

در سال ۱۳۸۹ مهم‌ترین شرایط خرید گندم از کشاورزان به شرح بوده است:

- حداکثر افت مفید ۱۰ درصد
- حداکثر افت غیر مفید ۷ درصد
- حداکثر سن زدگی ۲ درصد
- حداکثر دانه های سیاهک زده و تخم علف سرشکافته چهار در هزار وزنی
- حداکثر جو و چاودار مخلوط با گندم به تنهایی یا روی هم ۶ درصد
- حداکثر رطوبت ۱۲ درصد (حداکثر رطوبت برای استانهای گلستان، مازندران، گیلان و برخی از مناطق استانهای اردبیل و سمنان ۱۴ درصد)

۳-۶- فصل خرید گندم

بازه زمانی خرید گندم (فصل خرید)، در هر یک از استانهای کشور و متناسب با شرایط آب و هوایی آن سال دارای تغییرات جزئی می‌باشد، و دارای نقطه شروع خرید، اوج خرید، و پایان خرید مطابق جدول (۳-۳) می‌باشد.

جدول (۳-۳): شروع، اوج و خاتمه فصل خرید گندم استانهای کشور در سال ۱۳۸۶
(به استناد آمار مندرج در سامانه ملی خرید نقدی محصولات کشاورزی بانک ملت)

ردیف	نام استان	فصل خرید سال ۱۳۸۶ (شروع، اوج و خاتمه)																	
		اردیبهشت (دهه)			خرداد (دهه)			تیر (دهه)			مرداد (دهه)			شهریور (دهه)			مهر (دهه)		
		اول	دوم	سوم	اول	دوم	سوم	اول	دوم	سوم	اول	دوم	سوم	اول	دوم	سوم	اول	دوم	سوم
۱	آذربایجان شرقی									۳									
۲	آذربایجان غربی									۳									
۳	اردبیل								۳										
۴	اصفهان									۳									
۵	ایلام																		
۶	بوشهر																		
۷	تهران																		
۸	چهارمحال و بختیاری																		
۹	خراسان جنوبی																		
۱۰	خراسان رضوی																		
۱۱	خراسان شمالی																		
۱۲	خوزستان																		
۱۳	زنجان																		
۱۴	سمنان																		
۱۵	سیستان و بلوچستان																		
۱۶	فارس																		
۱۷	قزوین																		
۱۸	قم																		
۱۹	کردستان																		
۲۰	کرمان																		
۲۱	کرمانشاه																		
۲۲	کهکلیویه و بویراحمد																		
۲۳	گلستان																		
۲۴	گیلان																		
۲۵	لرستان																		
۲۶	مازندران																		
۲۷	مرکزی																		
۲۸	هرمزگان																		
۲۹	همدان																		
۳۰	یزد																		
جمع تعداد																			
جمع اوج																			
کشور																			

• ملاک شروع و پایان فصل خرید، مقادیر خرید بیش از یکهزار تن می‌باشد.

شروع خرید	اوج خرید	خاتمه خرید
۳	۳	۳

۳-۷- ذینفعان نظام خرید گندم

نهادهای و اشخاصی که به نوعی در فرآیند خرید گندم مشارکت دارند، بعنوان ذینفعان فرآیند در نظر گرفته می‌شوند. تولیدکنندگان گندم (کشاورزان)، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت بازرگانی، مباشرین خرید گندم، بانک عامل، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبرد ریاست جمهوری از ذینفعات اصلی فرآیند خرید گندم می‌باشند. هر یک از ذینفعان انتظاراتی از فرآیند خرید گندم به شرح جدول (۳-۴) دارند.

جدول (۳-۴): وظایف و انتظارات ذینفعان از فرآیند خرید گندم

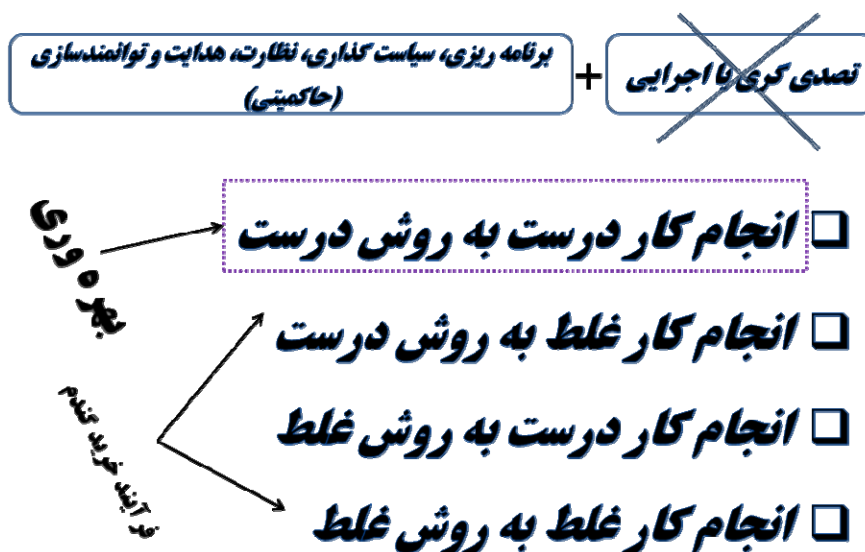
ردیف	اسامی ذینفعان	وظایف ذینفعان	انتظارات ذینفعان	واحد یا نهاد بر آورد کننده انتظارات
۱	وزارت جهاد کشاورزی	- تهیه قیمت پیشنهادی خرید تضمینی گندم	- پرداخت بموقع مطالبات مالی و کاهش ناراضیاتی کشاورزان - تهیه جدول پاکی خرید تضمینی گندم	- واحدهای فنی و اقتصادی مرتبط وزارت جهاد کشاورزی - بانک مرکزی (اعلام نرخ تورم و ...)
۲	شورای اقتصاد/ هیئت دولت	- تصویب و اعلام قیمت تضمینی خرید گندم	- ارائه بموقع پیشنهاد قیمت تضمینی خرید گندم همراه با تجزیه و تحلیل و اطلاعات لازم (اوایل شهریور ماه هر سال)	- وزارت جهاد کشاورزی
۳	معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبرد ریاست جمهوری	- تأمین و تخصیص اعتبارات لازم جهت خرید تضمینی خرید گندم	- محاسبه منطقی قیمت تضمینی خرید گندم - پرداخت بموقع مطالبات مالی و کاهش ناراضیاتی کشاورزان (نماینده دولت)	- معاونت برنامه ریزی و نظارت - وزارت جهاد کشاورزی - راهبرد ریاست جمهوری - وزارت بازرگانی - بانک عامل
۴	وزارت بازرگانی	- انتخاب بانک عامل و انعقاد تفاهم نامه های لازم - راه اندازی و تجهیز مراکز خرید - انتخاب مباشرین خرید و انعقاد قراردادهای لازم - اندازه گیری کیفیت ظاهری محصول گندم خریداری شده، تعیین ارزش ریالی گندم خریداری شده و معرفی کشاورزان به بانک عامل جهت دریافت مطالبات مالی	- پرداخت بموقع مطالبات مالی کشاورزان - کاهش زمان انتظار کشاورزان در مراکز خرید - افزایش دقت اندازه گیری کیفیت ظاهری محصولات گندم خریداری شده در مراکز خرید - کاهش ناراضیاتی کشاورزان	- معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبرد ریاست جمهوری - مباشرین و نمایندگان خرید - بانک عامل
۵	مباشرین خرید گندم	- اندازه گیری کیفیت ظاهری محصول گندم خریداری شده، تعیین ارزش ریالی گندم خریداری شده و معرفی کشاورزان به بانک عامل جهت دریافت مطالبات مالی - ارائه گزارشهای لازم به وزارت بازرگانی	- محاسبه منطقی حق الزحمه انجام فرآیند خرید گندم دریافت بموقع مطالبات مالی - در اختیار داشتن ابزار و تجهیزات مورد نیاز خرید گندم	- وزارت بازرگانی
۶	کشاورزان	- تحویل محصول گندم به مراکز خرید	- کاهش زمان انتظار در مراکز خرید - دریافت بموقع مطالبات مالی از بانک عامل	- وزارت بازرگانی - بانک عامل - مباشرین خرید
۷	بانک عامل	- پرداخت مطالبات مالی کشاورزان مطابق صورتهای مالی - ارسالی از وزارت بازرگانی/مباشرین خرید - تهیه و ارسال گزارشهای مورد نیاز وزارت بازرگانی	- انعقاد بموقع تفاهم نامه های لازم (قبل از فصل خرید/قبل از نیمه فروردین ماه هر سال) - تخصیص بموقع اعتبارات مالی لازم (فصل خرید) - دریافت بموقع گزارش مطالبات مالی کشاورزان	- وزارت بازرگانی - معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبرد ریاست جمهوری - مباشرین خرید

۳-۸- بررسی نظام فعلی خرید گندم از نظر مفهوم بهره‌وری

یکی از مفاهیم مهم واژه بهره‌وری از نظر کارشناسان و متخصصین بهره‌وری، «انجام کار درست به روش درست» می‌باشد، یعنی اگر ماهیت انجام یک کار یا فعالیتی درست باشد و روش انجام دادن آن نیز بدرستی انتخاب شده‌باشد، می‌توان امیدوار بود حاصل و نتیجه انجام کار یا فعالیت مفید و اصطلاحاً بهره‌وری خوبی داشته‌باشد. اما اگر ماهیت انجام یک کار یا فعالیتی نادرست و غیر ضروری باشد ولی روش انجام دادن آن به بهترین شکل ممکن باشد که اصطلاحاً گفته می‌شود «انجام کار غلط به روش درست»، نمی‌توانیم انتظار نتایج مفید و بهره‌ورانه داشته باشیم. در حالت‌های «انجام کار درست به روش غلط» و «انجام کار غلط به روش غلط» نیز بهره‌وری مورد انتظار حاصل نمی‌گردد.

مجموعه فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی کشور از نظر ماهیتی به دو بخش «فعالیت‌های حاکمیتی» و «فعالیت‌های تصدی‌گری یا اجرایی» تقسیم می‌شود. فعالیت‌های حاکمیتی از جنس برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، نظارت، هدایت، حمایت و توانمندسازی بخش‌های غیر دولتی (بخش خصوصی و تعاونی‌ها) است. فعالیت‌های حاکمیتی وظیفه ذاتی دولت‌ها بوده و بخش عمده‌ای از آنها قابل واگذاری به بخش خصوصی و تعاونی‌ها نمی‌باشد. فعالیت‌های تصدی‌گری اجرایی بوده و بر اساس تجربه تاریخی، دولت‌ها نمی‌توانند در انجام آن‌های خیلی موفق باشند (دولت‌های کمونیستی وابسته به شوروی سابق و بخش عمده‌ای از کشورهای فعلی که نظام تمرکز گرایی انجام فعالیت‌ها را در پیش گرفته‌اند). با توجه به انگیزه‌های اقتصادی موجود در انجام فعالیت‌های تصدی‌گری، بخش غیر دولتی بسیار بهتر و موفق‌تر از بخش دولتی عمل می‌کند. اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ضرورت واگذاری فعالیت‌های تصدی‌گری دولت به بخش غیر دولتی که توسط مقام معظم رهبری نیز بارها بر اجرای سریع و صحیح آن تأکید شده‌است، در جهت افزایش بهره‌وری انجام فعالیت‌ها و رشد سریع شاخص‌های اقتصادی کشور می‌باشد.

ماهیت فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی و وضعیت فرآیند خرید گندم از نظر مفهوم بهره‌وری در شکل (۳-۲) نشان داده شده‌است. از نظر نگارنده این گزارش، خرید تضمینی گندم که سال ۱۳۶۸ آغاز شده و هر سال بر فعالیت و حجم خرید آن افزوده شده‌است، اساساً یک فعالیت تصدی‌گری و اجرایی است و تا زمانی که فعالیت‌های آن به بخش غیر دولتی واگذار نشود نمی‌توان انتظار زیادی از نظر بهبود بهره‌وری در آن را داشت. قبل واگذاری فعالیت‌ها، باید اقدامات لازم جهت توانمندسازی بخش غیر دولتی از نظر افزایش توان مالی خرید گندم، افزایش انگیزه‌های اقتصادی، ساخت مراکز ذخیره سازی استاندارد و غیره صورت گیرد.

شکل (۳-۲): ماهیت فعالیتهای دستگانههای اجرایی و وضعیت فرآیند خرید گندم از نظر مفهوم بهره وری

۳-۹- بررسی مسائل و مشکلات نظام فعلی خرید گندم

مطابق توضیحات ارائه شده در بند قبلی گزارش، مسائل و مشکلات نظام فعلی خرید گندم به دو بخش «مسائل موجود در ماهیت و ساختار اجرا» و «مسائل موجود در شیوه اجرا» مطابق شکل (۳-۳) قابل تقسیم می‌باشد.

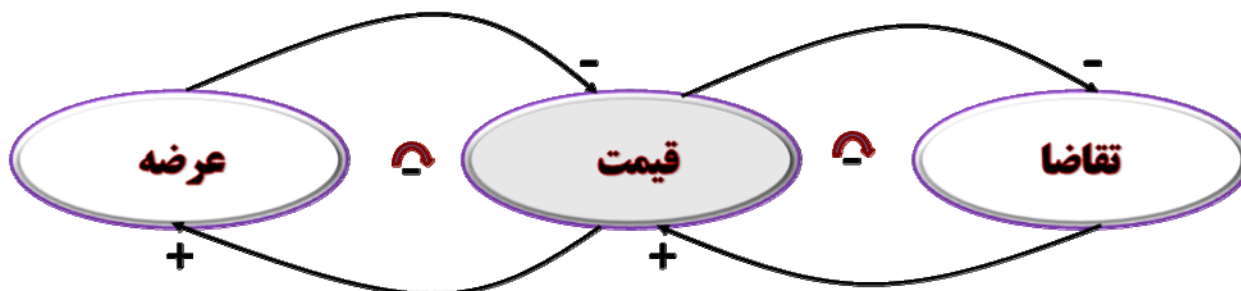
شکل (۳-۳): ماهیت مسائل و مشکلات نظام فعلی خرید گندم

۳-۹-۱- دخالت مستقیم دولت در فرآیند خرید، نگهداری و توزیع گندم

به موجب مصوبه مورخ ۸۴/۴/۲۲ مجلس شورای اسلامی دولت موظف گردید که هر ساله قیمت تضمینی خرید گندم باید حداقل به اندازه نرخ تورم اعلام شده در بانک مرکزی افزایش پیدا کند و هیچ‌گاه کمتر از نرخ تورم نباشد [۸]. با توجه به سیاست‌های دولت در پرداخت یارانه به بخش آرد و نان کشور، در طی سال‌های گذشته دولت مجبور بوده که گندم را با قیمت بالایی خریداری کند و پس از صرف هزینه‌هایی برای ذخیره‌سازی، حمل و نقل و تهیه آرد، با قیمت کمتری در اختیار نانوایی‌های کشور قرار دهد. در فضای یارانه‌ای، دولت در بخش گندم و آرد کشور متولی یک فعالیت اقتصادی غیر سودآور است و بخش خصوصی انگیزه‌ای برای فعالیت در چنین فضایی را ندارد و دولت مجبور است کلیه فعالیت‌های فرآیند خرید گندم را با هزینه‌های بالا انجام دهد. در طی سال‌های گذشته، بخش خصوصی مشارکت‌هایی در خرید و ذخیره‌سازی گندم کشور داشته‌است. این مشارکت‌ها باعث بهبودهایی در فرآیند خرید و ذخیره‌سازی گندم ایجاد کرده‌است، اما کلیت فرآیند همچنان در اختیار دولت می‌باشد. تا زمانی که یارانه بخش آرد و نان کشور به صورت فعلی و مستقیم پرداخت شود نمی‌توانیم انتظار زیادی از بهبود فرآیند خرید گندم داشته باشیم.

۳-۹-۲- دخالت دولت در منطق عرضه و تقاضا محصول گندم

در بازار قیمت هر کالا یا محصول بر اساس منطق عرضه و تقاضا و مطابق شکل (۳-۴) تعیین می‌گردد. اگر بازار رقابتی حاکم باشد، بر اساس شکل فوق ساز و کارهای موجود در بازار برای تنظیم عرضه، تقاضا و قیمت‌ها کفایت می‌کند و نیازی به مداخله دولت نمی‌باشد.

شکل (۳-۴): منطق عرضه، تقاضا و قیمت در بازار

دو حلقه کنترکی در شکل (۳-۴) وجود دارد و باعث خود تنظیمی قیمت، عرضه و تقاضا می‌شود. بعنوان مثال، اگر تقاضای کالایی بالا برود، قیمت آن کالا بالا رفته و در نتیجه تقاضا کاهش می‌یابد. از طرف دیگر اگر قیمت همان کالا بالا برود، کالای بیشتری وارد بازار می‌شود. با عرضه بیشتر کالا، قیمت آن نیز کاهش می‌یابد. در واقع قیمت نسبت به عرضه و تقاضا از خود واکنش نشان داده و بازار را تنظیم می‌نماید.

بر اساس قانون خرید تضمینی گندم، باید قیمت گندم هر سال حداقل به اندازه متوسط نرخ تورم سالانه افزایش یابد. با توجه به اینکه در ایران تقاضای محصول گندم برای مصارف نان و صنف و صنعت متناسب با افزایش جمعیت یک روند ثابتی داشته و حدود ۱۰ میلیون تن (در سال ۱۳۸۹) می‌باشد، طبق شکل (۳-۴) اگر قیمت گندم بیش از افزایش تقاضا، افزایش یابد انگیزه بیشتری برای تولید کنندگان گندم ایجاد می‌نماید تا زمینهای کشاورزی خود را به کشت گندم اختصاص دهند. در نتیجه گندم زیادی وارد بازار شده و دولت طبق قانون خرید تضمینی گندم، مجبور است گندمهای عرضه شده را خریداری نماید که این امر نیازمند تخصیص منابع سنگین مالی جهت خرید و ذخیره سازی گندم می‌باشد. طبق اطلاعات موجود، دولت در سال ۱۳۸۹ با موجودی گندم حدود ۵ میلیون تن و در سال ۱۳۹۰ با موجودی حدود ۵/۵ میلیون تن گندم وارد فصل خرید شده است. در سال ۱۳۸۹ علاوه بر موجودی انبارها، حدود ۱۱ میلیون تن از کشاورزان گندم خریداری شده است و در سال ۱۳۹۰ نیز پیش بینی می‌شود، علاوه بر موجودی انبارها، حدود ۹ میلیون تن گندم از کشاورزان خریداری شود. نگهداری و حمل و نقل گندمهای مازاد بر نیاز مصرف داخلی هزینه‌های زیادی را به دولت تحمیل می‌کند. اگر با همکاری دولت و کشاورزان بخش عمده‌ای از زمینهای کشاورزی به کشت سایر محصولات مورد نیاز کشور اختصاص پیدا می‌کرد، ضمن تأمین نیاز مصرف محصولات فوق، از تحمیل هزینه‌های اضافی به دولت کاسته

می‌شد. از طرفی بهای گندم خارجی معمولاً کمتر از قیمت گندم داخلی است، ولی دولت بدلیل شرایط فوق‌الذکر نمی‌تواند از مزایای آن استفاده نماید. از طرف دیگر، دولت در تعیین قیمت تضمینی گندم کاری با قیمت‌های جهان گندم ندارد و همان طوری که قبلاً نیز اشاره شد، قیمت تضمینی گندم تابعی از هزینه نهاده‌های تولید و متوسط نرخ تورم داخلی کشور تعیین می‌گردد. بنابراین، بالا بودن قیمت تضمینی گندم و مستقل بودن آن از قیمت‌های جهانی، تا حدود زیادی منطق عرضه و تقاضای بازار گندم را به هم زده است.

۳-۹-۳- پرداخت یارانه به گندم تحویلی بجای پرداخت به کشاورز

قیمت‌های جهانی گندم معمولاً از قیمت تعیین شده برای خرید تضمینی گندم کمتر است. در فصل خرید گندم سال ۱۳۸۹ متوسط قیمت جهانی برای یک کیلو گرم حدود ۲۶۰۰ ریال بوده و قیمت تعیین شده برای خرید تضمینی یک کیلو گرم گندم برای افت مفید ۴ درصد و افت غیر مفید ۲ درصد، ۳۳۰۰ ریال بوده‌است. دولت با هدف حمایت از تولید داخلی بجای خرید گندم ارزان قیمت خارجی، محصول گندم داخلی را با قیمت بالایی و معمولاً بیش از نیاز خود خریداری می‌نماید. مابع‌التفاوت قیمت‌های جهانی با قیمت داخلی گندم مزیتی را برای فروش گندم ایجاد می‌نماید. در چنین شرایطی برای برخی از سودجویان انگیزه ایجاد می‌شود که گندم وارداتی (قاچاق یا از مجاری مجاز) یا گندم‌هایی را که با قیمت کمتر پیش‌خرید کرده‌اند را به مراکز خرید تحویل داده و سود مناسبی را کسب نمایند. دولت پس از خرید، نگهداری و حمل و نقل گندم، تبدیل گندم به آرد، آرد را در بین ناوایی‌های کشور و با قیمت بسیار کم (قیمت هر کیلو گرم آرد در سال ۱۳۸۹ حدود ۷۵ ریال الی ۴۵۰ ریال بوده است) توزیع می‌نماید. در واقع برای تنظیم بازار زنجیره عرضه و تقاضا که شامل تولید گندم، خرید، حمل و نقل، ذخیره سازی، تبدیل گندم به آرد، توزیع آرد در بین ناوایی‌ها و مصرف نان می‌باشد، یارانه در نظر گرفته شده به وسط زنجیره فوق یعنی خرید گندم، حمل و نقل، ذخیره سازی، تبدیل گندم به آرد و توزیع آرد در بین ناوایی‌ها پرداخت می‌گردد.

اگر یارانه در نظر گرفته شده در بخش آرد و نان کشور (حدود ۱۱۰۰ ریال در سال ۱۳۹۰) مستقیماً در اختیار کشاورزان قرار گرفته و یا به صورت غیر مستقیم در قالب یارانه به نهاده‌ای تولید پرداخت شود و قیمت تضمینی خرید گندم نزدیک قیمت‌های جهانی و یا حتی کمی کمتر از آن (حدود ۲۵۰۰ ریال در سال ۱۳۹۰) اعلام شود، خرید و فروش گندم آزاد شده و بخش صنف و صنعت نیازهای خود را مستقیماً از بازار تهیه خواهد کرد. در چنین شرایط قیمت نان افزایش می‌یابد، اگر بخش عمده‌ای از مابع‌التفاوت افزایش قیمت نان مستقیماً در اختیار مصرف‌کنندگان نهایی قرار گیرد، مقداری زیادی از مسائل و مشکلات فعلی کاسته خواهد شد. اگر یارانه به نهاده‌های تولید پرداخت شود، قیمت تمام شده تولید گندم کاهش یافته و در کنار

افزایش کیفیت، قدرت رقابت پذیری محصول گندم کشور در بازارهای جهانی افزایش یافته و انجام صادرات و جذب بخشی از بازار جهانی گندم امکان پذیر خواهد شد.

اگر پرداخت یارانه مستقیم به تولید کنندگان گندم یا به نهاده‌ای تولید امکان پذیر نباشد، بهتر است خرید گندم از کشاورزان با قیمت‌های تضمینی انجام شده و قیمت فروش گندم توسط دولت به قیمت واقعی و یکسان باشد و یارانه در نظر گرفته شده مستقیماً به مصرف کننده نهایی پرداخت شود.

۳-۹-۴- خرید بر اساس کیفیت ظاهری و عدم توجه به کیفیت ذاتی گندم

در شرایط فعلی و در هنگام خرید گندم از کشاورز، فقط به کیفیت ظاهری گندم که شامل درصد افت مفید، درصد افت غیر مفید، درصد سن زدگی و درصد رطوبت و برخی از شاخص‌های دیگر (حداکثر دانه های سیاهک زده و تخم علف سرشکافته چهار در هزار وزنی و حداکثر دانه های سیاهک زده و تخم علف سرشکافته چهار در هزار وزنی) توجه می‌شود. برخی از شاخص‌های دیگر از جمله پروتئین، هکتولیتیر و گلوتن، که به کیفیت ذاتی معروف هستند و از نظر غذایی و صنعتی بسیار مهم می‌باشند، مورد غفلت واقع می‌شوند. در چنین شرایطی بدون توجه به ارزش غذایی محصول گندم، کشاورزان به سمت کاشت ارقامی (وارسته) از گندم می‌روند که بیشترین محصول را برداشت نمایند.

۳-۹-۵- انگیزه کم کشاورزان برای بهبود کیفیت ظاهری گندم

همان طوری که در فصل اول این گزارش ارائه شده، در اندازه گیری کیفیت ظاهری از جدول پاکی استفاده می‌شود. استفاده از جدول فوق دارای مسائل و مشکلاتی به شرح ذیل می‌باشد:

- قیمت تضمینی برای خرید گندم بر مبنای ۴ درصد افت مفید و ۲ درصد افت غیر مفید اعلام می‌شود، در صورتی - که طبق گزارش‌های موجود، بخش عمده از گندم‌های خریداری شده (حدود ۸۰٪) دارای ۲ درصد افت مفید و ۲ درصد افت غیر مفید می‌باشد. این امر باعث می‌شود کشاورزان احساس کنند که کیفیت ظاهری گندم‌های تحویلی آنها بیش از توقع و انتظار دولت است و بنابراین انگیزه‌ای برای بهبود کیفیت ظاهری گندم‌های خود نخواهند داشت. از طرف دیگر، خرید گندم با قیمتی بیشتر از قیمت تضمینی اعلام شده هر ساله بار مالی بیشتری به دولت تحمیل می‌گردد. یکی از دلایل اینکه بخش عمده‌ای از گندم‌های تحویلی دارای ۲ درصد افت مفید می‌باشند، استفاده از الک‌هایی با منافذ 2×2 میلیمتری می‌باشد. این در حالی است که، طبق استاندارد موجود برای اندازه‌گیری درصد افت مفید باید از الک‌هایی با منافذ 20×2 میلیمتری استفاده شود. به منظور بهبود کیفیت ظاهری گندم، بهتر است قیمت تضمینی گندم ابتدا برای ۲ درصد افت مفید و ۲ درصد افت غیر مفید و سپس برای ۱ درصد افت مفید و ۱ درصد افت اعلام شود.

- در شرایط فعلی، اگر یک محموله گندم دارای افت مفید ۱۰ درصد و افت غیر مفید ۷ درصد باشد، آن محموله با مجموع ۱۷ درصد افت مفید و افت غیر مفید خریداری می‌شود. اما اگر یک محموله دیگر گندم دارای افت مفید ۱۱ درصد و افت غیر مفید ۶ درصد باشد، آن محموله خریداری نمی‌گردد هر چند که مجموع افت مفید و غیر مفید باز هم ۱۷ درصد می‌باشد. با تعریفی که از ویژگی‌های افت مفید و افت غیر مفید وجود دارد، ممکن است مجموع ویژگی کیفیتی محموله دوم بهتر از محموله اولی باشد. بنظر می‌رسد این موضوع یکی از مشکلات جدول پاکی باشد. نکته دیگر اینکه، معمولاً محموله‌های گندم خریداری نشده با قیمت‌های پایین‌تر توسط دلال‌ها خریداری شده و با سایر گندم‌ها مختلط می‌شود و مجدداً به فروش می‌رسد. بنابراین، بهتر است در اعداد حداکثر ۱۰ درصد افت مفید و ۷ درصد افت غیر مفید تجدید نظر شود (کاهش درصد افت غیر مفید از ۷ به ۶، ۵ و ۴ و به همین نسبت افزایش درصد افت مفید از ۱۰ به ۱۱، ۱۲ و ۱۳).
- در جدول پاکی فاصله موجود بین پاک‌ترین گندم (با صفر درصد افت مفید و غیر مفید) و نامرغوب‌ترین گندم (با ۱۰ درصد افت مفید و ۷ درصد افت غیر مفید) در سال ۱۳۸۹، ۳۸۵ ریال بوده است. این فاصله ریالی برای کشاورزان خیلی معنی‌دار نبوده و انگیزای برای بهبود کیفیت ظاهری ایجاد نمی‌کند. بنابراین ضمن اعلام قیمت تضمینی برای یک الی دو درصد افت مفید و افت غیر مفید، بهتر است فاصله ارقام ریالی در جدول پاکی بیشتر باشد (دو الی چهار برابر رقم فعلی) تا انگیزه‌ای برای بهبود کیفیت ظاهری گندم ایجاد نماید.
- در شرایط فعلی، محموله‌های گندم مجاز هستند تا ۲ درصد سن‌زدگی داشته باشند و سن‌زدگی بیش از ۲ درصد از نظر دستورالعمل ابلاغی قابل خریداری نمی‌باشند. معمولاً محموله‌های گندم خریداری نشده بدلیل سن‌زدگی دوباره با قیمت‌های پایین‌تر توسط دلال‌ها خریداری شده و با سایر گندم‌ها مختلط می‌شود و مجدداً به فروش می‌رسد. نکته دیگر اینکه، اگر محموله گندمی تا ۲ درصد سن‌زدگی داشته باشد هیچ جریمه‌ای به آن تعلق نمی‌گیرد. بنابراین، کشاورزان حق خود می‌دانند که محموله‌های گندم آنها تا سقف ۲ درصد سن‌زدگی داشته باشد. اگر درصد سن‌زدگی جزء افت مفید یا افت غیر مفید در نظر گرفته شده و یا به طور جداگانه با جریمه بالا محاسبه شود و از ارزش ریالی گندم کاسته شود، بخشی از مشکلات فعلی مرتفع خواهد شد.

۳-۹-۶- واکنشی عمل کردن بجای عمل بر اساس برنامه ریزی شده از قبل

هر سال عملیات خرید گندم از نیمه دوم فرورین ماه و از استانهای گرمسیری (استانهای بوشهر، خوزستان، هرمزگان و ...) شروع می‌شود و معمولاً تا پایان شهریور ماه و بعضاً تا پایان مهر ماه ادامه پیدا می‌کند. در بازه زمانی خرید که فصل خرید نیز نامیده می‌شود، هر استان با توجه به تجربه سال‌های گذشته، پیش‌بینی‌های خود و آمارهای اعلام شده از سازمانهای جهاد کشاورزی تعدادی مراکز خرید متناسب با تقاضای احتمالی مناطق مختلف استان برای خرید گندم از کشاورزان تجهیز و راه‌اندازی می‌نمایند. کشاورزان گندم خود را به مراکز خرید تحویل داده و پس از اندازه‌گیری درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید و با توجه به سایر معیارهای کیفی، قیمت نهایی هر کیلوگرم گندم و ارزش ریالی کل محموله گندم تحویل

داده شده تعیین شده و از طریق نظام بانکی (بانک عامل) به کشاورزان پرداخت می‌گردد. نظام فعلی خرید گندم دارای مسائل و مشکلاتی به شرح ذیل می‌باشد:

- عدم اطلاع کافی از مقدار گندم دریافتی در سال و مخصوصاً در زمان اوج تحویل
- عدم امکان برنامه‌ریزی دقیق برای واردات و صادرات گندم بدلیل اطلاع کافی از مقدار گندم دریافتی در سال
- عدم امکان برنامه‌ریزی دقیق برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم بدلیل اطلاع کافی از مقدار گندم دریافتی
- کاهش کیفیت گندم بدلیل نگهداری در فضاهای روباز و غیر استاندارد
- تشکیل صف کامیونها و طولانی شدن زمان انتظار کشاورزان مخصوصاً در زمان اوج تحویل
- افزایش کرایه حمل محصول گندم بدلیل طولانی شدن زمان انتظار کامیونها
- تأخیر در پرداخت مطالبات مالی کشاورزان مخصوصاً در زمان اوج تحویل محصول گندم
- نارضایتی و اعتراض کشاورزان و اعمال فشارهای جانبی (نمایندگان مجلس، استانداران و ...)
- کاهش دقت فرآیند ارزیابی محصول گندم دریافتی در زمان اوج تحویل بدلیل طولانی شدن صف، زمان انتظار و اعتراضات کشاورزان و در نتیجه افزایش استرس کاری

ریشه همه موارد فوق ناشی از عدم اطلاع کافی از مقدار و کیفیت گندم‌های تحویلی توسط کشاورزان در فصل خرید استان‌های مختلف کشور می‌باشد. اگر مانند نظام فروش بلیط در هواپیمایی، ظرفیت مراکز خرید در روزها و ساعت‌های مختلف به کشاورزان تخصیص داده‌شود نیازی به تشکیل صف کامیونها، افزایش کرایه حمل، کاهش دقت فرآیند ارزیابی محصول گندم دریافتی در زمان اوج تحویل وجود نخواهد داشت. از طرفی اگر قبل از شروع فصل خرید، با ثبت نام کشاورزان در سامانه‌ای، مقدار و مشخصات گندم‌های تحویلی معلوم شود، امکان برنامه‌ریزی دقیق برای واردات و صادرات گندم، امکان برنامه‌ریزی دقیق برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم، افزایش کیفیت گندم بدلیل نگهداری در فضاهای استاندارد، تأمین اعتبار و پرداخت بموقع مطالبات مالی کشاورزان و افزایش رضایت کشاورزان وجود دارد.

۳-۹-۷- پایین بودن قیمت فروش گندم از قیمت خرید

با توجه به اجرای مرحله اول قانون هدفمندسازی یارانه‌ها از مورخ ۱۳۸۹/۰۹/۲۸، قیمت فروش یک کیلوگرم گندم توسط دولت به بخش خصوصی ۲۵۰۰ ریال تعیین شده‌است. این در حالی است که در سال ۱۳۸۹ قیمت خرید هر کیلوگرم گندم توسط دولت بطور متوسط ۳۳۰۰ ریال بوده و قیمت تضمینی خرید گندم در سال ۱۳۹۰ برای هر کیلوگرم ۳۶۰۰ ریال تعیین شده‌است. در پیش نویس قانون هدفمندسازی یارانه‌ها پیش‌بینی شده‌است که پرداخت بهای گندم به کشاورزان به صورت دو مرحله‌ای انجام شود. در مرحله اول وزارت جهاد کشاورزی پس از برآورد تقریبی مقدار محصول هر یک از کشاورزان در مزارعی که به کشت گندم تخصیص داده شده‌است، مبلغ ۱۱۰۰ ریال برای هر کیلوگرم گندم را مستقیماً به خوشه گندم پرداخت نماید. در مرحله دوم وزارت بازرگانی و بخش خصوصی هر کیلوگرم گندم عرضه شده را به مبلغ ۲۵۰۰ ریال خریداری نمایند. با توجه به زمان کم باقیمانده به فصل خرید گندم سال ۱۳۹۰ و عدم آمادگی وزارت جهاد

کشاورزی برای برآورد و پرداخت یارانه مستقیم گندم به کشاورزان، گزینه‌های مختلفی با تبعات و مشکلات جانبی مربوطه در پیش‌روی وزارت بازرگانی موجود می‌باشد که در جدول (۳-۴) به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته‌است.

نظام خرید هدفمند گندم

جدول (۳-۴): گزینه‌های مختلف خرید تضمینی گندم معمولی در سال ۱۳۹۰

(قیمت پایه خرید تضمینی برای هر کیلو گرم : ۳۶۰۰ ریال برای افت مفید ۴٪ و افت غیر مفید ۲٪ و قیمت فروش: ۲۵۰۰ ریال)

شماره گزینه	نام گزینه	شیوه اجرا	مخاطرات / ابهامات	راهکارهای پیشنهادی	مزایا	معایب	الزامات
۱	پرداخت دو مرحله‌ای بهای گندم به کشاورزان	پرداخت یارانه مستقیم توسط وزارت جهاد کشاورزی (۱۱۰۰ ریال) و خرید توسط وزارت بازرگانی (۲۵۰۰ ریال) (شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران)	۱. برآورد تولید در مزرعه در چه مقطع زمانی انجام می‌پذیرد و کنترل و نظارت بر این برآورد توسط چه نهادی و چگونه انجام می‌شود؟	<p>✓ با توجه به اطلاعات موجود در وزارت جهاد کشاورزی در خصوص اطلاعات پایه‌ای کشاورزان، وزارت مذکور پرداخت یارانه مستقیم تولید را طبق بسته سیاستی گندم، آرد و نان طی دستورالعملی با اهداف حمایت از کشاورز و افزایش کیفیت محصول انجام خواهد داد.</p> <p>✓ فروش گندم در بورس کالا برای صادرات</p> <p>✓ کنترل و اطمینان از خارجی بودن منشاء گندم مصرفی</p> <p>✓ تشدید نظارت و کنترل در استانهای مرزی جهت جلوگیری از خروج گندم به صورت قاچاق توسط دستگاههای نظارتی</p>	<p>✓ افزایش انگیزه و خرید هر کیلو گرم گندم با قیمت ۲۵۰۰ ریال و با کیفیت مورد نظر توسط بخش غیر دولتی (صنف و صنعت)</p> <p>✓ عدم امکان ورود مجدد گندم به چرخه خرید (بندهای ۱ و ۲ مخاطرات گزینه ۲)</p> <p>✓ پرداخت یارانه مستقیم تولید گندم به کشاورز</p>	<p>✓ بدلیل دو قسمتی شدن پرداخت وجوه گندم و مواجهه کشاورزان با دو وزارتخانه جهاد کشاورزی و بازرگانی امکان ایجاد نگرانی در کشاورزان وجود دارد</p> <p>✓ امکان خرید محصول گندم با کیفیت بالا توسط بخش غیر دولتی و خرید محصول گندم با کیفیت پایین توسط وزارت بازرگانی و ایجاد مشکلات احتمالی برای اختلاط گندم</p> <p>✓ امکان برآورد غیر واقعی تولید گندم در مزارع</p>	<p>✓ نیاز به تأمین نقدینگی با منظور نمودن ردیف اعتباری در بودجه خرید گندم برای سال ۱۳۹۰ به مبلغ حدود ۳۸۰۰۰ میلیارد ریال با فروض ذیل:</p> <p>- برآورد خرید گندم : ۹ میلیون تن</p> <p>- برآورد متوسط قیمت خرید هر کیلو گرم گندم (معمولی و دروم) با لحاظ جدول پکی و هزینه‌های تبعی از قرار ۴۱۵۰ ریال</p> <p>✓ حدود ۲۸۰۰۰ میلیارد ریال سهم وزارت بازرگانی برای خرید محصولات گندم با قیمت ۲۵۰۰ ریال و حدود ۱۰۰۰۰ میلیارد ریال سهم وزارت جهاد کشاورزی جهت پرداخت یارانه مستقیم ۱۱۰۰ ریال</p>
			۲. پرداخت وجه یارانه تولید (برای هر کیلو گرم گندم مبلغ ۱۱۰۰ ریال) به کشاورز در چه زمانی صورت می‌پذیرد (کاشت، داشت و یا برداشت)؟				
			۳. با توجه به اختلاف حدود ۳ میلیون تنی بین تولید و خرید سالانه، پرداخت یارانه مستقیم بر مبنای چه آماري صورت می‌پذیرد؟				
			۴. با توجه به اختلاف قیمت فروش (۲۵۰۰ ریال) با قیمت فعلی جهانی گندم (حدود ۴۰۰۰ الی ۴۵۰۰ ریال)، ممکن است کارخانجات آرد، واحدهای مصرف کننده گندم (ماکارانی، بیسکویت و ...) گندم را در سال ۱۳۸۹ خریداری نموده و خارج از سیستم بورس، گندم و فرآورده آن را به صورت رسمی و یا قاچاق صادر نمایند.				

جدول (۳-۴): گزینه‌های مختلف خرید تضمینی گندم معمولی در سال ۱۳۹۰ (ادامه ۱)
(قیمت پایه خرید تضمینی برای هر کیلو گرم: ۳۶۰۰ ریال برای افت مفید ۴٪ و افت غیر مفید ۲٪ و قیمت فروش: ۲۵۰۰ ریال)

شماره گزینه	نام گزینه	شیوه اجرا	مخاطرات / ابهامات	راهکارهای پیشنهادی	مزایا	معایب	الزامات
۲	پرداخت کامل و یک مرحله‌ای بهای گندم به کشاورزان	خرید گندم مشابه سال ۱۳۸۹ توسط وزارت بازرگانی (شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران) سامانه‌های بانک عامل و خرید هدفمند گندم	<p>(۱) بخشی از گندم تخصیص داده شده برای مصارف دام و طیور در سال ۱۳۸۹ ممکن است وارد شبکه خرید سال ۱۳۹۰ شود.</p> <p>(۲) با توجه به اختلاف قیمت فروش گندم توسط دولت در سال ۱۳۸۹ (۲۵۰۰ ریال) با قیمت خرید گندم در سال ۱۳۹۰ (۳۶۰۰ ریال)، ممکن است کارخانجات آرد، واحدهای مصرف کننده گندم (ماکارانی، بیسکویت و ...) گندم را در هر زمان خریداری کنند و مجدداً در سال ۱۳۹۰ وارد شبکه خرید گندم نمایند.</p> <p>(۳) با توجه به اختلاف قیمت فروش (۲۵۰۰ ریال) با قیمت فعلی جهانی گندم (حدود ۴۰۰۰ الی ۴۵۰۰ ریال)، ممکن است کارخانجات آرد، واحدهای مصرف کننده گندم (ماکارانی، بیسکویت و ...) گندم را در سال ۱۳۸۹ خریداری نموده و خارج از سیستم بورس، گندم و فرآورده آن را به صورت رسمی و یا قاچاق صادر نمایند.</p>	<p>✓ با رنگ کردن گندمها در زمان تحویل تا حدود زیادی قابل پیشگیری است.</p> <p>✓ نظارت دستگاههای نظارتی بویژه سازمان تعزیرات حکومتی.</p> <p>✓ افزایش و یک نرخی کردن قیمت فروش گندم (برای سال آینده).</p> <p>✓ کاهش تفاوت قیمت خرید و فروش گندم به گونه‌ای که برای صنف و صنعت انگیزه ایجاد ننماید.</p> <p>✓ فروش گندم به بخش صنف و صنعت به صورت مرحله‌ای کنترل شده و با اطلاع دستگاههای نظارتی انجام شود.</p> <p>✓ فروش گندم در بورس کالا برای صادرات</p> <p>✓ کنترل و اطمینان از خارجی بودن منشأ گندم مصرفی</p> <p>✓ تشدید نظارت و کنترل در استانهای مرزی جهت جلوگیری از خروج گندم به صورت قاچاق توسط دستگاههای نظارتی</p>	<p>✓ عدم تغییر فرآیندهای تحویل گندم و پرداخت بهای آن</p> <p>✓ عدم دغدغه کشاورز در دریافت بهای کامل محصول گندم</p>	<p>✓ صنف و صنعت انگیزه‌ای برای ورود به فرآیند خرید ندارد، زیرا می‌تواند به هر مقدار و در هر زمان و به نرخ هر کیلوگرم ۲۵۰۰ ریال از دولت خریداری نماید.</p> <p>✓ به لحاظ تفاوت قیمت خرید و فروش گندم، احتمال سوء استفاده برای سودجویان وجود خواهد داشت.</p>	<p>✓ نیاز به تأمین نقدینگی با منظور نمودن ردیف اعتباری در بودجه خرید گندم برای سال ۱۳۹۰ به مبلغ حدود ۳۸۰۰۰ میلیارد ریال با فروض ذیل:</p> <p>- برآورد خرید گندم: ۹ میلیون تن</p> <p>- برآورد متوسط قیمت خرید هر کیلو گرم گندم (معمولی و دروم) با لحاظ جدول پاکی و هزینه‌های تبعی از قرار ۴۱۵۰ ریال</p>

جدول (۳-۴): گزینه‌های مختلف خرید تضمینی گندم معمولی در سال ۱۳۹۰ (ادامه ۲)

(قیمت پایه خرید تضمینی برای هر کیلو گرم: ۳۶۰۰ ریال برای افت مفید ۴٪ و افت غیر مفید ۲٪ و قیمت فروش: ۲۵۰۰ ریال)

شماره گزینه	نام گزینه	شیوه اجرا	مخاطرات / ابهامات	راهکارهای پیشنهادی	مزایا	معایب	الزامات
۳	افزایش قیمت فروش گندم به بخش صنف و صنعت (حدود ۳۶۰۰ ریال) و پرداخت مابه التفاوت قیمت نان به مصرف کنندگان (پرداخت کامل و یک مرحله‌ای بهای گندم به کشاورزان)	خرید گندم مشابه سال ۱۳۸۹ توسط وزارت بازرگانی (شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران) سامانه‌های بانک عامل و خرید هدفمند گندم	۱. قابل پیش بینی نبودن رفتار مصرف کنندگان نان و احتمال افزایش فشارهای اجتماعی.	۷ پرداخت بخشی از افزایش قیمت نان به مصرف کنندگان از محل درآمد حاصل از بالا رفتن قیمت فروش گندم (با افزایش قیمت فروش گندم و آرد، پیش بینی می‌شود قیمت نان مثلاً بربری در شهر تهران حدود ۶۰۰ الی ۸۰۰ ریال افزایش یابد).	۷ بر طرف شده همه گزینه ۱ و گزینه ۲ بخش صنف و صنعت نیازهای خود را از کشاورزان خریداری کرده و فشار مالی خرید گندم توسط دولت کاهش می‌یابد. ۷ رفع یکباره کلیه مسائل و مشکلات خرید و فروش گندم	۷ ممکن است بهانه‌ای برای افزایش جزئی قیمت توسط بخش صنف و صنعت ایجاد نماید. ۷ احتمال افزایش فشارهای اجتماعی	۷ منابع مالی مورد نیاز مشابه الزامات گزینه ۲ می‌باشد، با این تفاوت که بخشی از ۹ میلیون تن پیش‌بینی شده برای خرید گندم در سال ۱۳۹۰، توسط بخش غیر دولتی خریداری شده و به همین مقدار از منابع مالی مورد نیاز کاسته خواهد شد. ۷ توجه افکار عمومی جامعه

با توجه به اینکه سه گزینه تصمیم‌گیری وجود دارد و هر یک از آنها نیز دارای مزایا، معایب و الزامات مخصوص خود می‌باشند، برای تصمیم‌گیری و انتخاب بهترین گزینه باید از روش‌های علمی تصمیم‌گیری با معیارهای چندگانه (MCDM & MODM)، از جمله روش فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (Analytic Hierarchy Process(AHP)) و روش وزن‌دهی جمعی ساده (Simple Additive Weighting(SAW)) استفاده شود. عواملی مانند «تبعات اجتماعی اجرای گزینه»، «ظرفیت ایجاد مفاسد مالی»، «میزان مشارکت بخش غیر دولتی»، «ابهامات و مشکلات اجرا»، «منابع مالی مورد نیاز» و «سادگی اجرا» برخی از معیارهای پیشنهادی محقق جهت اولویت‌بندی گزینه‌ها و انتخاب بهترین گزینه می‌باشد. مطابق با روش SAW [۴۶]، با تعیین اهمیت وزنی هر یک از معیارهای فوق (مثلاً بین ۱ الی ۲۰) و امتیازبندی هر یک از گزینه‌ها نسبت به معیارها (بین ۱ الی ۱۰)، ضرب کردن اهمیت وزنی معیارها در امتیازهای مربوطه و محاسبه مجموع امتیازهای وزن‌دهی شده، امتیاز نهایی هر یک از گزینه‌ها تعیین شده و گزینه برتر بدست می‌آید. در فرآیند امتیاز بندی معیارها و گزینه‌ها، اگر از افراد صاحب‌نظر و متخصص استفاده گردد، به نتایج حاصل بیشتر می‌توان اعتماد کرد.

با توجه به مزایا، معایب و الزامات هر یک گزینه‌های سه‌گانه، مطابق جدول (۳-۵) معیارهای تصمیم‌گیری، اهمیت وزنی هر یک از معیارها نسبت به سایر معیارها از نظر محقق این گزارش تعیین شد. پس از امتیاز دهی به هر یک از گزینه‌ها، امتیاز نهایی گزینه‌ها محاسبه شد که نشان دهنده برتری گزینه ۳ نسبت سایر گزینه‌ها می‌باشد. پس از گزینه ۳، گزینه ۱ از امتیاز بیشتری نسبت به گزینه ۲ برخوردار است.

جدول (۳-۵): امتیاز بندی و انتخاب گزینه‌های خرید تضمینی گندم معمولی در سال ۱۳۹۰

گزینه‌های تصمیم‌گیری			اهمیت وزنی معیارهای تصمیم‌گیری	معیارهای تصمیم‌گیری
افزایش قیمت فروش گندم به بخش صنف و صنعت (حدود ۳۶۰۰ ریال) و پرداخت مابه التفاوت قیمت نان به مصرف کنندگان (گزینه ۳)	پرداخت کامل و یک مرحله‌ای بهای گندم به کشاورزان (گزینه ۲)	پرداخت دو مرحله‌ای بهای گندم به کشاورزان (گزینه ۱)		
۱	۱۰	۱۰	۲۰	تبعات اجتماعی
۰/۲۵	۲/۵۳	۲/۵۳	۰/۲۵	
۱۰	۱	۵	۱۹	ظرفیت ایجاد مفاسد مالی
۲/۴۱	۰/۲۴	۱/۲۰	۰/۲۴	
۱۰	۱	۸	۱۵	مشارکت بخش غیر دولتی
۱/۹۰	۰/۱۹	۱/۵۲	۰/۱۹	
۴	۱۰	۲	۱۲	ابهامات و مشکلات اجرا
۰/۶۱	۱/۵۱	۰/۳۰	۰/۱۵	
۱۰	۷	۷	۸	منابع مالی مورد نیاز
۱/۰۱	۰/۷۱	۰/۷۸	۰/۱۰	
۱۰	۱۰	۵	۵	سادگی اجرا
۰/۶۳	۰/۶۳	۰/۳۲	۰/۰۶	
۶/۸۱	۵/۸۲	۶/۵۸	۱	امتیاز گزینه‌ها

۳-۹-۸- برخی از سایر مسائل و مشکلات فعلی فرآیند خرید، ذخیره‌سازی و نگهداری گندم

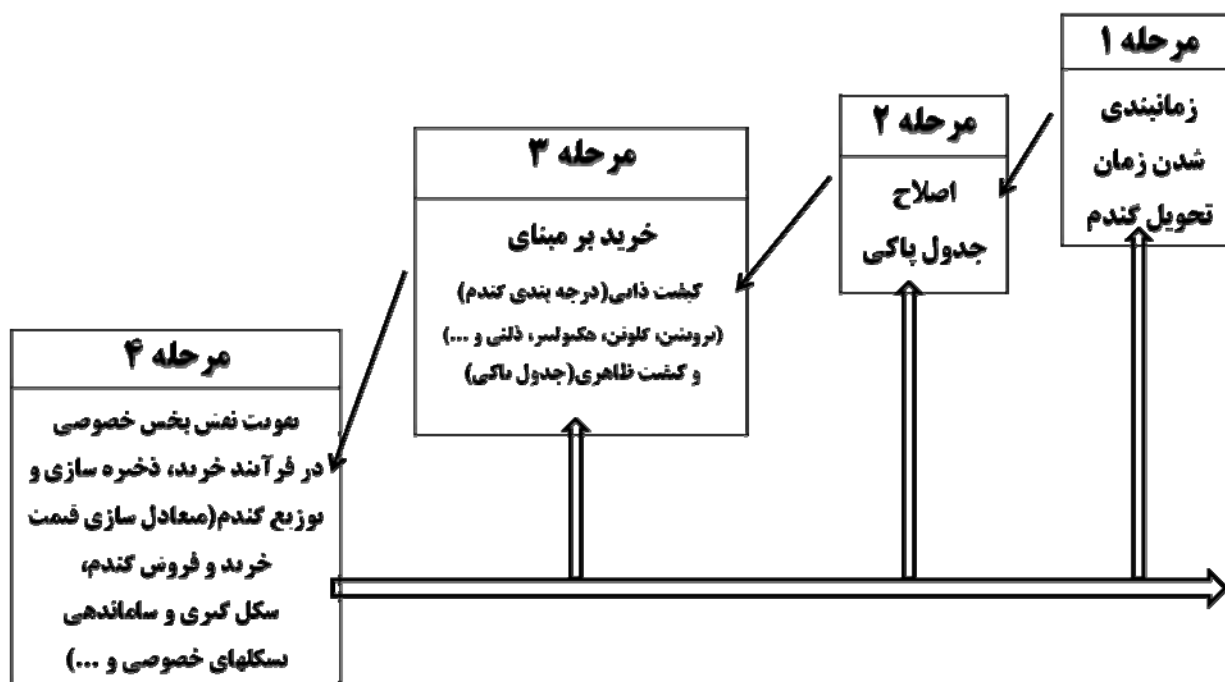
- فرسودگی وسایل نقلیه و ریزش گندم از آنها در طول مسیر.
علاوه بر ریزش و ضایعات در مرحله برداشت، در موقع حمل و نقل نیز با ریزش و اتلاف محصول روبرو هستیم که کشاورزان باید در مرحله حمل و نقل محصولات کشاورزی بخصوص انتقال گندم به مراکز ذخیره‌سازی از وسایل مطمئن و سالم استفاده نمایند. حدود ۵.۵ درصد گندم تولید شده در مسیر حمل و نقل از مزارع تا سیلوها هدر می‌رود [۱۴].
- کمبود کمباین.
طبق بررسی‌های بعمل آمده به دلیل در دسترس نبودن کمباین کافی در زمان برداشت تنها ۱۵ درصد از اراضی به موقع برداشت می‌شود و بقیه با تأخیر برداشت می‌گردد. تلفات در اثر تأخیر در برداشت تا یک هفته را ۵ درصد و تا ۲ ماه را ۵۲ درصد برآورد کرده‌اند [۱۵].
- کمبود مراکز ذخیره‌سازی گندم.
کمبود جایگاه‌های مناسب نگهداری و ذخیره‌سازی، باعث نگهداری گندم در فضای آزاد می‌شود. بعضاً با بارش‌های ناگهانی، زحمات یکساله کشاورزان به هدر رود.
وزیر محترم بازرگانی اظهار می‌دارد که در پنج سال منتهی به ۸۸، میزان سیلوهای ساخته شده بیش از مجموع ۲۵ سال قبل از آن بوده است. به گفته وی، تا پیش از انقلاب اسلامی هفتصد هزار تن ظرفیت سیلو در کشور ساخته شده بود که پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تا سال ۸۳ این رقم به ۳/۲ میلیون تن رسید. به گفته وی رشد سیلوسازی در دولت نهم به اوج خود رسید و هم اکنون هفت میلیون تن ظرفیت ذخیره‌سازی در کشور وجود دارد. وزیر محترم بازرگانی پیش‌بینی کرد با اضافه شدن یک میلیون تن ظرفیت سیلو توسط بخش خصوصی و دولتی، مجموع ظرفیت سیلوسازی کشور به هشت میلیون تن برسد [۱۷].
- کمبود نقدینگی و کسری اعتبار برای خرید تضمینی گندم.
- تاثیر قیمت بالا و تضمینی خرید گندم بر کشت سایر محصولات (افزایش تولید گندم به قیمت کاهش تولید و بی‌توجهی به محصولات دیگر).

۳-۱۰- راهکارهای پیشنهادی برای بهبود فرآیند خرید گندم

با توجه به مجموعه مسائل و مشکلات اشاره شده در بند ۳-۷ این گزارش، ضرورت طراحی یک نظام جدید، جامع و مناسب برای خرید گندم را آشکار می‌سازد. نظامی که علاوه بر رفع موانع و مشکلات نظام فعلی، منافع بیشتری را عاید کشاورزان نموده و در راستای سیاست کوچک‌سازی و چابک‌سازی دولت نیز عمده فعالیت‌های اجرایی آن را به بخش خصوصی واگذار نماید.

افزایش سطح کیفی گندم بگونه‌ای که با استانداردهای جهانی برابری نماید، ایجاد امکان برنامه‌ریزی صادرات گندم، ایجاد امکان برنامه ریزی برای کاشت سالیانه گندم، ایجاد امکان برنامه‌ریزی برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم و ... می‌تواند بخش دیگری از نتایج حاصل از طراحی و اجرای نظام جدید خرید گندم باشد.

به منظور بهبود نظام فعلی خرید گندم، راهکارهایی در چهار مرحله و به شرح شکل (۳-۵) پیشنهاد می‌شود.

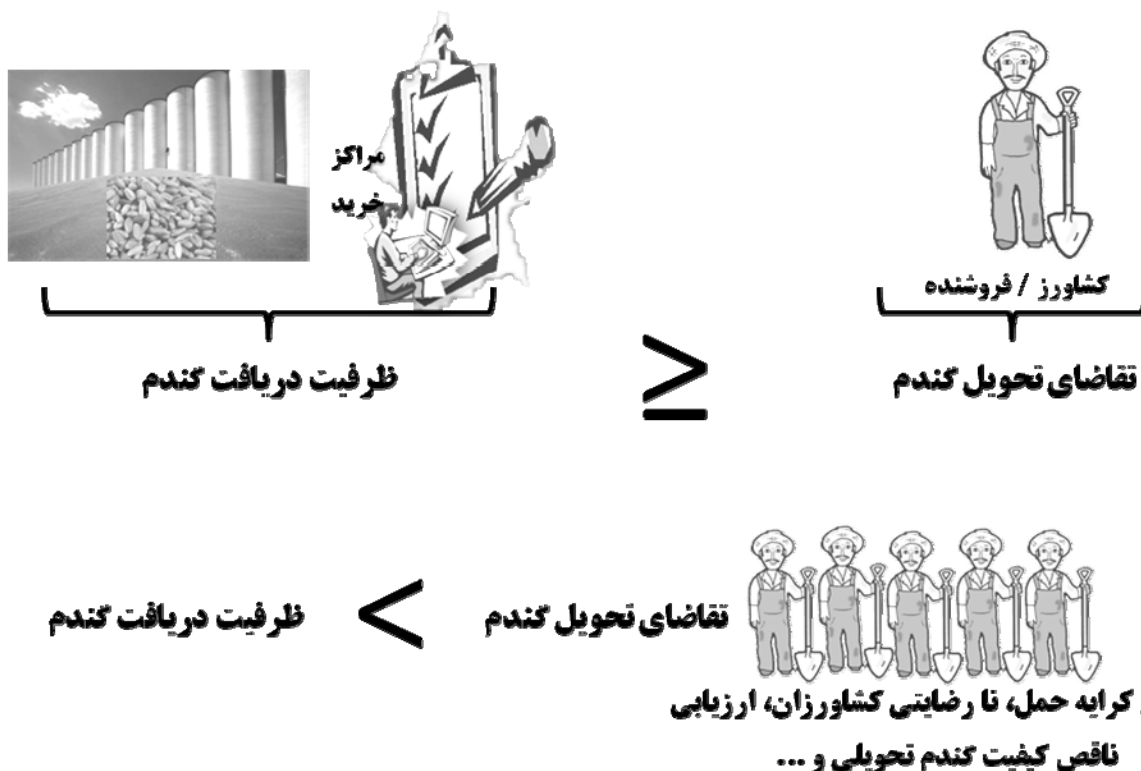
شکل (۳-۵): مراحل پیشنهادی برای بهبود نظام فعلی خرید گندم

۳-۱۰-۱- زمانبندی شدن زمان تحویل گندم (طراحی سامانه خرید هدفمند گندم)

مجموعه امکانات موجود در افت زنی و توان تخلیه و بارگیری هر یک از مراکز خرید، ظرفیت دریافت گندم مراکز را تعیین می‌نماید. مطابق شکل (۳-۶)، اگر ظرفیت تحویل گندم یک مرکز خرید بیش از تقاضای تحویل گندم باشد، هر یک از کشاورزان می‌توانند محموله گندم خود را بدون انتظار در صف‌های طولانی، تحویل داده و مطالبات مالی خود را دریافت نمایند. اما اگر ظرفیت تحویل گندم یک مرکز خرید کمتر از تقاضای تحویل گندم باشد، صف ایجاد شده و

زمان انتظار کامیون‌ها و هزینه حمل بالا می‌رود. با افزایش هزینه‌های حمل، نارضایتی کشاورزان زیاد شده و فشار روانی بیشتری برای پرسنل افت‌زن ایجاد می‌کند و باعث کاهش دقت اندازه‌گیری کیفیت ظاهری گندم‌های تحویلی می‌شود.

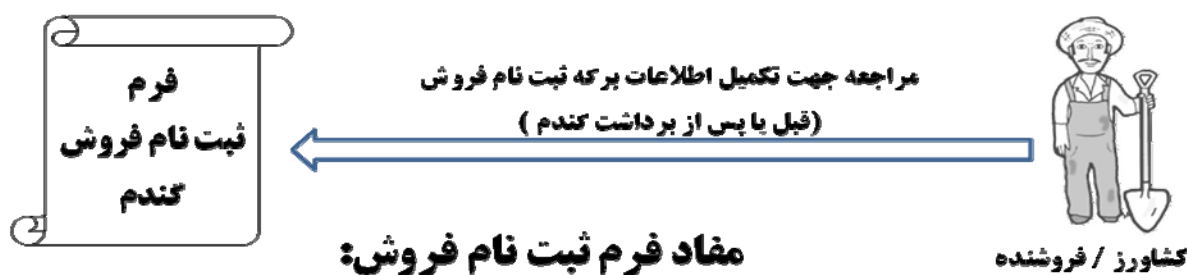
همان طوری که در بند ۳-۹-۶ توضیح داده شده، اگر مانند نظام فروش بلیط در هواپیمایی، ظرفیت مراکز خرید در روزها و ساعت‌های مختلف به کشاورزان تخصیص داده‌شود نیازی به تشکیل صف کامیون‌ها، افزایش کرایه حمل، کاهش دقت فرآیند ارزیابی محصول گندم دریافتی در زمان اوج تحویل وجود نخواهد داشت. از طرفی اگر قبل از شروع فصل خرید، با ثبت‌نام کشاورزان در سامانه‌ای، مقدار و مشخصات گندم‌های تحویلی معلوم شود، امکان برنامه ریزی دقیق برای واردات و صادرات گندم، امکان برنامه ریزی دقیق برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم، افزایش کیفیت گندم بدلیل نگهداری در فضاهای استاندارد، تأمین اعتبار و پرداخت بموقع مطالبات مالی کشاورزان و افزایش رضایت کشاورزان وجود دارد.

شکل (۳-۶): رابطه بین ظرفیت دریافت گندم مراکز خرید و تقاضای تحویل گندم و تشکیل صف انتظار

در زمانبندی شدن زمان تحویل گندم مطابق شکل (۳-۷)، کشاورزان بعد از کاشت و قبل از برداشت گندم به سامانه‌ای که به همین منظور طراحی و راه‌اندازی شده‌است مراجعه کرده و اطلاعات شناسنامه‌ای، کارت ملی، نشانی پستی، تلفن و شماره حساب بانکی (شبا) در بانک عامل را وارد سامانه می‌نمایند. پس از آن، مقدار گندم تحویلی، مکان تحویل (ترجیحاً نزدیک‌ترین مرکز خرید)، زمان تحویل (روز یا ساعت)، نوع کشت گندم (آبی یا دیم)، رقم کشت (وارسته) و سطح زیر کشت (هکتار) را تعیین می‌نمایند.

ایده اصلی موضوع تعیین برنامه زمانی از پیش تعیین شده، برای این است که اگر محصول گندم از مبدأ حرکت کند برای دولت مسئولیت ایجاد می‌کند و کشاورز توقع دارد در کمترین زمان ممکن محصول گندم خود را تحویل مراکز خرید داده و پول خود را دریافت نماید و کاری هم به محدودیت‌های موجود در مراکز خرید ندارد. بنابراین نظام نوبت-دهی تا حدود زیادی می‌تواند بین امکانات دولت و تقاضای کشاورزان، مخصوصاً در زمان اوج تحویل (مطابق جدول (۳-۳) از دهه سوم خرداد تا دهه سوم تیر)، هماهنگی ایجاد نموده و باعث حذف صف انتظار، کاهش کرایه حمل، افزایش رضایت کشاورزان، کاهش فشارهای جانبی (نمایندگان مجلس، استانداران، فرمانداران و ...) بهبود افت-زنی و افزایش کیفیت ظاهری گندم‌های تحویلی باشد.

حرکت محصول گندم از مبدأ
طبق برنامه زمانبندی از سی‌نهم سده

هماهنگی پسر بین دولت و کشاورزان
در فرآیند خرید گندم

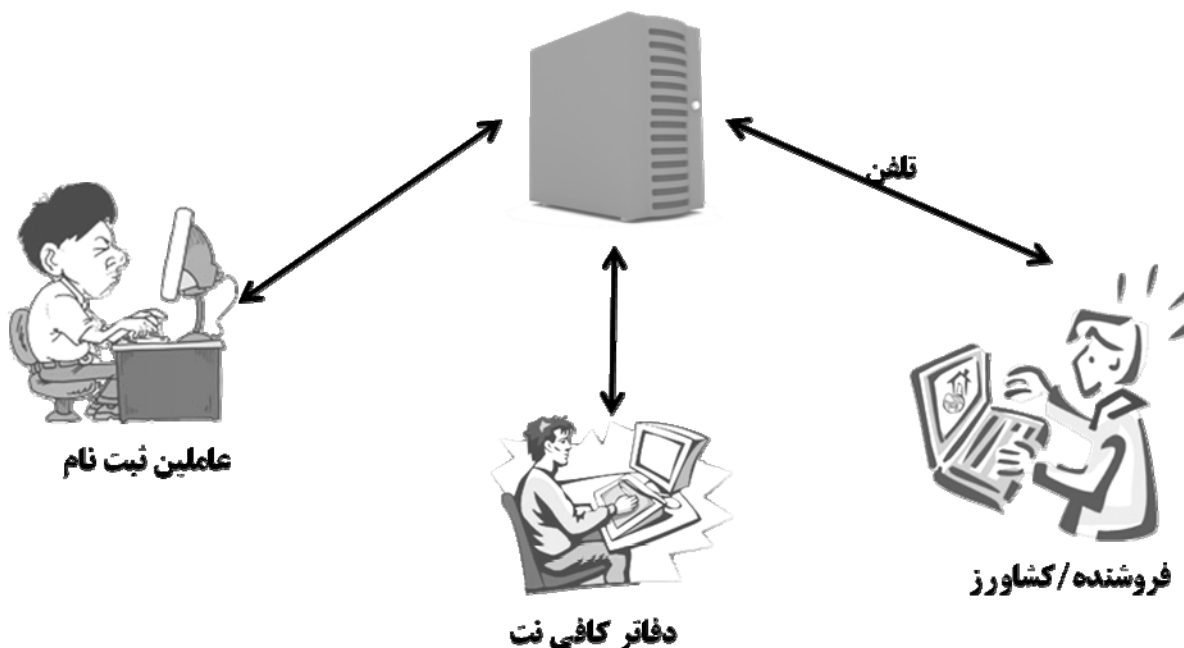
- ۱- اعلام مقدار گندم تحویلی.
- ۲- اعلام درصد افت مفید و افت غیر مفید گندم تحویلی.
- ۳- تعیین مکان تحویل (مرکز خرید).
- ۴- تعیین زمان تحویل.
- ۵- آشنایی با حدود قیمت هر کیلو گرم گندم (متناسب با درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید).
- ۶- آشنایی با شرایط خرید گندم (حداکثر افت مفید، افت غیر مفید، رطوبت و ...).
- ۷- آشنایی با شرایط تحویل زود/دیر هنگام گندم
- ۸- اعلام نوع کشت گندم (آبی یا دیم) گندم
- ۹- اعلام رقم کشت (واریته) گندم
- ۱۰- اعلام سطح زیر کشت (هکتار) گندم

شکل (۳-۷): اعلام مشخصات گندم تحویلی کشاورز و تعیین زمان و مکان تحویل

در هنگام ثبت نام فروش گندم، کشاورزان با قیمت هر کیلو گرم گندم (متناسب با درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید)، شرایط خرید گندم (حداکثر افت مفید، افت غیر مفید، رطوبت و ...) و شرایط تحویل زود/دیر هنگام گندم آشنا می‌گردند. اعلام اطلاعات نوع کشت گندم (آبی و دیم)، رقم کشت (واریته) و سطح زیر کشت (هکتار) نیز اختیاری می‌باشد.

ورود اطلاعات شناسنامه‌ای، کارت ملی، نشانی پستی، تلفن، شماره حساب بانکی و ثبت نام فروش گندم از طرق سامانه طراحی شده به آدرس اینترنتی www.nanegandom.ir قابل انجام است. مطابق شکل (۳-۸)، از سه طریق امکان ورود اطلاعات مورد نیاز وجود دارد. اگر امکان دسترسی به اینترنت و دانش رایانه‌ای وجود داشته باشد، کشاورزان می‌توانند با مراجعه به سامانه فوق اطلاعات مورد نیاز را وارد نمایند. راه دیگر ورود اطلاعات، استفاده امکانات کافی‌نت‌ها در مراکز شهرستان‌ها است. ساده‌ترین راه ورود اطلاعات نیز تماس کشاورزان با سامانه ۳۰۰۰۰۱۵۱۸ می‌باشد. کشاورزان از طریق تلفن همراه به سامانه تلفن فوق پیامک زده و پیش شماره استان یا شهرستان خود را ارسال می‌نمایند. در ستاد سامانه ۳۰۰۰۰۱۵۱۸ پیامک‌های ارسالی تفکیک و دسته‌بندی شده و تلفن همراه کشاورزان به شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی استانها ارسال می‌گردد. کارشناسان شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی استانها با کشاورزان تماس گرفته و اطلاعات مورد نیاز را پس از اخذ وارد سامانه خرید هدفمند گندم می‌نمایند. به محض اینکه اطلاعات اولیه (پایه) کشاورزی وارد سامانه شود، شماره مشتری از طریق سامانه به تلفن همراه کشاورز ارسال می‌گردد. کشاورزان با وارد کردن شماره کارت ملی و شماره مشتری به سامانه خرید هدفمند گندم می‌توانند محموله‌های گندم خود را به هر تعدادی که لازم وارد سامانه نمایند است (ثبت‌نام بیش از ۱۰ محموله گندم از با هماهنگی مدیران شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی استان انجام می‌شود).

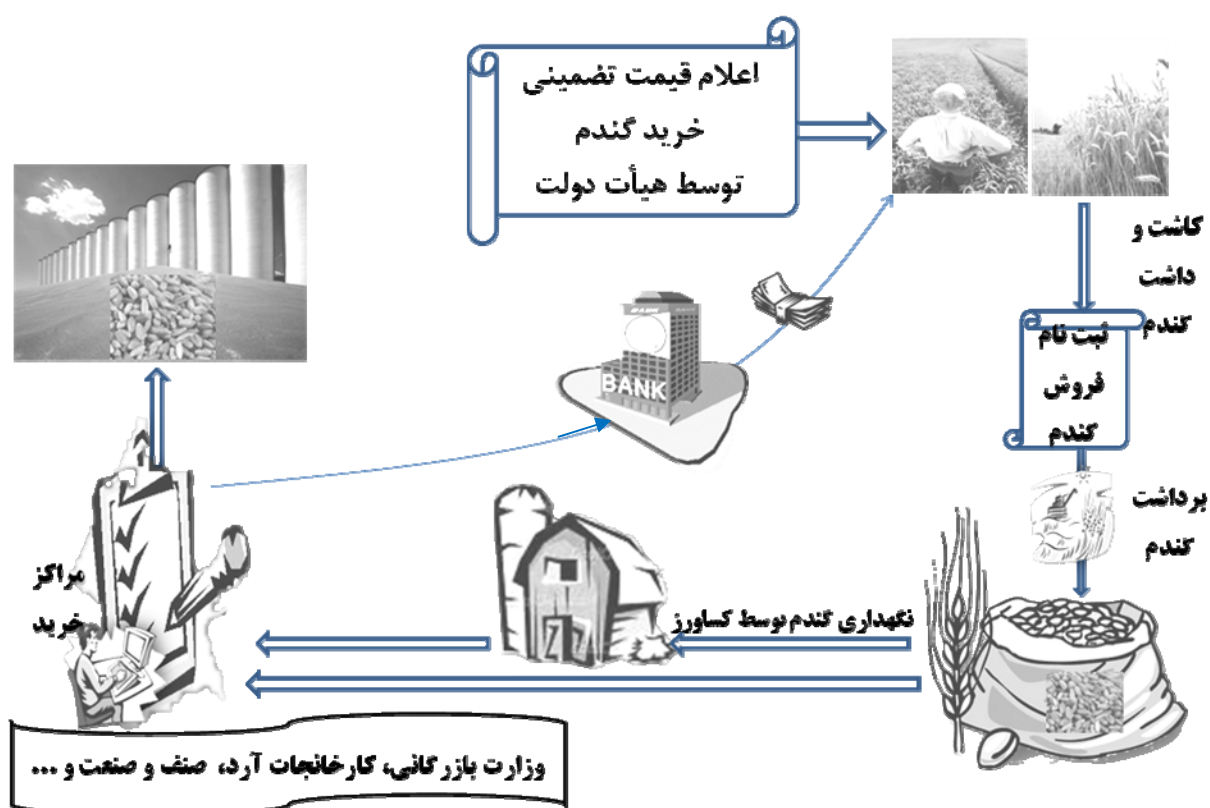
سامانه اینترنتی خرید هدفمند گندم

شکل (۳-۸): اعلام مشخصات گندم تحویلی کشاورز و تعیین زمان و مکان تحویل

دو الی سه روز قبل از سر رسید زمان تحویل گندم، از طریق سامانه به کشاورز پیامک زده و زمان تحویل گندم یادآوری می‌گردد. اگر به هر دلیل امکان تحویل گندم در زمان تعیین شده وجود نداشته باشد، ضمن تعیین زمان جدید تحویل گندم برای کشاورز فوق، زمان آزاد شده مرکز خرید مربوطه به سایر کشاورزان متقاضی تخصیص داده می‌شود.

کلیات نظام خرید هدفمند گندم در شکل (۳-۹) به صورت شماتیک ارائه شده است. مطابق شکل فوق، ابتدا اطلاعات پایه‌ای مراکز خرید توسط شرکتهای غله و خدمات بازرگانی مناطق حداکثر تا پایان هر سال تکمیل می‌گردد و سپس کشاورزان از طریق سامانه خرید هدفمند گندم ضمن اعلام مقدار گندم تحویلی، و انتخاب نزدیک‌ترین مرکز خرید، تاریخ تحویل گندم خود را نیز تعیین می‌نمایند کشاورزان محصول گندم خود را در تاریخ تعیین شده به مرکز خرید مربوطه تحویل می‌دهند و اطلاعات گندم تحویلی وارد سامانه خرید هدفمند گندم می‌گردد. در فصل خرید، اگر برخی از مراکز خرید دسترسی به رایانه یا اینترنت نداشته باشند، اطلاعات محصول گندم خریداری شده مطابق فرمت سامانه خرید هدفمند گندم و به صورت دستی پر شده و حداکثر در پایان همان روز وارد سامانه خرید هدفمند گندم می‌گردد.

شکل (۳-۹): کلیات نظام خرید هدفمند گندم

برخی از مزایا و نتایج مثبت زمانبندی کردن تحویل محموله‌های گندم با استفاده از سامانه خرید هدفمند گندم به شرح ذیل می‌باشد:

- داشتن اطلاع کافی از مقدار دریافت محصول گندم در سال.
- امکان برنامه ریزی بهتر برای واردات و صادرات محصول گندم.
- قابل پیش بینی بودن فضای مورد نیاز برای نگهداری محصول گندم.
- کاهش یا حذف صف‌های طولانی کامیونها در مراکز خرید.

- تأمین نقدینگی مورد نیاز و امکان پرداخت به موقع مطالبات کشاورزان.
- افزایش رضایت کشاورزان.
- امکان عقد قرارداد(پس از ثبت نام فروش) و دادن مبلغی به عنوان پیش پرداخت.
- امکان هدایت بخش مازاد بر نیاز گندم به سمت کاشت سایر محصولات کشاورزی(از ارقام مرغوب و تا سقف گندم مورد نیاز کشور قرارداد بسته می شود و مابقی ظرفیت تولید به سمت سایر محصولات هدایت می گردد).
- امکان تهیه گزارشهای مختلف مدیریتی برای تصمیم گیرهای آینده.

۳-۱۰-۲- اصلاح جدول پاکی

وزارت بازرگانی مسئول تنظیم مصرف غذایی گندم کشور بوده و وزارت جهاد کشاورزی نیز مسئول برنامه ریزی، مدیریت و تأمین گندم دام و طیور کشور است. کیفیت گندمی که برای مصرف غذایی(انواع نان، شیرینی، ماکارانی و ...) استفاده می گردد بسیار بالاتر از کیفیت گندم بخش دام و طیور می باشد. در افزایش کیفیت نان، عوامل متعددی مؤثر می باشند که یکی از مهم ترین آن افزایش کیفیت آرد مصرفی و به تبع آن کیفیت گندم مورد استفاده برای تولید آرد می باشد. برخی از روش های افزایش کیفیت گندمی که برای مصرف غذایی کشور می رسد، انجام اصلاحات ترکیبی در جدول پاکی خرید گندم به شرح ذیل می باشد:

- کاهش تدریجی دامنه پذیرش درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید. یعنی به تدریج اعداد پذیرش ۱۰ درصد افت مفید و ۷ درصد افت غیر مفید کاهش یافته و به همان اعدادی که در اعلام قیمت تضمینی از آن استفاده می شود، برسد(یعنی حداکثر ۴ درصد افت مفید و ۲ درصد افت غیر مفید).

- معنی دار کردن فاصله اعداد قیمتی اعلام شده در جدول پاکی، به طوری که برای کشاورزان و فروشندگان گندم انگیزه ای برای کاهش درصد افت مفید و افت غیر مفید ایجاد نماید. در سال ۱۳۸۹، فاصله قیمت بین پاک ترین گندم(با صفر درصد افت مفید و صفر درصد افت غیر مفید) و پایین ترین کیفیت گندم(با ۱۰ درصد افت مفید و ۷ درصد افت غیر مفید)، ۳۸۵ ریال بوده است ($385 = 3041 - 3426$). یعنی وقتی که قرار است به ازای کاهش یک درصد از افت مفید، ۱۴ ریال و با ازای کاهش یک درصد از افت غیر مفید ۳۵ ریال از قیمت گندم تحویلی کاسته شود، کشاورزان انگیزه ای برای بهبود کیفیت گندم خود نخواهند داشت.

- لحاظ کردن جریمه سنگین ریالی برای سن زدگی. در شرایط فعلی تحویل گندم تا حداکثر ۲ درصد سن زدگی مجاز بوده و از ارزش ریالی گندم مبلغی کاسته نمی شود. از آنجایی که بیش از ۲ درصد سن زدگی خریداری نمی شود، معمولاً گندم های با درصد سن زدگی بالا با سایر محموله های گندم مخلوط شده و دوباره به مراکز خرید فروخته می گردد. اگر جریمه ریالی در نظر گرفته شده برای هر درصد سن زدگی دو الی سه برابر مجموع ارزش ریالی کاهش یک درصد افت مفید و افت غیر مفید باشد، انگیزه زیادی برای مبارزه با سن زدگی ایجاد می نماید.

جریمه ریالی در نظر گرفته شده برای سن‌زدگی، اگر به صورت پله‌کافی افزایش یابد، تأثیر گذاری آن بیشتر خواهد بود. با اعمال جریمه‌های فوق، نیازی به در نظر گرفتن محدودیت حداکثر ۲ درصد سن‌زدگی نمی‌باشد ولی محموله‌های گندم بیش از ۲ درصد باید به صورت جداگانه ذخیره سازی شده و به مصرف دام و طیور برسد.

- افزایش کیفیت ظاهری گندم‌های تحویلی با استفاده از الک‌هایی استاندارد با منافذ 20×2 میلیمتری. در شرایط فعلی از الک‌هایی با منافذ 2×2 میلیمتری استفاده می‌شود که باعث افت کیفیت ظاهری و تحمیل هزینه‌های اضافی به دولت می‌گردد.

۳-۱۰-۳- خرید گندم بر مبنای کیفیت ذاتی (پروتئین، گلوتن، هکتولیترا، ذلنی و ...) و کیفیت ظاهری (جدول پکی)

در مبادلات بین‌المللی خرید و فروش گندم بر اساس ترکیبی از کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری انجام می‌گردد. اگر قرار باشد کیفیت فرآورده‌های گندم داخلی (انواع نان، ماکارانی، شیرینی، و ...) بالا برود و دولت و بخش خصوصی در بازار جهانی گندم نقش فعال‌تری داشته باشند، ضروری است از هم‌اکنون اقدامات لازم جهت سوق دادن کشاورزان به کاشت گندم‌هایی با کیفیت ذاتی بالا (ارقامی از گندم که دارای خواص کیفیت ذاتی بالایی می‌باشند) اقدامات لازم انجام شود. علاوه بر این، باید اقداماتی برای تجهیز مراکز خرید جهت امکان سنجش و اندازه‌گیری ویژه‌گی‌های کیفیتی مواردی از قبیل پروتئین، گلوتن، هکتولیترا، ذلنی و غیره انجام پذیرد.

۳-۱۰-۴- تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره سازی و توزیع گندم

همان‌طوری که در بند ۳-۷-۷ نیز اشاره شد، با توجه به اجرای مرحله اول قانون هدفمندسازی یارانه‌ها از مورخ ۱۳۸۹/۰۹/۲۸، قیمت فروش یک کیلوگرم گندم توسط دولت به بخش خصوصی ۲۵۰۰ ریال تعیین شده‌است. این در حالی است که در سال ۱۳۸۹ قیمت خرید هر کیلوگرم گندم توسط دولت بطور متوسط ۳۳۰۰ ریال بوده و قیمت تضمینی خرید برای هر کیلوگرم گندم در سال ۱۳۹۰ نیز ۳۶۰۰ ریال تعیین شده‌است. اگر همین قیمت‌های تعیین شده در سال ۱۳۹۰ نیز اعمال شود، بخش خصوصی هر وقت که گندم نیاز داشته باشد می‌تواند به دولت مراجعه کرده و گندم مورد نیاز خود را با قیمت ۲۵۰۰ ریال خریداری نماید و از هزینه‌های نگهداری، افت ناشی از رطوبت و بخشی از هزینه‌های حمل و نقل نیز معاف باشد. علاوه بر این، امکان ورود گندم‌های خریداری شده سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ با قیمت ۲۵۰۰ ریالی به شبکه خرید سال ۱۳۹۰ با قیمت ۳۶۰۰ ریال وجود دارد. بنابراین با توجه به هزینه‌های تبعی حدود ۵۰ ریالی خرید، حمل و نقل و نگهداری گندم برای دولت، اگر قیمت فروش گندم در سال ۱۳۹۰ توسط دولت رقمی معادل ۳۶۰۰ ریال الی ۴۱۰۰ ریال (لحاظ کردن هزینه‌های تبعی خرید و نگهداری) باشد، ضمن از بین رفتن زمینه مفسده‌های فوق‌الذکر، بخش خصوصی مشارکت گسترده‌ای در فرآیند خرید، حمل و نقل، نگهداری و توزیع گندم خواهد داشت. خرید گندم‌های با کیفیت بالا توسط بخش خصوصی و خرید گندم‌های باقیمانده با کیفیت پایین توسط دولت، از مسائل و مشکلات احتمالی اجرای این پیشنهاد است.

مطالعات و توضیحات ارائه شده در فصل‌های اول و دوم، نشان دهنده این است که در فرآیند مدیریت صنعت گندم، دولت ایران هنوز در مرحله تصدی‌گری بوده و باید فعالیت‌های گسترده و فشرده‌ای در بخش ایجاد، توانمندسازی و هدایت تشکل‌ها و نهادهای خصوصی و اعمال سیاست‌های تشویقی و حمایتی از این نهاد انجام شود (اعطای تسهیلات مالی کم بهره و طولانی مدت، معافیت مالیاتی، بیمه محصولات کشاورزی و ...). اگر با اعمال سیاست‌های تشویقی و حمایتی، بخش خصوصی فرآیند خرید، نگهداری و عرضه محصول گندم به بازار را بر عهده بگیرد، با توجه به منطق عرضه و تقاضای بازار، بخش عمده‌ای از مسائل و مشکلات شرایط فعلی بر طرف خواهد شد.

اگر هر یک یا مجموعه‌ای از پیشنهادهای ارائه شده شامل زمانبندی تحویل گندم، اصلاح جدول پاکتی، یکسان سازی قیمت‌های خرید و فروش گندم و خرید گندم بر مبنای کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری عملیاتی گردد، امکان استفاده از قابلیت‌های سامانه خرید تضمینی گندم وجود دارد.

۳-۱۱- معیارهای سنجش عملکرد نظام خرید گندم

به منظور سنجش عملکرد کل فرآیند/نظام خرید گندم و هر یک از اجزای آن، معیارهای به شرح جدول (۳-۶) در نظر گرفته شده است. بدلیل فقدان اطلاعات موجود در سالهای گذشته، بخش عمده‌ای از معیارهای سنجش عملکرد ذکر شده برای سال‌های گذشته امکان‌پذیر نمی‌باشد. با اجرای پایلوت سامانه خرید هدفمند گندم در سال ۱۳۹۰ و انتقال اطلاعات کشاورزان از سامانه بانک عامل به سامانه فوق، بخش عمده‌ای از معیارهای در نظر گرفته شده قابل اندازه‌گیری و تحلیل می‌باشد.

نظام خرید هدفمند گندم

جدول (۳-۶): معیارهای اندازه گیری سنجش عملکرد نظام خرید گندم

ردیف	اسامی ذینفعان	معیارهای سنجش عملکرد	واحد سنجش	نحوه محاسبه	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۱
۱	وزارت جهاد کشاورزی	- زمان تهیه و ارسال قیمت پیشنهادی خرید تضمینی گندم (قبل از شهریور ماه)	روز	۱۵ شهریور هر سال - تاریخ ارسال		
۲	شورای اقتصاد/ هیئت دولت	- زمان اعلام قیمت پیشنهادی خرید تضمینی گندم (شهریور ماه)	روز	تاریخ ارسال (جهاد کشاورزی) - زمان اعلام قیمت خرید تضمینی		
۳	معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبرد ریاست جمهوری	- زمان تخصیص اعتبارات مالی جهت خرید تضمینی خرید گندم - مقدار تخصیص اعتبارات مالی جهت خرید تضمینی خرید گندم - زمان انتخاب بانک عامل و انعقاد تفاهم نامه های لازم	روز	۱۵ فروردین ماه هر سال - تاریخ تخصیص اعتبارات مقدار اعتبارات مورد نیاز - مقدار اعتبارات تخصیص یافته ۱۵ اسفند ماه سال قبل - تاریخ انعقاد تفاهم نامه		
۴	وزارت بازرگانی	- زمان راه اندازی و تجهیز مراکز خرید	روز	تاریخ شروع خرید - تاریخ راه اندازی و تجهیز مراکز خرید (استانی)		
		- کیفیت تجهیزات مراکز خرید	تعداد	تعداد تجهیزات موجود - تعداد تجهیزات مورد نیاز با کیفیت مورد نظر (استانی)		
		- کفایت تجهیزات مراکز خرید	تعداد	تعداد تجهیزات موجود - تعداد تجهیزات مورد نیاز (استانی)		
		- زمان انتخاب مباشرین خرید و انعقاد قراردادهای لازم	روز	تاریخ شروع خرید - تاریخ انتخاب مباشرین خرید (استانی)		
		- میزان دقت اندازه گیری کیفیت ظاهری محصول گندم خریداری شده	درصد	درصد افت مفید بازرسی (واقعی) - درصد افت مفید خرید (اعلامی) درصد افت غیر مفید بازرسی (واقعی) - درصد افت غیر مفید خرید (اعلامی)		
		- میزان دقت اندازه گیری درصد سن زدگی محصول گندم خریداری شده	درصد	درصد سن زدگی بازرسی (واقعی) - درصد سن زدگی خرید (اعلامی)		
		- مقدار محصول گندم خریداری شده	تن	(به تفکیک برای کشاورزان، مراکز خرید، شهر، استان، شرکتهای غله و کشور)		
		- متوسط زمان انتظار کشاورزان در مراکز خرید	ساعت	تعداد کشاورزان / مجموع (ساعت مراجعه - ساعت پایان فرایند تحویل گندم)		
		- حداکثر زمان انتظار کشاورزان در مراکز خرید	ساعت	ساعت مراجعه - ساعت پایان فرایند تحویل گندم (استانی)		
		- متوسط زمان پرداخت مطالبات مالی کشاورزان	روز	تعداد کشاورزان / مجموع (تاریخ تحویل گندم - تاریخ پرداخت مطالبات مالی)		
۵	مباشرین خرید گندم	- حداکثر زمان پرداخت مطالبات مالی کشاورزان	روز	تاریخ تحویل گندم - تاریخ پرداخت مطالبات مالی (استانی)		
		- تعداد شکایتهای دریافتی از فرایند خرید گندم از طرف کشاورزان	تعداد	(به تفکیک برای مراکز خرید، شهر، استان، شرکتهای غله و کشور)		
		- تعداد تذکرات و درخواستهای دریافتی از نمایندگان مجلس/استانداران و ... در خصوص فرایند خرید گندم	تعداد	(به تفکیک برای مراکز خرید، شهر، استان، شرکتهای غله و کشور)		
		- میزان دقت اندازه گیری کیفیت ظاهری محصول گندم خریداری شده،	درصد	درصد افت مفید بازرسی (واقعی) - درصد افت مفید خرید (اعلامی) درصد افت غیر مفید بازرسی (واقعی) - درصد افت غیر مفید خرید (اعلامی) درصد سن زدگی بازرسی (واقعی) - درصد سن زدگی خرید (اعلامی)		
		- مقدار محصول گندم خریداری شده	تن	(به تفکیک برای کشاورزان و مباشرین)		
		- متوسط زمان انتظار کشاورزان در مراکز خرید	ساعت	تعداد کشاورزان / مجموع (ساعت مراجعه - ساعت پایان فرایند تحویل گندم)		
		- حداکثر زمان انتظار کشاورزان در مراکز خرید	ساعت	ساعت مراجعه - ساعت پایان فرایند تحویل گندم (استانی)		
		- تعداد شکایتهای دریافتی از فرایند خرید گندم از طرف کشاورزان	تعداد	(مباشرین)		
		- تحویل گندم در زمان تعیین شده	روز	تاریخ تحویل (عملی) - تاریخ تحویل (برنامه ریزی شده)		
		۶	کشاورزان	- متوسط زمان پرداخت مطالبات مالی کشاورزان	روز	تعداد کشاورزان / مجموع (تاریخ تحویل گندم - تاریخ پرداخت مطالبات مالی)
- حداکثر زمان پرداخت مطالبات مالی کشاورزان	روز			تاریخ تحویل گندم - تاریخ پرداخت مطالبات مالی (استانی)		
- متوسط زمان ارسال گزارشهای درخواست شده	روز			تاریخ درخواست گزارش - تاریخ ارسال گزارشهای درخواستی		
۷	بانک عامل	- کیفیت گزارشهای ارسالی	تعداد	موارد ارسالی (ایتمها) - موارد (ایتمهای) درخواستی		

۳-۱۲- جمع بندی فصل سوم

در این فصل ضمن مروری بر کلیات نظام فعلی خرید گندم، به بررسی مسائل و مشکلات نظام فعلی خرید گندم پرداخته شد، که مهم‌ترین آنها به شرح ذیل می‌باشد:

- دخالت مسقیم دولت در فرآیند خرید، نگهداری و توزیع گندم
 - دخالت دولت در منطق عرضه و تقاضا محصول گندم
 - پرداخت یارانه به گندم تحویلی بجای پرداخت به کشاورز
 - خرید بر اساس کیفیت ظاهری و عدم توجه به کیفیت ذاتی گندم
 - انگیزه کم کشاورزان برای بهبود کیفیت ظاهری گندم
 - واکنشی عمل کردن بجای عمل بر اساس برنامه ریزی شده از قبل
 - پایین بودن قیمت فروش گندم از قیمت خرید
- پس از آن راهکارهای پیشنهادی چهار مرحله‌ای ذیل برای بهبود فرآیند خرید گندم ارائه گردید:
- زمانبندی شدن زمان تحویل گندم(طراحی سامانه خرید هدفمند گندم)
 - اصلاح جدول پاکی
 - خرید گندم بر مبنای کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری
 - تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره سازی و توزیع گندم
- در فصل چهارم، جزئیات بیشتری از سامانه خرید تضمینی گندم ارائه خواهد شد.

فصل چهارم

سامانه نظام خرید هدفمند گندم

۴-۱- مقدمه

در این فصل مشخصات فنی سامانه خرید هدفمند گندم، مراحل انجام عملیات سامانه، توالی عملیات سامانه برای ثبت اطلاعات شناسنامه‌ای، مشخصات محموله گندم، مشخصات پوشه‌ها/موجودیت‌های اصلی و فرعی سامانه، دیاگرام فعالیت‌ها و دیاگرام جداول پایگاه داده‌ها و گزارش‌های سامانه ارائه می‌گردد. با توجه به توضیحات ارائه شده در فصل سوم، اگر هر یک یا مجموعه‌ای از پیشنهادهای ارائه شده برای بهبود نظام خرید گندم (که شامل: زمانبندی تحویل گندم، اصلاح جدول پاکی، خرید گندم برمبنای کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری و تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره سازی و توزیع گندم می‌باشد) عملیاتی گردد، امکان استفاده از قابلیت‌های سامانه خرید هدفمند گندم وجود دارد.

۴-۲- مشخصات فنی سامانه

زبانهای برنامه نویسی بکار گرفته شده در تولید سامانه به شرح ذیل است:

- Asp.net
- C# ۲۰۱۰
- JAVASCRIPT
- JSON
- AJAX
- SOAP
- TSQL

بانک اطلاعاتی: (RDMS) ۲۰۰۵ SQL Server

پلت فرم: .Net Framework v۳.۵ sp۱

دسترسی: اینترنت - شبکه داخلی (مبتنی بر وب { مروگر وب سایت })

بستر: Windows Server on IIS (Internet Information Services)

وب سایت: www.nanegandom.ir

زیر سیستم‌ها:

- سامانه خرید گندم (مخصوص کشاورزان)
- سامانه مدیریت اطلاعات پایه (مخصوص مدیران استانها)
- سامانه گزارشات مدیریتی (مخصوص مدیران ستاد و استانها)
- سامانه پاسخگویی تلفنی و پیامکی به کشاورزان (مخصوص پشتیبانها)

۴-۳- مراحل انجام عملیات سامانه خرید هدفمند گندم

پس از تعیین و اعلام قیمت تضمینی خرید گندم، ثبت نام و خرید محصول گندم در هر سال از طریق « سامانه خرید هدفمند گندم و در چهار مرحله انجام می‌شود. در مرحله اول، اطلاعات پایه‌ای مراکز خرید توسط شرکتهای غله و

خدمات بازرگانی مناطق حداکثر تا پایان سال قبل تکمیل می‌گردد. در مرحله دوم، اطلاعات شناسنامه‌ای، کارت ملی، آدرس پستی، تلفن و شماره حساب بانکی (شبا) توسط کشاورزان وارد سامانه خرید هدفمند گندم می‌شود. در مرحله سوم، کشاورزان از طریق سامانه خرید هدفمند گندم ضمن اعلام مقدار گندم تحویلی، و انتخاب نزدیک‌ترین مرکز خرید، تاریخ تحویل گندم خود را نیز تعیین می‌نمایند. در مرحله چهارم، کشاورزان محصول گندم خود را در تاریخ تعیین شده به مرکز خرید مربوطه تحویل می‌دهند و اطلاعات گندم تحویلی وارد سامانه خرید هدفمند گندم می‌گردد.

حداقل سه روز قبل از سررسید تاریخ تحویل گندم، به کشاورزان اطلاع‌رسانی می‌شود (از طریق تلفن یا سامانه خرید هدفمند گندم). اگر در تاریخ تعیین شده تحویل گندم توسط کشاورزان امکان پذیر نباشد، ضمن تعیین تاریخ جدید برای کشاورزان فوق‌الذکر، ظرفیت آزاد شده مراکز خرید به سایر کشاورزان متقاضی تخصیص داده می‌شود.

در صورت عدم دسترسی به اینترنت، کشاورزان می‌توانند از طریق سامانه ۳۰۰۰۰۱۵۱۸ شماره تلفن تماس خود را اعلام نمایند. کارشناسان مستقر در ستاد سامانه ۳۰۰۰۰۱۵۱۸ از طریق تلفن اطلاعات لازم را از کشاورزان اخذ کرده و وارد سامانه خرید هدفمند گندم می‌نمایند.

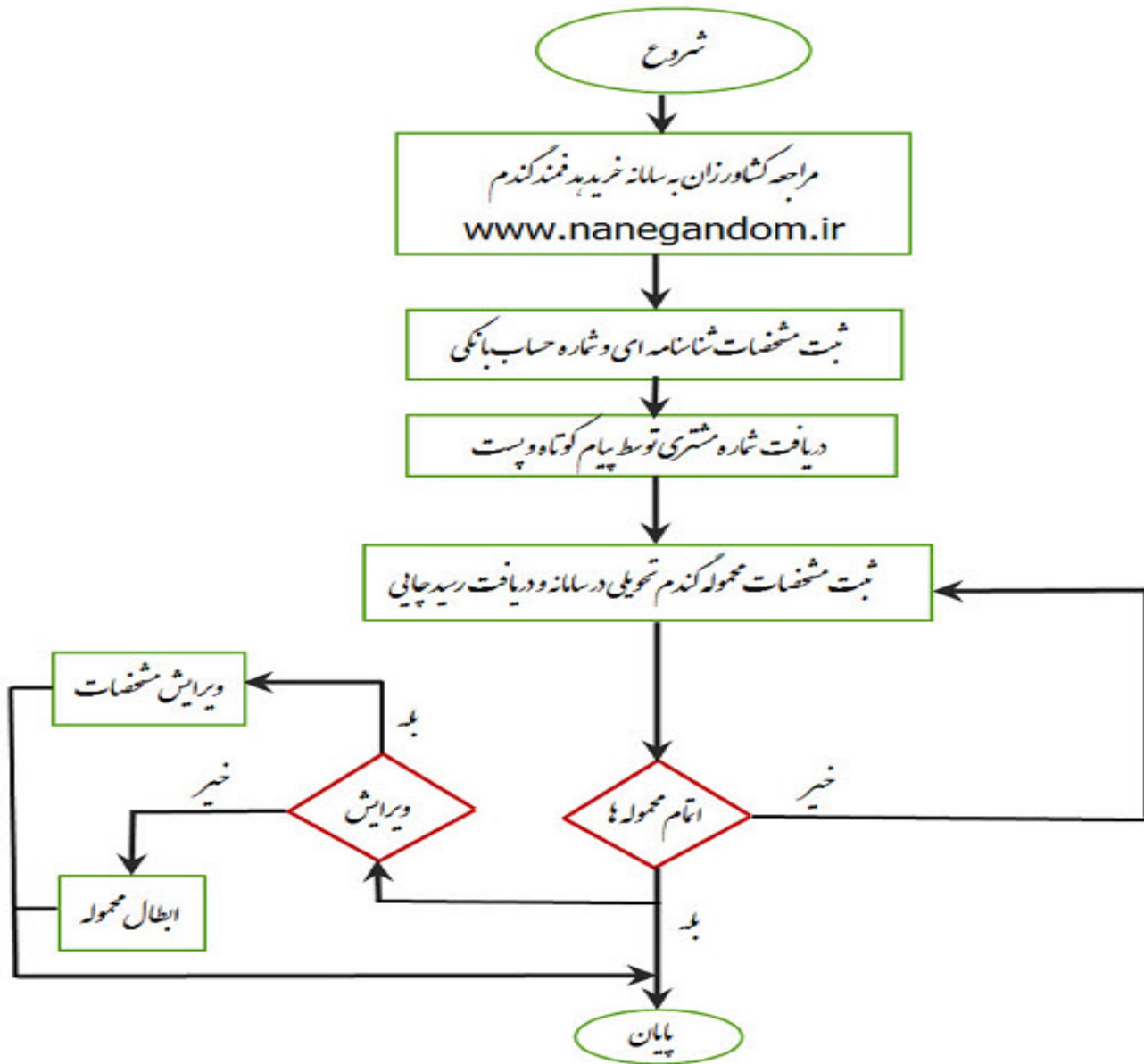
در فصل خرید، اگر برخی از مراکز خرید دسترسی به رایانه یا اینترنت نداشته باشند، اطلاعات محصول گندم خریداری شده مطابق فرمت سامانه خرید هدفمند گندم و به صورت دستی پر شده و حداکثر در پایان همان روز وارد سامانه خرید هدفمند گندم می‌گردد. چکیده‌ای از مراحل فوق در جدول (۴-۱) ارائه شده است.

جدول (۴-۱): مراحل انجام عملیات سامانه خرید هدفمند گندم

مراحل انجام عملیات	شرح فعالیت‌ها	مسئول انجام
مرحله اول	- تعیین و ورود اطلاعات پایه‌ای مراکز خرید	- شرکتهای غله و خدمات بازرگانی مناطق (حداکثر تا پایان سال قبل)
مرحله دوم	- ورود اطلاعات شناسنامه‌ای، کارت ملی، آدرس پستی، تلفن و شماره حساب بانکی (شبا) به سامانه	- کشاورزان
مرحله سوم	- اعلام مقدار و مشخصات گندم تحویلی - انتخاب نزدیک‌ترین مرکز خرید - تعیین تاریخ تحویل گندم	- کشاورزان
مرحله چهارم	- تحویل گندم به مراکز خرید	- کشاورزان
	- سنجش مشخصات کمی و کیفی گندم	- مراکز خرید
	- ورود اطلاعات کمی و کیفی گندم به سامانه خرید هدفمند گندم	- مراکز خرید
	- ورود اطلاعات کمی و کیفی گندم به سامانه بانک عامل	- مراکز خرید
	- پرداخت مطالبات مالی کشاورزان	- شرکتهای غله و خدمات بازرگانی مناطق - بانک عامل

۴-۴- توالی عملیات سامانه برای ثبت اطلاعات شناسنامه‌ای

توالی عملیات سامانه خرید هدفمند گندم برای ثبت اطلاعات شناسنامه‌ای کشاورز به شرح اشکال (۴-۱) الی (۴-۳) می‌باشد.

شکل (۴-۱): توالی عملیات ثبت نام فروش سامانه خرید هدفمند گندم

شرکت بازرگانی دولتی ایران سامانه خرید هدمند گندم سال ۱۳۹۰

مشخصات کشاورز 1 مشخصات محموله گندم 2 ویرایش اطلاعات راهنما 3 امروز سه شنبه ۴ مرداد ۱۳۹۰

مشخصات کشاورز

*فیلدهای ستاره دار حتماً باید تکمیل گردند

نمونه فرم تکمیل شده

کد ملی : ۰ - ۱۸۲۴۲۱ - ۹

نام : علی اکبر

استان : بوشهر

روستا :

بانک : سپه

تلفن همراه : ۰۹ - ۱۲۵۱۷

نشانی الکترونیکی : @

تصویر امنیتی : 3695 -- ۳۶۹۵ عدد رقمی تصویر را عیناً وارد نمایید

شماره شناسنامه : ۱۱

نام خانوادگی : یوسفی

شهر : بوشهر

شماره حساب (شبا) : IR

شماره حساب :

تلفن ثابت : ۰۷۱۱ - ۲۵۶۵

نشانی پستی : خیابان آزادی

ثبت مشخصات در سامانه

شکل (۴-۲): تصویری از صفحه ثبت نام مشخصات کشاورز

شرکت بازرگانی دولتی ایران سامانه خرید هدمند گندم سال ۱۳۹۰

مشخصات کشاورز 1 مشخصات محموله گندم 2 ویرایش اطلاعات راهنما 3 امروز سه شنبه ۴ مرداد ۱۳۹۰

مشخصات کشاورز

علی اکبر یوسفی

عملیات ثبت مشخصات کشاورز با موفقیت به پایان رسید
شماره مشتری و شماره ملی ثبت شده در سامانه به پست الکترونیکی شما (@) و همچنین بصورت پیامک به تلفن همراه شما (۰۹۱۲۵۱۷) ارسال گردید. از این پس با استفاده از شماره مشتری و کد ملی قادر به ثبت نام فروش گندم در سامانه می باشید. در حفظ و نگهداری کد مشتری خود کوشا باشید

شماره مشتری : ۶۸۸۹۷

کد ملی : ۰۰۹۸۲۴۳۱۰

مرحله دوم (مشخصات محموله گندم)

شکل (۴-۳): تصویری از صفحه تاییدیه ثبت مشخصات کشاورز

۴-۵- مشخصات محموله گندم

برای ثبت محموله گندم در سامانه، کشاورز کد مشتری و کد ملی خود را در صفحه محموله وارد می‌نماید. پس از احراز هویت کشاورز، فرم ثبت محموله نمایان شده و با مشخص کردن مقدار و زمان تحویل گندم توسط کشاورز، فهرست مراکز خریدی که با توجه به مقدار محموله و زمان تحویل گندم قابل انتخاب می‌باشند نمایش داده می‌شود. کشاورز با انتخاب مرکز خرید و مشخص نمودن درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید و همچنین درصد سن زدگی، قیمت پایه و کل محموله توسط سامانه محاسبه می‌شود. پس از آن اطلاعات تکمیلی شامل نوع کشت (آبی و دیم)، سطح زیر کشت (هکتار) و همچنین رقم (واریته) گندم تعیین می‌گردد. پس از ثبت موفقیت آمیز محموله، فرم چاپی رسید محموله نمایان می‌شود و کشاورز می‌تواند فرم را چاپ و تا زمان تحویل در نزد خود نگهداری نماید. در همین زمان اطلاعات محموله بصورت پیامک و پست الکترونیکی برای کشاورز ارسال می‌شود. شکل (۴-۴) و شکل (۴-۵) تصویری از صفحه ثبت نام مشخصات محموله گندم را نمایش می‌دهد.

نام	نام خانوادگی	شماره مشتری	استان	شهرستان	خروج
علی اکبر	یوسفی	۶۸۸۹۷	بوشهر	بوشهر	خروج

توجه: بازه تحویل گندم در استان بوشهر از تاریخ ۱۳۹۰/۰۱/۲۵ لغایت ۱۳۹۰/۰۲/۲۰ می‌باشد.

تاریخ تحویل: 25 / اردیبهشت / ۱۳۹۰ / نمایش مراکز خرید

مقدار تحویل: ۵۰,۰۰۰ (کیلوگرم)

روزهای خالی تحویل گندم

مرکز خرید: مجتمع انبارهای چغادک (۱۵ کیلومتر ۱۵ جاده بوشهر- برازجان)

نوع گندم: گندم معمولی گندم دروم

افت مفید: ۱ (درصد) افت غیر مفید: ۱ (درصد) سن زدگی: ۰ (درصد) محاسبه قیمت

برآورد اولیه قیمت هر کیلوگرم گندم: ۳,۶۷۳ (ریال) برآورد قیمت کل محموله گندم: ۱۸۳,۶۵۰,۰۰۰

نوع کشت گندم: آبی دیم سطح زیر کشت: ۲۰ (هکتار) رقم گندم: ۲ داراب

ثبت در سامانه

شکل (۴-۴): تصویری از صفحه ثبت نام مشخصات محموله گندم

شماره ثبت: ۵۶۷۸۲ تاریخ ثبت: ۱۳۹۰/۰۵/۰۲	فرم ثبت نام فروش گندم (سال ۱۳۹۰)	 شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۲ (استان بوشهر)
شماره کارت ملی : ۰۰۹۸۲۴۳۱۰	شماره حساب : بانک سپه	شماره حساب شبا : IR
نام خانوادگی : یوسفی	نام : علی اکبر	
مقدار فروش گندم (کیلوگرم) : ۵۰,۰۰۰	زمان تحویل گندم : تاریخ : ۱۳۹۰/۰۲/۲۵ ساعت : ۰۸:۰۰	
قیمت هر کیلوگرم گندم : ۲,۶۱۲ ریال	مبلغ کل ثبت نام فروش : ۱۸۰,۷۰۰,۰۰۰ ریال	
(مجتمع انبارهای چغادک) بوشهر-بوشهر-کیلومتر ۱۵ جاده بوشهر- برازجان محل تحویل گندم : تلفن تماس مرکز : ۰۷۷۲۲۲۸۶۶ ساعت کاری : ۰۰:۰۰ الی ۲۴:۰۰		
بیشینه افت مفید (درصد)	بیشینه افت غیر مفید (درصد)	سن زدگی (درصد)
۱	۱	۰
رقم گندم : داراب ۲	نوع گشت : آبی	سطح زیر کشت : ۲۰ هکتار
نکات قابل توجه نکته ۱: در محاسبه افت مفید، درصد وزنی دانه های سایر غلات، دانه های شکسته و چروکیده، دانه های جوانه زده، دانه های تغییر رنگ یافته در جوانه و دانه های حشره زده (با استثنای سن زده) در نظر گرفته می شود. نکته ۲: در محاسبه افت غیر مفید نیز، درصد وزنی بذر علف های هرز سمی و غیر سمی، دانه های سیاهک زده، دانه های کپک زده، کاه و کزل، لاشه آفات انباری، مواد خارجی نظیر سنگ، شن، خاک، خاشاک، کلش و غیره در نظر گرفته می شود. نکته ۳: قیمت نهایی گندم تحویلی پس از اندازه گیری درصد افت مفید و غیرمفید و سن زدگی تعیین می گردد. نکته ۴: دریافت و خرید گندم فقط در زمان تعیین شده (زمان تحویل گندم) انجام می شود. اگر کشاورز بخواهد خارج از زمان تعیین شده برای تحویل گندم اقدام نماید، باید مجدداً از طریق سامانه خرید هدفمند گندم زمان جدید را تنظیم نماید. نکته ۵: فروشنده با ارائه کارت ملی ، می تواند نسبت به فروش گندم اقدام نماید.		

شکل (۴-۵): تصویری از صفحه فرم چاپی محموله گندم

لازم به ذکر است که امکان بروز رسانی اطلاعات شخصی کشاورز و همچنین ابطال و چاپ مجدد محموله در سامانه وجود دارد. هر کشاورز می تواند حد اکثر تا ۲۰ محموله را در سامانه ثبت نمایند و ثبت محموله های بیش از آن باید با هماهنگی مدیران و کارشناسان شرکت های غله و خدمات بازرگانی استانها انجام پذیرد.

۴-۶- پوشه‌ها/ موجودیت‌های اصلی و فرعی سامانه

پوشه‌ها/ موجودیت‌های (Entity) اصلی سامانه شامل پوشه کشاورز، پوشه مرکز خرید و پوشه محموله گندم است. پوشه‌های فرعی سامانه نیز شامل پوشه استان، پوشه شهر، پوشه بانک، پوشه رقم (واریته) گندم، پوشه کاربران و پوشه زمان تحویل می‌باشد. در جداول (۴-۱) الی (۴-۹) جزئیات بیشتری از پوشه را ارائه شده است.

جدول (۴-۲): پوشه‌ها/ موجودیت‌های اصلی و فرعی سامانه

موجودیت‌های اصلی سامانه	موجودیت‌های فرعی سامانه
<ul style="list-style-type: none"> ➤ کشاورز/فروشنده ➤ مرکز خرید ➤ محموله گندم ➤ خرید ➤ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ استان ➤ شهر ➤ بانک ➤ رقم (واریته) گندم ➤ زمان تحویل ➤ ...

جدول (۴-۳): پوشه استان

شماره استان	نام استان
-------------	-----------

جدول (۴-۴): پوشه شهر

شماره شهر	نام شهر	شماره استان
-----------	---------	-------------

جدول (۴-۵): پوشه کشاورز/ فروشنده

شماره کارت ملی	نام خانوادگی	نام	شماره استان	شماره شهر	شماره روستا	تلفن ثابت	شماره دورنگار	تلفن همراه	E-Mail	شماره حساب (شبا)	کد شناسایی بانک	نشانی پستی
----------------	--------------	-----	-------------	-----------	-------------	-----------	---------------	------------	--------	------------------	-----------------	------------

جدول (۴-۶): پوشه مراکز ذخیره سازی گندم (سیلو، انبار سر پوشیده، انبار روباز و ...)

شماره مرکز ذخیره سازی	شرح مرکز ذخیره سازی	ظرفیت مرکز ذخیره سازی	ظرفیت دریافت گندم در ساعت	شماره شهر (محل استقرار)	شماره روستا (محل استقرار)	مسئول مرکز ذخیره سازی	تلفن ثابت	تلفن همراه	شماره دورنگار	E-Mail	نشانی پستی
-----------------------	---------------------	-----------------------	---------------------------	-------------------------	---------------------------	-----------------------	-----------	------------	---------------	--------	------------

جدول (۴-۷): پوشه محموله گندم

شماره کارت ملی	شماره کاربری	مقدار گندم تحویلی	درصد افت مفید	درصد افت غیر مفید	درصد سن زدگی	قیمت هر کیلو گرم	قیمت کل محموله	شماره مرکز ذخیره سازی	نوع گندم	سطح زیر کشت	رقم گندم
----------------	--------------	-------------------	---------------	-------------------	--------------	------------------	----------------	-----------------------	----------	-------------	----------

جدول (۴-۸): پوشه بانک

کد شناسایی بانک	نام بانک	کد بانک	شماره تلفن	شماره دور نگار	آدرس پستی
-----------------	----------	---------	------------	----------------	-----------

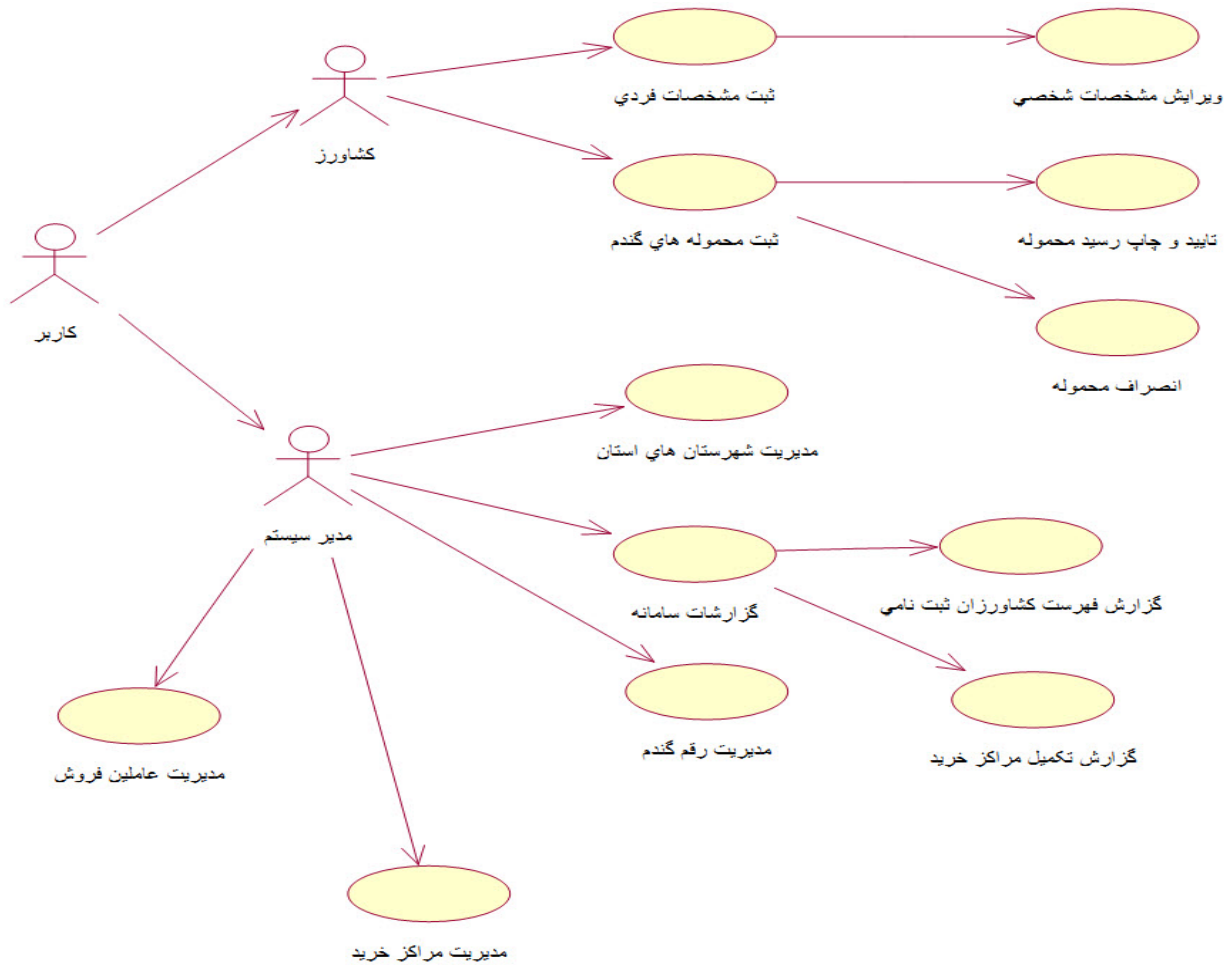
جدول (۴-۹): پوشه موجودی حساب در بانک

شماره حساب	مشخصات صاحبان حساب	موجودی حساب	کد شناسایی بانک
------------	--------------------	-------------	-----------------

جدول (۴-۱۰): پوشه خرید

شماره ثبت نام	شماره کارت ملی کشاورز	شماره حساب کشاورز	کد شناسایی بانک کشاورز	تاریخ خرید	ساعت خرید	درصد افت مفید	درصد غیر مفید	درصد سن زدگی	مرکز خرید	مقدار خرید	قیمت هر کیلو گرم	مجموع قیمت خرید	شماره حساب تخصیصی (شرکت بازرگانی)	کد شناسایی عامل خرید
---------------	-----------------------	-------------------	------------------------	------------	-----------	---------------	---------------	--------------	-----------	------------	------------------	-----------------	-----------------------------------	----------------------

۴-۷- دیاگرام فعالیتها

شکل (۴-۶): دیاگرام فعالیتها

۴-۸- گزارش‌های سامانه خرید هدفمند گندم

با توجه به اطلاعات موجود در سامانه و امکان ثبت اطلاعات سامانه در محیط Excel، طیف وسیعی از گزارشهای مختلف قابل تهیه می‌باشد. در جداول (۴-۱۱) الی (۴-۲۶) تعدادی از گزارشهای نمونه ارائه شده- است.

جدول (۴-۱۱): آخرین وضعیت عملکرد مناطق و استانها در عملیاتی کردن سامانه خرید هدفمند گندم

تاریخ تهیه گزارش: ... / ... / ۱۳۹۰

ردیف	نام شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق	نام استان	تعداد مراکز خرید	ظرفیت کل مراکز خرید (تن)	مقدار ظرفیت تکمیل شده مراکز خرید (درصد)	تعداد کل کشاورزان ثبت نام شده	تعداد کل محموله های ثبت شده
۱	شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱	تهران					
۲		قم					
۳		مرکزی					
۴		البرز					
۵	شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۲	سمنان					
۶		گلستان					
۷		مازندران					
۸					
۹					
۱۰					
۱۱					
..					
۲۹	شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱۳	همدان					
۳۰		کردستان					
۳۱	شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱۴	خوزستان					
جمع							

جدول (۴-۱۲): گزارش تعداد و ظرفیت عملیاتی مراکز خرید

تاریخ تهیه گزارش: .. / .. / ۱۳۰۰

نام استان:					شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ...			
ردیف	نام مرکز خرید	نام خانوادگی مسئول مرکز	تلفن تماس	نشانی پستی	کل ظرفیت عملیاتی دریافت گندم (تن)	ظرفیت عملیاتی دریافت گندم (در ساعت (تن)	ساعت شروع فعالیت	ساعت اتمام فعالیت

جدول (۴-۱۳): گزارش ظرفیت برنامه ریزی شده مراکز خرید

تاریخ تهیه گزارش: .. / .. / ۱۳۰۰

نام استان:					شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ...			
ردیف	نام مرکز خرید	کل ظرفیت عملیاتی (تن)	ظرفیت عملیاتی دریافت گندم در (ساعت (تن)	مقدار ظرفیت تکمیل شده (تن)	مقدار ظرفیت باقیمانده (تن)	مقدار ظرفیت تکمیل شده (درصد)	تعداد کل کشاورزان ثبت نام شده	تعداد کل محموله های ثبت شده

نظام خرید هدفمند گندم

جدول (۴-۱۵): گزارش وضعیت خرید گندم و پرداخت مطالبات مالی کشاورزان به تفکیک مراکز خرید

از مورخ .../.../۱۳ الی .../.../۱۳

وضعیت پرداخت مطالبات مالی کشاورزان			نام مرکز خرید:		نام استان:			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ...									
								مقدار تحویل گندم (تن)	تاریخ تحویل	مشخصات کشاورزان			ردیف				
مبلغ باقیمانده (ریال)	تاریخ پرداخت	مبلغ پرداخت شده (ریال)	ارزش ریالی محموله گندم تحویلی (ریال)	متوسط رطوبت (درصد)	متوسط مشخصات کیفی محموله های گندم تحویلی	سن زدگی (درصد)	افت غیر مفید (درصد)			افت مفید (درصد)	شماره ملی	نام		نام خانوادگی			
جمع																	

جدول (۴-۱۷): گزارش وضعیت خرید گندم و پرداخت مطالبات مالی کشاورزان به تفکیک شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق

از مورخ ۱۳۰۰/۰۰/۰۰ الی ۱۳۰۰/۰۰/۰۰

وضعیت پرداخت مطالبات مالی کشاورزان	ارزش ریالی گندم تحویلی (ریال)	متوسط رطوبت (درصد)	متوسط مشخصات کیفی محموله‌های گندم تحویلی			مقدار تحویل گندم (تن)	نام شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق	ردیف
			سن‌زدگی (درصد)	افت غیر مفید (درصد)	افت مفید (درصد)			
مبلغ باقیمانده (ریال)	مبلغ پرداخت شده (ریال)							
							جمع	

جدول (۴-۱۸): گزارش عملکرد فروشنده گندم

نام خانوادگی :		نام :		شماره کارت ملی :		شماره حساب شبیا :												
شماره فرم ثبت نام فروش	مشخصات فرم ثبت نام فروش گندم (پیش بینی)						مشخصات فروش گندم (عملکرد واقعی)						درصد انحراف عملکرد واقعی از پیش بینی					
	مکان تجویز (کد)	مبلغ	فروش (ریال)	مقدار	تجویز (تن)	ساعت تجویز	تاریخ تجویز	اقت غیر مفید	اقت مفید	مکان تجویز (کد)	مبلغ	فروش (ریال)	مقدار	تجویز (تن)	ساعت تجویز	تاریخ تجویز	اقت غیر مفید	اقت مفید

جدول (۴-۱۹): گزارش عملکرد مراکز خرید و استانهها

نام استان :							شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ...													شماره مرکز خرید			
متوسط درصد انحراف عملکرد واقعی از پیش بینی							مشخصات فروش گندم (عملکرد واقعی)							مشخصات فرم ثبت نام فروش گندم (پیش بینی)									
مکان تجویل	مقدار فاصله (مقدار فاصله) مبلغ	فروش (ریال)	مقدار تجویل (تن)	ساعت تجویل	تاریخ تجویل	اقت غیر مفید	اقت مفید	مکان تجویل (کد)	مبلغ فروش (ریال)	مقدار تجویل (تن)	ساعت تجویل	تاریخ تجویل	اقت غیر مفید	اقت مفید	مکان تجویل (کد)	مبلغ فروش (ریال)	مقدار تجویل (تن)	ساعت تجویل	تاریخ تجویل		اقت غیر مفید	اقت مفید	
									✓	✓						✓	✓				✓	✓	متوسط
									✓	✓						✓	✓						جمع

جدول (۴-۲): گزارش عملکرد شرکتهای غله و خدمات بازرگانی مناطق (سال ۱۳۹۰)

متوسط درصد انحراف عملکرد واقعی از برنامه							میانگین مشخصات فروش گندم (عملکرد واقعی)							میانگین مشخصات فرم ثبت نام فروش گندم (برنامه)							شماره شرکت غله	
مکان تجویز (مقدار فاصله)	مبلغ فروش (ریال)	مقدار تجویز (تن)	ساعت تجویز	تاریخ تجویز	اقت غیر مفید	اقت مفید	مکان تجویز (کد)	مبلغ فروش (ریال)	مقدار تجویز (تن)	ساعت تجویز	تاریخ تجویز	اقت غیر مفید	اقت مفید	مکان تجویز (کد)	مبلغ فروش (ریال)	مقدار تجویز (تن)	ساعت تجویز	تاریخ تجویز	اقت غیر مفید	اقت مفید		
	✓	✓			✓	✓		✓	✓			✓	✓		✓	✓			✓	✓		متوسط
	✓	✓						✓	✓						✓	✓						جمع

جدول (۴-۲۱): گزارش عملکرد مراکز خرید

نام مرکز خرید :	نام استان :	شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ...	
وضعیت ارقام کشت گندم			
درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	نام رقم کشت (واریته)
			جمع

جدول (۴-۲۲): گزارش عملکرد استانها (وضعیت ارقام کشت گندم)

شرکت غله و خدمات بازرگانی : منطقه ...															استان :	
وضعیت ارقام کشت گندم																
جمع کل (استان)		مرکز خرید ...			مرکز خرید ...			مرکز خرید ...			مرکز خرید ...			نام رقم کشت (واریته)		
درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)		
																جمع

جدول (۴-۲۳): گزارش عملکرد خرید گندم کل کشور (ارقام کشت به تفکیک مناطق)

وضعیت ارقام کشت گندم												
جمع کل کشور			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱۴			...			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱			نام رقم کشت (وارسته)
درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	
												جمع

جدول (۴-۲۴): گزارش عملکرد خرید گندم کل کشور (وضعیت درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید)

شرکت غله و خدمات بازرگانی : منطقه ...															استان :		
وضعیت درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید																	
جمع کل (استان)		مرکز خرید ...			مرکز خرید ...			مرکز خرید ...			مرکز خرید ...			افت غیر مفید	افت مفید		
درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)			مقدار پیش بینی (تن)	
															۰	۰	
															۱		
															...		
															۷		
															۰	۱	
															۱		
															...		
															۷		
															۰	۲	
															۱		
															...		
															۷		
																...	
																جمع	

جدول (۴-۲۵): گزارش عملکرد شرکت غله و خدمات بازرگانی (وضعیت افت مفید و افت غیر مفید)

شرکت غله و خدمات بازرگانی : منطقه ...																
وضعیت افت مفید و افت غیر مفید (تن)																
جمع کل (شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ...)			استان ...			استان ...			استان ...			استان ...			افت مفید	افت غیر مفید
درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)		
															۰	۰
															۱	
															...	
															۷	
															۰	۱
															۱	
															...	
															۷	
															۰	۲
															۱	
															...	
															۷	
														
															جمع	

جدول (۴-۲۶): گزارش عملکرد خرید گندم در کل کشور (وضعیت افت مفید و افت غیر مفید)

وضعیت افت مفید و افت غیر مفید (تن)

جمع کل (کشور)			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱۴			...			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۲			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱			افت غیر مفید	افت مفید
			درصد	مقدار	مقدار پیش بینی (تن)	درصد	مقدار	مقدار پیش بینی (تن)	درصد	مقدار	مقدار پیش بینی (تن)	درصد	مقدار	مقدار پیش بینی (تن)		
انحراف	عملکرد واقعی (تن)	پیش بینی (تن)	انحراف	عملکرد واقعی (تن)	پیش بینی (تن)	انحراف	عملکرد واقعی (تن)	پیش بینی (تن)	انحراف	عملکرد واقعی (تن)	پیش بینی (تن)	انحراف	عملکرد واقعی (تن)	پیش بینی (تن)		
															۰	۰
															۱	
															...	
															۷	۱
															۰	
															۱	
															...	۲
															۷	
															۰	
															۱	...
															...	
															۷	
															...	جمع
															...	
															...	

جدول (۴-۲۷): گزارش عملکرد خرید گندم در کل کشور (وضعیت سن زدگی)

وضعیت سن زدگی (تن)															
جمع کل (کشور)			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱۴			...			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۲			شرکت غله و خدمات بازرگانی منطقه ۱			درصد سن-زدگی
درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	درصد انحراف	مقدار عملکرد واقعی (تن)	مقدار پیش بینی (تن)	
															۰
															۱
															۲
															۳
															۴
															...

لازم به ذکر است، گزارشهای مربوط به ارقام (واریته) کشت و نوع کشت (آبی یا دیم) نیازمند مجهز بودن مراکز خرید به ابزارهای اندازه گیری و آزمایشگاهی مربوطه می باشد. در شرایط فعلی فقط امکان اندازه گیری درصد افت مفید، درصد افت غیر مفید و درصد سن زدگی در مراکز خرید موجود می باشد.

۴-۹- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در فصل اول این تحقیق، نظام فعلی خرید گندم، تاریخچه گندم، عناصر و مواد تشکیل دهنده گندم، انواع گندم، شرایط مناسب برای رشد گندم، آفات و بیماریهای گیاه گندم، کیفیت گندم از نظر مشخصات ظاهری و فیزیکی، مشخصات کیفی خرید گندم های داخلی، خرید تضمینی گندم در گذشته و حال، قوانین مرتبط با خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، قیمت تثبیتی محصولات اساسی کشاورزی، قیمت تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، قانون قیمت گذاری و تضمین خرید محصولات کشاورزی و تحولات آن، برخی از ضعف های موجود در قوانین خرید تضمینی، فرآیند تعیین، پیشنهاد و تصویب قیمت های تضمینی، مراحل تصویب قیمت تضمینی خرید گندم، وظایف و مأموریت های اصلی شرکت بازرگانی دولتی ایران در فرآیند خرید گندم، دستگاه های مباشر خرید محصول گندم، فرآیند خرید تضمینی گندم و سامانه خرید نقدی گندم بانک ملت (بانک ملت) مورد بررسی قرار گرفت.

در فصل دوم، نظام خرید گندم در سایر کشورها مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با توجه به توضیحات ارائه شده در خصوص کشورهای مورد مطالعه، به نظر می‌رسد در فرآیند مدیریت صنعت گندم سه نقش عمده برای دولت‌ها قابل تصور است، که شامل «تصدی‌گری»، «توانمندسازی و هدایت» و «حمایت» می‌باشد. در مرحله تصدی‌گری، بدلیل نقش استراتژیک گندم در سبد غذایی مردم و فقدان تشکل‌ها و نهادهای خصوصی قوی، دولت‌ها با سیاست‌های حمایتی، ضمن تشویق کشاورزان به کاشت گندم، بخش عمده‌ای از فرآیند قیمت‌گذاری، خرید، نگهداری و توزیع گندم را بر عهده دارند. در مرحله توانمندسازی و هدایت، نهادها و تشکل‌های خصوصی با هدایت‌ها و سیاست‌های دولت شکل گرفته و با مشارکت محدود دولت، مسئولیت خرید، نگهداری و توزیع گندم را بر عهده می‌گیرند. در مرحله حمایتی، با سیاست‌گذاری‌ها و هدایت‌های دولت، تشکل‌ها و نهادهای خصوصی و ساز و کارهای بازار آزاد شکل گرفته و کلیه امور مربوط به فرآیند قیمت‌گذاری، خرید، نگهداری و توزیع گندم را مدیریت می‌نمایند. آمریکا، کانادا و استرالیا نمونه‌هایی از کشورهای پیشرو هستند که با اعمال سیاست‌های حمایتی (از جمله دادن وام‌های کم بهره و طولانی مدت، معافیت‌های مالیاتی، بیمه محصولات و غیره) به افزایش کیفیت، کاهش قیمت تمام‌شده و افزایش رقابت‌پذیری محصولات تولیدی کمک می‌نمایند. در بررسی‌های انجام‌شده در فصل اول، نشان دهنده این است که در فرآیند مدیریت صنعت گندم، دولت ایران هنوز در مرحله تصدی‌گری بوده و باید فعالیت‌های گسترده و فشرده‌ای در بخش ایجاد، توانمندسازی و هدایت تشکل‌ها و نهادهای خصوصی و اعمال سیاست‌های تشویقی و حمایتی از این نهاد انجام شود.

در فصل سوم، ضمن مروری بر کلیات نظام خرید گندم، به بررسی ریشه مسائل و مشکلات نظام فعلی خرید گندم پرداخته شد، که مهم‌ترین آنها به شرح ذیل می‌باشد:

- دخالت مسقیم دولت در فرآیند خرید، نگهداری و توزیع گندم

- دخالت دولت در منطق عرضه و تقاضا محصول گندم
 - پرداخت یارانه به گندم تحویلی بجای پرداخت به کشاورز
 - خرید بر اساس کیفیت ظاهری و عدم توجه به کیفیت ذاتی گندم
 - انگیزه کم کشاورزان برای بهبود کیفیت ظاهری گندم
 - واکنشی عمل کردن بجای عمل بر اساس برنامه ریزی شده از قبل
 - پایین بودن قیمت فروش گندم از قیمت خرید
- پس از آن راهکارهای پیشنهادی چهار مرحله‌ای ذیل برای بهبود فرآیند خرید گندم ارائه گردید:
- زمانبندی شدن زمان تحویل گندم (طراحی سامانه خرید هدفمند گندم)
 - اصلاح جدول پاکی
 - خرید گندم بر مبنای کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری
 - تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره سازی و توزیع گندم
- برخی از مزایا و نتایج مثبت زمانبندی کردن تحویل محموله‌های گندم با استفاده از سامانه خرید هدفمند گندم به شرح ذیل می‌باشد:
- داشتن اطلاع کافی از مقدار دریافت محصول گندم در سال.
 - امکان برنامه ریزی بهتر برای واردات و صادرات محصول گندم.
 - قابل پیش بینی بودن فضای مورد نیاز برای نگهداری محصول گندم.
 - کاهش یا حذف صف های طولانی کامیونها در مراکز خرید.
 - تأمین نقدینگی مورد نیاز و امکان پرداخت به موقع مطالبات کشاورزان.
 - افزایش رضایت کشاورزان.
 - امکان عقد قرارداد (پس از ثبت نام فروش) و دادن مبلغی به عنوان پیش پرداخت.

- امکان هدایت بخش مازاد بر نیاز گندم به سمت کاشت سایر محصولات کشاورزی (از ارقام مرغوب و تا سقف گندم مورد نیاز کشور قرارداد بسته می شود و مابقی ظرفیت تولید به سمت سایر محصولات هدایت می گردد).

- امکان تهیه گزارشهای مختلف مدیریتی برای تصمیم گیریهای آینده.

در فصل چهارم، مشخصات فنی سامانه خرید هدفمند گندم، مراحل انجام عملیات سامانه، توالی عملیات سامانه برای ثبت اطلاعات شناسنامه‌ای، مشخصات محموله گندم، مشخصات پوشه‌ها/موجودیت‌های اصلی و فرعی سامانه، دیاگرام فعالیت‌ها و دیاگرام جداول پایگاه داده‌ها و گزارش‌های سامانه ارائه گردید. با توجه به توضیحات ارائه شده در فصل سوم، اگر هر یک یا مجموعه‌ای از پیشنهادهای ارائه شده برای بهبود نظام خرید گندم (که شامل: زمانبندی تحویل گندم، اصلاح جدول پاکی، خرید گندم برمبنای کیفیت ذاتی و کیفیت ظاهری و تقویت نقش بخش خصوصی در فرآیند خرید، ذخیره سازی و توزیع گندم می‌باشد) عملیاتی گردد، امکان استفاده از قابلیت‌های سامانه خرید هدفمند گندم وجود دارد. در پایان این فصل، ضمن ارائه مجدد چکیده‌ای از فعالیت‌ها انجام شده و دستاوردهای حاصل از اجرای طرح، به بررسی تطبیقی مراحل پیشنهادی و نتایج مورد انتظار انجام پروژه بر اساس RFP و مجموعه فعالیت‌ها و نتایج بدست-آمده پرداخته شده است.

نظام خرید هدفمند گندم

جدول (۴-۲۸): بررسی تطبیقی مراحل اجرای پروژه با مراحل پیشنهادی انجام پروژه بر اساس RFP

مراحل پیشنهادی انجام پروژه بر اساس RFP								مراحل اجرای پروژه	ردیف
تهیه برنامه نرم افزاری اجرایی کامل نظام	تهیه دستورالعمل اجرایی نظام هدفمند خرید گندم اعم از ساختار، وظائف، فرآیند، روش، فرمت قرارداد و ...	تهیه نمودار جریان داده‌ها و اطلاعات	توجیه همه جانبه نظام طراحی شده	طراحی نظام هدفمند خرید گندم	مطالعه تطبیقی در خصوص نظام خرید گندم ایران با پنج کشور منتخب	بررسی و شناسایی نظام خرید گندم در پنج کشور جهان	مطالعه و شناخت نظام خرید گندم در گذشته و حال		
							۷	فصل اول: مطالعه، شناخت و مستند سازی نظام خرید گندم در گذشته و حال (تاریخچه، قوانین، وظایف، فرآیندها، سامانه بانک ملت و ...)	۱
					۷	۷		فصل دوم: بررسی سیستم خرید گندم در پنج کشور جهان (مطالعه تطبیقی ایران با سایر کشورها و ...)	۲
			۷	۷				فصل سوم: طراحی نظام خرید هدفمند گندم (شناسایی افراد خبره، بررسی مسائل و مشکلات، راهکارهای پیشنهادی و ...)	۳
۷	۷	۷						فصل چهارم: سامانه نظام خرید هدفمند گندم (توالی عملیات سامانه، پوشه‌ها/موجودیت‌های اصلی و فرعی، دیاگرام فعالیت‌ها و دیاگرام جداول پایگاه داده‌ها و ...)	۴

جدول (۴-۲۹): بررسی تطبیقی راه کارهای اجرای پروژه با اهداف کلان پروژه بر اساس RFP

اهداف کلان پروژه بر اساس RFP					راه کارهای اجرای پروژه	ردیف
هدایت بخش مازاد بر نیاز به سمت کاشت سایر محصولات کشاورزی	جلوگیری از هدر رفتن سرمایه (بدلیل فضای نگهداری، عدم آگاهی از تولید سالانه، عدم مقابله مناسب با نوسان قیمت گندم جهانی)	حمایت جدی از کشاورزان با بهره گیری از یک مکانیزم مناسب	جذب بخشی از بازارهای جهانی گندم	دستیابی به گندم با کیفیت بالا در کشور		
√	√	√	√		پیش ثبت نام و اعلام تقریبی مقدار گندم، افت معیبد، غیر معیبد، سن زدگی، رقم گندم، نوع کاست و ...	۱ سامانه خرید هدفمند گندم
√			√		امکان تولید سفارسی گندم (رقم، نوع کشت، مقدار و ...)	
		√			امکان عقد قرارداد و دادن مبلغی به عنوان پیش پرداخت	
	√		√		امکان آگاهی از مقدار تقریبی تحویل و کیفیت گندم و بر نامه ریزی برای فضاهای نگهداری، نقدینگی، واردات، صادرات گندم و ...	
√	√				امکان هدایت بخش مازاد بر نیاز گندم به سمت کاست سایر محصولات کشاورزی	
		√			زمانبندی شدن زمان تحویل گندم (کاهش و حذف صف، افزایش کیفیت افت زنی، کاهش فشار نقدینگی، امکان پرداخت بموقع مطالبات، مدیریت فضای نگهداری و ...)	
			√	√	کاهش تدریجی دامنه پذیرش درصد افت معیبد و درصد افت غیر معیبد	۲ اصلاح جدول پآکی
			√	√	معنی دار کردن فاصله اعداد قیمتی اعلام شده در جدول پآکی	
	√		√	√	استفاده از الگهای استاندارد در تحویل گندم (با منافع ۲۰*۲)	
			√	√	لحاظ کردن جریمه سنگین ربالی برای سن زدگی	
			√	√	خرید گندم بر مبنای کیفیت ذاتی (پروتئین، گلوتن، هکتولیترا، ذلنی و ...)	۳
					یکسان سازی قیمت خرید و فروش گندم	۴ تقویت نقش بخش خصوصی
					لحاظ کردن هزینه های تبعی خرید و نگهداری در فروش گندم	
		√			پرداخت یارانه به نهاده تولید گندم و آزاد سازی قیمت ها	
		√			حمایت از سکل کبری تشکل های خصوصی محلی، استانی و ملی گندم (تسهیلات مالی کم بهره، معافیت مالیاتی، بیمه و ...)	

جدول (۴-۳۰): بررسی تطبیقی راه کارهای اجرای پروژه با خروجی ها، دستاوردها و نتایج مورد انتظار پروژه بر اساس RFP

خروجی ها، دستاوردها و نتایج مورد انتظار پروژه بر اساس RFP							راه کارهای اجرای پروژه	ردیف
امکان حمایت مناسب از کشاورزان	واگذاری فعالیت ها به بخش خصوصی	ایجاد امکان برنامه ریزی برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم	ایجاد امکان برنامه ریزی برای کاشت سالیانه گندم	ایجاد امکان صادرات گندم	افزایش سطح کیفی گندم بگونه ای که با استانداردهای جهانی برابری نماید	رفع موانع نظام فعلی		
		√	√	√		√	پیش ثبت نام و اعلام تقریبی مقدار گندم، افت مفید، غیر مفید، سن زدگی، رقم گندم، نوع کاشت و ...	۱ سامانه خرید هدفمند گندم
		√	√	√	√	√	امکان تولید سفارشی گندم (رقم، نوع کشت، مقدار و ...)	
√				√	√		امکان عقد قرارداد و دادن مبلغی به عنوان پیش پرداخت	
		√		√		√	امکان آگاهی از مقدار تقریبی تحویل و کیفیت گندم و بر نامه ریزی برای فضاهای نگهداری، نقدینگی، واردات، صادرات گندم و ...	
		√	√			√	امکان هدایت بخش مازاد بر نیاز گندم به سمت کاشت سایر محصولات کشاورزی	
√		√			√	√	زمانبندی شدن زمان تحویل گندم (کاهش و حذف صف، افزایش کیفیت افت زنی، کاهش فشار نقدینگی، امکان پرداخت بموقع مطالبات، مدیریت فضای نگهداری و ...)	
				√	√	√	کاهش تدریجی دامنه پذیرش درصد افت مفید و درصد افت غیر مفید	۲ اصلاح جدول پاکی
				√	√	√	معنی دار کردن فاصله اعداد قیمتی اعلام شده در جدول پاکی	
				√	√	√	استفاده از الک های استاندارد در تحویل گندم (با منافذ ۲*۲۰)	
				√	√	√	لحاظ کردن جریمه سنگین ریالی برای سن زدگی	
				√	√	√	خرید گندم بر مبنای کیفیت ذاتی (پروتئین، گلوتن، هکتولیترا، ذلنی و ...) و کیفیت ظاهری	۳
	√					√	یکسان سازی قیمت خرید و فروش گندم	۴ تقویت نقش بخش خصوصی
	√					√	لحاظ کردن هزینه های تبعی خرید و نگهداری در فروش گندم	
√	√				√	√	پرداخت یارانه به نهاده تولید گندم و آزاد سازی قیمت ها	
√	√					√	حمایت از شکل گیری تشکلهای خصوصی محلی، استانی و ملی گندم (تسهیلات مالی کم بهره، معافیت مالیاتی، بیمه و ...)	

جدول (۴-۳۱): بررسی تطبیقی مراحل اجرای پروژه با مراحل پیشنهادی انجام پروژه بر اساس پروپوزال

مراحل انجام پروژه				مراحل اجرای پروژه بر اساس پروپوزال	مرحله
فصل اول: مطالعه، شناخت و مستند سازی نظام خرید گندم در گذشته و حال	فصل دوم: بررسی سیستم خرید گندم در پنج کشور جهان	فصل سوم: طراحی نظام خرید هدفمند گندم	فصل چهارم: سامانه نظام خرید هدفمند گندم		
			√	مطالعه و بررسی وظایف و مأموریت های اصلی شرکت بازرگانی دولتی ایران در خصوص خرید و تأمین گندم مورد نیاز کشور در گذشته و حال	۱
			√	شناسایی و مستند سازی مراحل انجام فرآیند/نظام خرید گندم	
			√	شناسایی و مستند سازی آیین نامه ها، دستورالعمل ها و قوانین انجام نظام خرید گندم	
			√	شناسایی و مستند سازی نرم افزارها و سخت افزارهای مربوط به نظام خرید گندم	
	√			آشنایی با ذینفعان و انتظارات آنها از نظام خرید گندم	
	√			شناسایی و مستندسازی ورودی ها و خروجی های هر یک از بخش های نظام خرید گندم	
	√			تعیین معیارهای اندازه گیری سنجش عملکرد نظام خرید گندم	
	√			اندازه گیری معیارهای سنجش عملکرد نظام خرید گندم	

جدول (۴-۳۱): بررسی تطبیقی مراحل اجرای پروژه با مراحل پیشنهادی انجام پروژه بر اساس پروپوزال (ادامه ۱)

مراحل انجام پروژه				مراحل اجرای پروژه بر اساس پروپوزال	مرحله
فصل اول: مطالعه، شناخت و مستند سازی نظام خرید گندم در گذشته و حال	فصل دوم: بررسی سیستم خرید گندم در پنج کشور جهان	فصل سوم: طراحی نظام خرید هدفمند گندم	فصل چهارم: سامانه نظام خرید هدفمند گندم		
	√			بررسی نظام خرید گندم در پنج کشور جهان (دو کشور برتر صادر کننده، دو کشور مهم وارد کننده و یک کشور وارد و صادر کننده گندم)	۲
	√			بررسی نقش و وظیفه نهادهای دولتی و غیر دولتی در نظام خرید گندم	
	√			بررسی نحوه تعاملات بین نهادهای مربوط به نظام خرید گندم (در صورت امکان)	
	√			بررسی موفقیت ها و ناکامی های مربوط به نظام خرید گندم (در صورت امکان)	
	√			بررسی وضعیت شاخص های اندازه گیری عملکرد نظام خرید گندم (در صورت امکان)	

جدول (۴-۳۱): بررسی تطبیقی مراحل اجرای پروژه با مراحل پیشنهادی انجام پروژه بر اساس پروپوزال (ادامه ۲)

مراحل انجام پروژه				مراحل اجرای پروژه بر اساس پروپوزال	مرحله
فصل اول: مطالعه، شناخت و مستند سازی نظام خرید گندم در گذشته و حال	فصل دوم: بررسی سیستم خرید گندم در پنج کشور جهان	فصل سوم: طراحی نظام خرید هدفمند گندم	فصل چهارم: سامانه نظام خرید هدفمند گندم		
		√		شناسایی افراد خبره نظام خرید گندم	۳
		√		شناسایی نیازها و انتظارات جدید هر یک از ذینفعان نظام خرید گندم	
		√		شناسایی، تجزیه و تحلیل و اولویت بندی تنگناها و مشکلات نظام خرید گندم	
		√		شناسایی و حذف مراحل غیر ضروری نظام خرید گندم	
		√		طراحی مجدد بخش ها و یا کل انجام نظام خرید گندم متناسب به نیازها و انتظارات جدید	
		√		ساده سازی انجام فرآیند/نظام خرید گندم از طریق استفاده از امکانات تکنولوژی اطلاعات (IT)، ساده سازی، تدوین استانداردها، آموزش پرسنل و ...	
		√		نهایی کردن پیشنهادات اصلاحی با مدیران و کارشناسان کارفرما	
√				تهیه نمودار جریان داده ها و اطلاعات نظام خرید هدفمند گندم	
√				تهیه دستورالعمل اجرایی نظام خرید هدفمند گندم اعم از ساختار، وظائف، فرآیند، روش، و ...	
		√		ارائه دلایل توجیهی برای نظام جدید خرید گندم	

جدول (۴-۳۱): بررسی تطبیقی مراحل اجرای پروژه با مراحل پیشنهادی انجام پروژه بر اساس پروپوزال (ادامه ۳)

مراحل انجام پروژه				مراحل اجرای پروژه بر اساس پروپوزال	مرحله
فصل اول: مطالعه، شناخت و مستند سازی نظام خرید گندم در گذشته و حال	فصل دوم: بررسی سیستم خرید گندم در پنج کشور جهان	فصل سوم: طراحی نظام خرید هدفمند گندم	فصل چهارم: سامانه نظام خرید هدفمند گندم		
		√	√	طراحی مفهومی نظام خرید هدفمند گندم (فایلهای اطلاعاتی، نوع ارتباطات و تعاملات و ...)	۴
				انتخاب زبان برنامه نویسی، کد نویسی و تهیه برنامه نرم افزاری اجرایی نظام خرید هدفمند گندم	
				تست و نهایی کردن برنامه نرم افزاری نظام خرید هدفمند گندم (اجرای پایلوت توسط کارشناسان کارفرما)	
				تهیه راهنمای استفاده از نرم افزاری نظام خرید هدفمند گندم و ارائه گزارش نهایی	

فهرست منابع و مأخذ

منابع و مأخذ

- ۱- کانون انجمن های صنفی صنایع غذایی ایران، ۱۹ مرداد ۱۳۸۹، www.wordfood.ir.
- ۲- مرادخانی امیر، « فناوری اطلاعات و ارتباطات در تولید گندم»، موسسه آموزش عالی روزبه.
- ۳- www.moc.gov.ir، ۱۳۸۹/۰۶/۰۸.
- ۴- سمیعی محمد، کیفیت گندم‌های ایران، انتشارات هسته خود کفایی، تحقیقاتی صنایع ارد و نان، شهریور ۱۳۸۳
- ۵- بررسی خرید تضمینی محصولات اساسی کشاورزی در سال زراعی ۱۳۸۶-۱۳۸۷، www.spac.ir
- ۶- احمدیان مجید، تعیین معادله نظری قیمت تضمینی گندم در ایران.
- ۷- تحلیل سیاست قیمت‌گذاری محصولات زراعی در سال ۱۳۸۴ «بررسی هزینه تولید محصولات زراعی در سال زراعی ۸۲-۸۳ و پیشنهاد قیمت‌های خرید تضمینی در سال ۱۳۸۴»
- ۸- سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی، ۱۳۸۷/۰۹/۰۹، www.aftab.ir.
- ۹- www.gtc-portal.com، ۱۳۸۹/۰۶/۲۳.
- ۱۰- ایران اکونومیست، ۲۷ تیر ۱۳۸۹، www.iraneconomist.com
- ۱۱- فعالیت های قبل از شروع خرید گندم داخلی، ۱۳۸۹/۰۶/۰۸، www.moc.gov.ir.
- ۱۲- روند کلی خرید تضمینی گندم داخلی، ۱۳۸۹/۰۶/۰۸، www.moc.gov.ir.
- ۱۲-۱- بانک اطلاعات زراعت، دفتر آمار و فناوری اطلاعات، وزارت جهاد کشاورزی.
- ۱۲-۲- آمارنامه کشاورزی سال ۱۳۸۷-۱۳۸۶، دفتر آمار و فناوری اطلاعات، وزارت جهاد کشاورزی.
- ۱۲-۳- « نتایج طرح آمارگیری نمونه‌ای گندم و جو سال زراعی ۱۳۸۷ - ۱۳۸۸ » دفتر آمار و فناوری اطلاعات، وزارت جهاد کشاورزی.
- ۱۲-۴- مرکز آمار ایران، سالنامه آماری سال ۱۳۸۷.
- ۱۲-۵- مرکز آمار ایران، سالنامه آماری سال ۱۳۸۸.
- ۱۲-۶- « گزارش عملکرد فعالیت‌های اصلی شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران از آغاز تا پایان دولت نهم »، شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران، معاونت برنامه‌ریزی.
- ۱۲-۷- « گزارش تحلیلی از عمده فعالیت‌های اصلی شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران در سال ۸۸ و مقایسه آن با سال ۸۷»، شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران، معاونت برنامه‌ریزی.
- ۱۳- ابراهیمی علی، « خرید و نگهداری گندم »، ۱۳۸۳/۰۷/۰۵، www.hamshahrionline.ir.
- ۱۴- معصوم پور مریم، « گندم »، ۲۰۰۸/۰۵/۳۱، www.mydocument.ir.
- ۱۵- یوسفی مهدی، « نان و اصلاح الگوی مصرف »، هفته سوم آذر ۱۳۸۸، www.tebyan.net.
- ۱۶- شرکت بازرگانی دولتی ایران، ۱۳۸۹، سرفصل نیازمندیهای پیشنهادی (RFP) برای طراحی و استقرار نظام هدفمند خرید گندم.

- ۱۷- www.dolat.ir، ۱۳۸۹/۰۴/۲۵.
- ۱۸- خانی فضل اله، « خرید گندم براساس کیفیت»، ماهنامه دام کشت و صنعت، شماره ۹۷.
- ۱۹- بازننگری در دستورالعمل و جدول پاکی خرید گندم تضمینی، گروه ذخیره‌سازی مرکز پژوهش‌های غلات، حمید مهری.
- ۲۰- روزنامه دنیا اقتصاد، سه‌شنبه ۱ خرداد ۱۳۸۶.
- ۲۱- راهنمای استفاده از سامانه ملی خرید گندم نسخه مدیران، (www.wheat۱.bankmellat.ir).
- ۲۲- مرکز پژوهش‌های برنامه‌ریزی و توسعه روستایی وزارت جهاد کشاورزی، مصاحبه با دکتر ماندانا طوسی.
- ۲۳- معاونت بازرگانی خارجی، شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران، پاییز ۸۹، « بررسی بازار گندم در اندونزی »
- ۲۴- نشریه غلات، مرکز پژوهش‌های غلات، شماره ۳۳، اسفند ماه ۱۳۸۸
- ۲۵- نشریه غلات، مرکز پژوهش‌های غلات، شماره ۳۵، اردیبهشت ۱۳۸۹
۲۶. www.uswheat.org/uswheat
۲۷. www.californiawheat.org
۲۸. Wheat: Science and Trade by Brett Frederick Carver
۲۹. World agricultural Outlook Board ۲۰۰۸
۳۰. www.agric.gov.ab.ca
۳۱. Canadian Wheat Board act, subsection ۳.۰۲(۱)
۳۲. Canadian Wheat Board act, subsection ۳.۰۹
۳۳. www.cwb.ca
۳۴. www.graingrowers.com.au
۳۵. www.abs.gov.au/ausstats
۳۶. The Canadian Wheat Board, Economic Impact Analysis, June ۲۰۰۵
۳۷. Industries Assistance Commission, The Wheat Industry, Report No. ۴۱۱, Australian Government Publishing Service, Canberra, ۲۵ February ۱۹۸۸
۳۸. Overview Of The Western Australian Wheat Flour Industry And Potential Export Opportunities, Government of Western Australia, Department of Agriculture and Food, ۲۰۰۹
۳۹. Wheat policy Reform In Egypt. Adjustment of Local Markets and Options for Future Reforms. International Food Policy Research Institute Washington, D.C.
۴۰. Agriculture Corner, March ۹, ۲۰۱۱, www.agricorner.com

۴۱. www.fao.org/docrep/013/al9vve/al9vve00.pdf (Crop Prospects and Food Situation, No. ۱, March ۲۰۱۱)
۴۲. www.fao.org/docrep/013/al9vze/al9vze00.pdf (Crop Prospects and Food Situation, No. ۴, December ۲۰۱۰)
۴۳. www.fao.org/docrep/012/ak349e/ak349e00.pdf
۴۴. www.fao.org/docrep/014/al9v8e/al9v8e00.pdf
- ۴۵- زنجیرانی فراهانی رضا، « بهبود شبکه توزیع گندم در کشور »، ۱۳۸۸ (شرکت بازرگانی دولتی ایران).
۴۶. www.fao.org/docrep/014/al9v8e/al9v8e00.pdf

فهرست

ضمائم

ضمیمه (۱): نامه ابلاغ قرارداد

تاریخ: ۱۳۸۹، ۱۰/۱۳
شماره: ۵۱/۱۴-۷۲۲۴
پست: د/ا

وزارت بازرگانی
شرکت ماز تخصصی بازرگانی دولتی ایران

جناب آقای دکتر محسن قرنعلی
رئیس محترم دانشگاه علم و فرهنگ

موضوع: ابلاغیه قرارداد

با سلام و احترام،

به پیوست یک نسخه از قرارداد طرح پژوهشی "طراحی نظام خرید هدفمند گندم" به شماره ۶۷۳۵-۵۱/۱۴ مورخ ۱۳۸۹/۰۹/۱۷ که در اوایل دیماه به تأیید معاونت علمی و فناوری ریاست محترم جمهوری رسیده و دارای کد ملی ۱۳۸۹/۳۹/ش.ب.د/وب می‌باشد، ارسال می‌گردد. خواهشمنداست اقدامات اجرایی لازم را برابر مفاد قرارداد مبذول فرمائید. بدین منظور لازم است کاربرگ‌های ذیل را که در پایگاه اطلاع‌رسانی مرکز پژوهش‌های غلات به نشانی www.nanegandom.ir موجود می‌باشد، تکمیل و حداکثر تا تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ ابتدا به نشانی halih@gtcir.com ارسال و پس از دریافت تأییدیه، اصل آنرا ارسال نمایید.

- ۱- نامه درخواست پیش‌پرداخت که در آن شماره حساب دانشگاه/موسسه قید شده باشد.
- ۲- ضمانتنامه پیش‌پرداخت که طبق مصوبه هیأت وزیران می‌بایست به امضاء بالاترین مقام دانشگاه که رئیس دانشگاه می‌باشد، برسد.
- ۳- معرفی سه نفر متخصص به عنوان ناظر علمی پروژه جهت تأیید مراحل مختلف طرح. ۱۰/۰۸/۹۱

حیدر علی هاشمی
عضو هیات مدیره
رئیس شورای پژوهش

ضمیمه (۲): ابلاغ رسمی استفاده از سامانه خرید گندم برای مدیریت و خرید گندم سال ۱۳۹۰

	شماره: ۹۸۷۶۵۴۳۲۱، تاریخ: ۲۵/۱۲/۸۹ پست:
شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران وزارت بازرگانی	معاون وزیر رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل
مدیران محترم غله و خدمات بازرگانی مناطق ۱۴ گانه (استانها)	
با سلام و احترام	
<p>همانگونه که اطلاع دارند، سامانه خرید هدفمند گندم در تاریخ ۲۳ اسفند ۸۹ توسط وزیر محترم بازرگانی رونمایی شد. با بهره برداری از این سامانه هر یک از کشاورزان عزیز می توانند مقدار، زمان، مکان و کیفیت گندم تحویلی به دولت را قبل از زمان برداشت، تخمین و اعلام نمایند. این مهم شرایطی را تنظیم می نماید تا کشاورزان، گندم تولیدی را در بهترین مکان و بهترین زمان تحویل نمایند. همچنین این سامانه به خریدار کمک می نماید تا منابع ذخیره سازی و عملیاتی خود را به بهترین نحو ممکن تجهیز و استفاده نماید. بر این اساس انتظار است خرید گندم از کشاورزان محترم در سال ۹۰ بر مبنای برگ ثبت نام که توسط سامانه در اختیار کشاورزان قرار می گیرد انجام شود. ضروری است مناطق و استانها پس از تکمیل مشخصات مراکز ذخیره سازی منطقه و استان در سامانه نسبت به اطلاع رسانی وسیع و همه جانبه در سطح منطقه و استان اقدام و بنحوی برنامه ریزی نمایند تا حداقل ۲۰ روز مانده به برداشت گندم در منطقه و استان، کشاورزان بتوانند ثبت نام نمایند. نشانی سامانه خرید هدفمند گندم www.nanegandom.ir می باشد و از شماره پیامک ۳۰۰۰۰۱۵۱۸ کشاورزانی می توانند استفاده نمایند که به اینترنت دسترسی ندارند. در این صورت کافی است کشاورز نام خانوادگی و شماره تلفن ثابت خود را به ۳۰۰۰۰۱۵۱۸ پیامک نماید.</p> <p>مدیر پروژه سامانه خرید هدفمند گندم جناب آقای دکتر جعفری (شماره تماس ۰۹۱۲۶۸۶۹۷۷۲) و مدیر فنی سامانه جناب آقای مهندس آملی (شماره همراه ۰۹۱۲۵۱۷۷۷۲۱ و شماره ثابت ۶۶۹۱۷۷۷۶) آماده پاسخگویی به سوالات مرتبط می باشند.</p> <p>نحوه عملیاتی کردن این سامانه و استفاده مطلوب از آن مبنای ارزیابی موفقیت مدیران مناطق و استانها در خرید سال ۹۰ خواهد بود و رتبه بندی استانهای برتر براساس آن صورت می پذیرد و در مراسم ویژه ای از برترینها تقدیر می شود.</p>	
رونوشت:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ آقایان هاشم عسکرم و سید سیدمحمد ▪ اعضای محترم هیات مدیره جهت استحضار. ▪ معاونین محترم شرکت جهت استحضار. 	
<p>حمید علیخانی</p> <p>شماره: ۰۹۱۲۶۸۶۹۷۷۲</p> <p>تاریخ: ۹/۱۲/۸۹</p> <p>پست: ۱۴۳۳۳۳</p>	
<p>دفتر مرکزی: تهران، میدان جهاد (دکتر فاطمی)، شماره ۴۳ کد پستی: ۱۴۳۱۶۶۳۶۵۱ تلفن: ۸۸۹۵۷۴۷۱ دورنگار: ۸۸۹۷۰۳۳۲</p> <p>پست الکترونیکی: webmaster@gteir.com آدرس وب: www.gteir.com</p>	

ضمیمه (۳): نامه دعوت به جلسه وزیر محترم بازرگانی جهت ارائه نتایج طرح و قابلیت‌های سامانه

شماره: ۷۱۰۲ - ۵۱۱۴ تاریخ: ۸۹/۱۰/۸ پیوست: دارد - گزارش طرح

شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران
وزارت بازرگانیمعاون وزیر
رئیس هیئت مدیره و مدیر عاملجناب آقای دکتر غضنفری
وزیر محترم بازرگانی
موضوع: خرید هدفمند گندم

با سلام و احترام،

همانطوری که مستحضر هستید، برخی از معضلات و مشکلات نظام کنونی خرید تضمینی گندم به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- صف‌های طولانی کامیون‌ها در مراکز خرید و نارضایتی کشاورزان بدلیل تحویل حجم زیادی گندم در فاصله زمانی کوتاه
- ۲- عدم پرداخت بموقع وجوه خرید گندم به کشاورزان بدلیل حجم زیاد نقدینگی مورد نیاز برای خرید و پرداخت مطالبات
- ۳- عدم امکان برنامه‌ریزی دقیق برای تنظیم واردات و صادرات گندم
- ۴- عدم امکان برنامه‌ریزی مناسب برای تأمین فضاهای استاندارد نگهداری و ذخیره‌سازی گندم
- ۵- عدم امکان کنترل کیفی گندم در حمل و ذخیره‌سازی

مجموعه معضلات و مشکلات فوق‌الذکر، ضرورت طراحی یک نظام جدید، جامع و مناسب برای خرید گندم را آشکار می‌سازد. نظامی که علاوه بر رفع موانع و مشکلات نظام فعلی، منافع بیشتری را عاید کشاورزان نموده و در راستای سیاست کوچک‌سازی و چابک‌سازی دولت، عمده فعالیت‌های اجرایی آن را به بخش خصوصی واگذار نماید.

افزایش سطح کیفی گندم بگونه‌ای که با استانداردهای جهانی برابری نماید، امکان برنامه‌ریزی صادرات گندم، امکان برنامه‌ریزی برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم، امکان پرداخت هزینه‌های نگهداری گندم به فروشندگان/کشاورزان و غیره می‌تواند بخش دیگری از نتایج حاصل از طراحی و اجرای نظام خرید هدفمند گندم باشد.

با هدف دستیابی به اهداف فوق‌الذکر، این شرکت با مشارکت و همکاری گروهی از مشاورین و کارشناسان مرتبط با موضوع در حال مستندسازی وضعیت فعلی نظام خرید گندم، تجزیه و تحلیل مسائل و مشکلات موجود، بررسی تجربه‌های سایر کشورها، طراحی و استقرار نظام خرید هدفمند گندم می‌باشد.

با برنامه‌ریزی انجام شده، نرم‌افزار نظام خرید هدفمند گندم قابل بهره‌برداری جهت اجراء و پیاده‌سازی می‌باشد. براساس این نظام هریک از فروشندگان/کشاورزان با مراجعه به سامانه خرید هدفمند گندم از طریق اینترنت، تعهدنامه خرید گندم را پس از مشخص شدن مقدار تحویل، مکان تحویل، زمان تحویل (روز و ساعت)، حق‌الزحمه تحویل دیر هنگام و قیمت خرید گندم دریافت می‌کنند. در بازه زمانی فوق‌الذکر، هر یک از فروشندگان/کشاورزان می‌توانند اصلاحاتی در تعهدنامه خود اعمال نمایند. پس از عقد تعهدنامه و تولید و نگهداری محصول، هریک از فروشندگان/کشاورزان مطابق برنامه‌زمانی اعلام شده محصولات خود را به عاملین خرید تحویل خواهند داد.

مراتب جهت استحضار و صدور دستور ارائه گزارش در جلسه‌ی حضوری به منظور دریافت نظرات تکمیلی حضرتعالی ایفاد می‌گردد.

۱۰۰۶/۱۰۰۶

حمید علیخانی

رونوشت:

جناب آقای دکتر جعفری، مجری محترم طرح جهت اطلاع و ارائه گزارش ✓

دفتر مرکزی: تهران، میدان جهاد (دکتر فاطمی)، شماره ۴۳ کد پستی: ۱۴۳۱۶۶۳۶۵۱ تلفن: ۸۸۹۵۷۴۷۱ دورنگار: ۸۸۹۷۰۳۳۲

پست الکترونیکی: webmaster@gtcir.com آدرس وب: www.gtcir.com

ضمیمه (۴): کاربرگ تأیید گزارش پژوهشی توسط ناظر علمی

تاریخ: ۹۰/۱۲/۲۸
شماره:
پیوست:کاربرگ تأیید گزارش پژوهشی
توسط ناظر علمیشرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران
مرکز پژوهش‌های غلات

مشخصات پروژه پژوهشی

شماره قرارداد : ۵۱/۱۴-۶۷۳۵	شرح پروژه : ۳۸۹/۳۹/ش ب د اوب
تاریخ قرارداد : ۱۳۸۹/۰۹/۱۷	نام مجری : عزیزاله جعفری
تاریخ ارائه گزارش : ۱۳۹۰/۰۲/۲۲	تعداد صفحات : ۱۲۰

به نام خدا
شرکت بازرگانی دولتی ایران - مرکز پژوهش‌های غلات
باسلامگزارش پژوهشی با مشخصات مذکور مورد مطالعه قرار گرفته و با متوسط نمره * نمره مورد تایید می‌باشد.
جزئیات ارزیابی به شرح زیر می‌باشد:

ردیف	شرح شاخص‌ها	نمره از ۲۰
۱	انطباق نتایج گزارش با RFP	۱۹
۲	انطباق نتایج گزارش با پروپوزال	۱۸,۵
۳	کیفیت نگارش	۱۹
۴	روش تحقیق	۱۹,۵
	متوسط	۱۹,۱

• حداقل نمره قابل قبول ۱۵ می‌باشد.

توجه: این نامه همراه با گزارش مجری ارائه می‌شود و نیازی به ارسال جداگانه نیست.

تاریخ و امضاء:
۹۰/۱۲/۲۸نام و نام خانوادگی ناظر علمی:
.....

ضمیمه (۵): صوتجلسه تأیید مراحل اول و دوم توسط هیئت داورى طرح

شرکت بازرگانی دولتی
ایران

نام پروژه: طراحی نظام هدفمند خرید گندم

بسمه تعالی

ساعت خاتمه

تاریخ جلسه: ۱۳۹۰/۰۳/۰۷ ساعت شروع: ۱۱:۰۰

مکان جلسه: ساختمان مرکز پژوهش های غلات، سالن جلسات

مصوبات جلسه:

ردیف	شرح مصوبه	اقدام کننده و مهلت
۱	نار ۱ و ۲ طرح مورد تأیید قرار گرفت.	
۲	مقرر گردید آمارها به روز باشد.	
۳	جدول پی تا بند اسناد خرید در طرح در نظر گرفته نشود.	
۴		
۵		
۶		

اعضاء جلسه و تأیید ایشان:

سایر اعضاء جلسه:

جناب آقای دکتر جعفری
(مهمبری طرح)جناب آقای دکتر اصفهانی پور
(ناظر علمی)

عضو جلسه:

سرکار خانم محمدی
(ناظر کارفرما)سرکار خانم خلایقی پور
(رئیس گروه پژوهش)

عضو جلسه:

جناب آقای شریفی
(عضو هیات داورى)

رئیس جلسه:

جناب آقای قیاضی
(عضو هیات داورى)

دکتر امین غنی

رئیس هیات داورى

ضمیمه (۶): صوتجلسه تأیید مراحل سوم و چهارم توسط هیئت داوری طرح (تأیید نهایی)

شرکت بازرگانی
دولتی ایران

نام پروژه: طراحی نظام خرید هدفمند گندم
صورتجلسات

بسمه تعالی

تاریخ جلسه:	ساعت شروع:	ساعت خاتمه:
۹۰/۰۳/۲۱	۸:۳۰	۱۰:۵۵
مکان جلسه: مرکز پژوهشهای غلات، سالن جلسات		

مصوبات جلسه:

ردیف	شرح مصوبه	اقدام کننده و مهلت
۱	تاریخ ۲۱ اصلاح گردیده بود در اصلاحات مورد تأیید قرار گرفت.	
۲	تاریخ ۳ و ۴ مورد تأیید قرار گرفت.	
۳	مورد گردید کلیه مستندات فنی و کاری مطابق به سمت انفورماتیک شرکت تحویل و تأییدیه اخذ گردد.	
۴	تشریح روش فون دمی گزیننده های پیشنهادی در صفحه ۷۶ گزارش	
۵		
۶		

اعضاء جلسه و تأیید ایشان:

سایر اعضاء جلسه:
آقای دکتر عزیزاله جعفری
(مجری طرح)

آقای دکتر اصفهانی پور
(ناظر علمی طرح)

لاصم

عضو جلسه:

خانم مبین محسنی
(رئیس گروه پژوهش)

خانم مبین محسنی
(ناظر کارفرما)

عضو جلسه:

آقای مهندس مهري
(قائم مقام مرکز)

آقای شریفی
(عضو هیات داوری)

رئیس جلسه:

آقای فیاضی
(عضو هیات داوری)

ضمیمه (۷): سرفصل نیازمندیهای پیشنهادی (RFP) برای طراحی و استقرار نظام هدفمند خرید گندم**۱- بیان موضوعات و ضرورت انجام آنها:**

هم اکنون خرید گندم از کشاورزان تحت نظام خاصی صورت می‌پذیرد. نظام فعلی دارای معضلات و مشکلاتی است که باعث گردیده تا شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران طراحی نظام جدیدی را ضروری بداند تا علاوه بر رفع اشکالات نظام فعلی منافع بیشتری را نیز عاید کشاورزان نموده و در راستای سیاست کوچک‌سازی و چاپک‌سازی دولت نیز عمده فعالیت‌های اجرایی آن را به بخش خصوصی واگذار نماید.

شرح نظام فعلی خرید گندم از کشاورزان:

نظام کنونی خرید گندم هم اکنون بدین صورت انجام می‌پذیرد که کشاورزان پس از برداشت محصولات خود آن را به مراکز مشخصی در هر شهر و استانی که نماینده وزارت بازرگانی می‌باشند، تحویل داده و بر اساس قیمت مصوب و تضمینی دولت درآمد خود را دریافت می‌دارند. از آنجاییکه هر ساله حجم گندم ارائه شده توسط کشاورزان و کیفیت آن مشخص نمی‌باشد لذا مشکلات زیر ایجاد می‌شود:

الف- بدلیل عدم آگاهی از حجم گندم ارائه شده در یکسال، فضای مورد نیاز برای ذخیره گندم قابل پیش‌بینی و برنامه‌ریزی نیست.

ب- در صورت کمبود گندم مورد نیاز، زمان برای واردات و تأمین کسری گندم کم بوده لذا دسترسی به گندم وارداتی با نرخی مناسب‌تر و کیفیت بالاتر مشکل می‌گردد. در صورتیکه با اطلاع از کسری گندم سالانه در زمان مناسب می‌توان برنامه‌ریزی واردات را با شرایطی بسیار بهتر انجام داد.

ج- در صورت وجود مازاد گندم در یکسال اولاً بدلیل عدم وجود مراکز نگهداری کافی بخشی از محصولات خراب و غیرقابل استفاده می‌شوند، ثانیاً بدلیل عدم اطلاع از مازاد گندم سالانه امکان برنامه‌ریزی مناسب برای صادرات نیز مقدور نمی‌شود.

د- در نظام فعلی کیفیت بطور کامل نادیده گرفته شده و محصولاتی با درجه کیفی (واربته) متفاوت با هم آمیخته می‌شوند که این کار دستیابی به آردی یکنواخت و با درجه کیفی مشخص را غیر ممکن می‌سازد.

ه - پایین بودن درجه کیفی گندم علاوه بر ایجاد مشکلاتی برای مردم عزیز کشورمان، امر صادرات را نیز با معضل اساسی مواجه می‌سازد بگونه‌ای که جذب سهم اندکی از بازارهای جهانی گندم برای ایران غیر ممکن می‌گردد.

ی- هم اکنون سیاست‌های حمایتی دولت بگونه‌ای است که قیمت تعرفه‌های گندم سالانه بطور ثابت افزایش می‌یابد و تغییر قیمت جهانی گندم هیچ تأثیری روی آنها نمی‌گذارد. افزایش قیمت سالانه تعرفه‌ها بدون در نظر گرفتن تأثیرات قیمت جهانی و شرایط کیفی گندم باعث شده است تا علاوه بر فشار زیاد وارده به دولت برای تأمین بودجه خرید گندم، کیفیت گندم نه تنها افزایش نیافته بلکه بعضاً سالانه کاهش یابد.

مجموعه دلایل فوق ضرورت طراحی یک نظام جدید، جامع و مناسب برای خرید گندم را آشکار می‌سازد. نظامی که علاوه بر رفع موانع فوق عمده فعالیت‌های اجرایی آن بر عهده بخش خصوصی گذارده شده و دولت در اجرای این نظام فقط بخش مدیریت و کنترل کلان را برعهده داشته باشد.

تذکر: لازم به توضیح است که نظام جامع طراحی شده باید پس از نهایی شدن با اعمال تغییرات اندکی قابل استفاده برای محصولات جو، عدس، برنج، ذرت، لوبیا، نخود، دانه‌های روغنی، سبب‌زمینی و پیاز نیز باشد.

۲- اهداف پروژه:

اهداف کلان این پروژه عبارتند از:

- ۱-۲- دستیابی به گندم با کیفیت بالا در کشور.
- ۲-۲- جذب بخشی از بازارهای جهانی گندم.
- ۳-۲- حمایت جدی از کشاورزان با بهره‌گیری از یک مکانیزم مناسب.
- ۴-۲- جلوگیری از هدر رفتن سرمایه بدلیل برنامه‌ریزی نامناسب برای فضای نگهداری محصول، میزان عدم آگاهی از تولید مورد نیاز سالیانه، عدم مقابله مناسب با نوسان قیمت گندم جهانی و نبود بهره‌وری و کارایی لازم در کشاورزی.
- ۵-۲- هدایت بخش مازاد بر نیاز به سمت کاشت سایر محصولات کشاورزی مورد نیاز و یا جذب پتانسیل‌های موجود و کم‌بازده بسمت کاشت گندم بر اساس برنامه‌های از پیش تعیین شده. به عبارت دیگر فراهم شدن تضمین تداوم و اطمینان از تولید.

۳- قلمرو پروژه:

این پروژه می‌بایست برای خرید گندم از کشاورزان انجام پذیرد، سپس اجرای آن به محصولات جو، عدس، برنج، ذرت، لوبیا، نخود، دانه‌های روغنی، سیب‌زمینی و پیاز تعمیم داده شود.

۴- خروجی‌ها، دستاوردها و نتایج مورد انتظار:

- ۱-۴- رفع موانع نظام فعلی.
- ۲-۴- افزایش سطح کیفی گندم بگونه‌ای که با استانداردهای جهانی برابری نماید.
- ۳-۴- ایجاد امکان برنامه‌ریزی صادرات گندم.
- ۴-۴- ایجاد امکان برنامه‌ریزی برای کاشت سالیانه گندم.
- ۵-۴- ایجاد امکان برنامه‌ریزی برای فضای مورد نیاز نگهداری گندم.
- ۶-۴- واگذاری کلیه فعالیت‌های اجرایی نظام هدفمند خرید گندم به بخش خصوصی.
- ۷-۴- امکان حمایت مناسب از کشاورزان بگونه‌ای که علاوه بر پیش خرید محصولات، بدلیل وجود برنامه مشخص، کشاورزان بتوانند از وام‌های مرتبط و همچنین از بیمه محصولات نیز بهره‌گیرند.

۵- مراحل پیشنهادی انجام پروژه:

- مراحل کلان زیر برای اجرای این پروژه مد نظر می‌باشد مگر آنکه مجری طرح با ارائه دلایل کافی هرگونه تغییر در اجرای این مراحل را جهت سهولت اجرا و یا افزایش کیفیت آن ضروری بداند، که در اینصورت با تأیید شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران مراحل پیشنهاد شده توسط مجری قابل اجرا خواهد بود.
- ۱-۵- مطالعه و شناخت نظام خرید گندم در گذشته و حال.
 - ۲-۵- بررسی و شناسایی نظام خرید گندم در پنج کشور جهان (دو کشور برتر صادر کننده، دو کشور مهم وارد کننده و یک کشور وارد و صادر کننده گندم).
 - ۳-۵- مطالعه تطبیقی در خصوص نظام خرید گندم ایران با پنج کشور منتخب.
 - ۴-۵- طراحی نظام هدفمند خرید گندم.

- ۵-۵- توجیه همه جانبه نظام طراحی شده.
- ۵-۶- تهیه نمودار جریان داده‌ها و اطلاعات.
- ۵-۷- تهیه دستورالعمل اجرایی نظام هدفمند خرید گندم اعم از ساختار، وظائف، فرآیند، روش، فرمت قرارداد و ...
- ۵-۸- تهیه برنامه نرم‌افزاری اجرایی کامل نظام.
- تذکر: توقع برآنست که جهت انجام پروژه حاضر مخصوصاً در اجرای بندهایی که در آن بطور مشخص قید شده است از تجربیات کشورهای پیشگام در این نوع صنعت بهره کافی گرفته شود.

۶- سایر موارد :

- ۶-۱- به منظور انجام این پروژه، مجری باید بر مبنای امکانات و تواناییهای خود اقدام نماید.
- ۶-۲- یافته‌های این پروژه باید در قالب یک جلد کتاب و به میزان ۲۰۰ نسخه الکترونیکی و ۲۰۰ نسخه چاپی توسط مجری انجام شود. نسخه الکترونیکی باید بنحوی تهیه شود که قابلیت جستجو داشته و در اینترنت بارگذاری شود.

۷- زمان مورد نیاز انجام پروژه:

- کل زمان مورد انتظار برای اجرای پروژه شش ماه می‌باشد.